

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальних технологій

Актуальні проблеми соціальної сфери

Збірник статей студентів і викладачів

Випуск 13

за заг. ред. С.М. Коляденко

Житомир, 2023
Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка

*Рекомендовано до друку рішенням
кафедри соціальних технологій
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №7 від 23.03.2023)*

Рецензентки:

Людмила ЄРШОВА – докторка педагогічних наук, доцентка, заступниця директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійної освіти НАПН України

Людмила КОРІННА – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Житомирського обласного спортивного ліцею Житомирської обласної ради;

Наталія СЕЙКО – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри соціальних технологій Житомирського державного університету імені Івана Франка.

УДК 364 А 43 **Актуальні проблеми соціальної сфери : [збірник статей студентів і викладачів / за заг. ред. С.М. Коляденко]. Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2023. Вип. 13. 91 с.**

Макет: Анна НЕГРІЙ

За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на використані джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.

ЗМІСТ

Мирослава БАРАНОВСЬКА	ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ	6
Олена БІЛЯЧЕНКО	ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЇ	8
Карина БУГЛАК	«ДИТИНА НЕ САМА» ЯК ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	11
Карина ВАКУЛЕНКО	СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ В УМОВАХ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ	13
Катерина ВОЗНІЧЕНКО	МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВІЙНИ	15
Денис ВОРОБІЄНКО	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ У ВІДДІЛЕННІ МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛІКАРНЯНОГО ЗАКЛАДУ	17
Яна ГЕРАЙМОВИЧ	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З БАТЬКАМИ УЧНІВ ЛІЦЕЮ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	19
Люба ГЕРАСИМЧУК	СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ ПЕНСІЙНОГО ВІКУ В ГЕРІАТРИЧНИХ ПАНСІОНАТАХ	21
Діана ГОРБАЧ	ДИТЯЧА БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА	23
Євгенія ГУЗЕНКО	СОЦІАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗСЖ	25
Зоя ЗАЛІБОВСЬКА- ІЛЬНИЦЬКА	ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК ПРОФЕСІЙНОЇ ВАЖЛИВОЇ ЯКОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	28
Ольга ІЛЛІНА	СОЦІАЛЬНА ГЕРОНТОЛОГІЯ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	31
Світлана КОЛЯДЕНКО	ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ТА ЇХНІМИ СІМ'ЯМИ ПРОЦЕСУ РОЗГОРТАННЯ	34
Аліна КРИШТОП	СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ДЕРЖАВНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	37
Світлана ЛЕХ	МОЛОДІЖНЕ БЕЗРОБІТТЯ ТА СОЦІАЛЬНА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ МОЛОДОЇ ОСОБИСТОСТІ	41

Юлія МАКАРЧУК	МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ	44
Анастасія МАЛЬОВАНА	ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ	47
Анастасія МУЗИКА	СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	52
Наталія НЕДОШОВЕНКО	МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СУПЕРВІЗІЇ У ЗДО	54
Ангеліна ОЛЕКСАНДРОВИЧ	СОЦІОКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ БІЖЕНЦІВ У КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	57
Альона ПАДУН	ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА З БАТЬКАМИ МАЛОЛІТНІХ ДІТЕЙ (ДО 14 РОКІВ) У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ	59
Анна САВЕНЕЦЬ	МЕТОД КЕЙСІВ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ ВИПАДКУ	61
Світлана САВЧЕНКО	СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ В ГРОМАДСЬКО-АКТИВНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	64
Наталія СЕРГЕСЬВА	СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ДЦП В УМОВАХ НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ	67
Світлана СИТНЯКІВСЬКА, Інна ЛІТЯГА	ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЩОДО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РОЛІ АНІМАТОРА	69
Діана СОРОКА	ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО РЕЗУЛЬТАТУ В ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ	73
Тамара ТАЛЬКО	ПРОФІЛАКТИКА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВЧИТЕЛІВ ЗЗСО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	76
Алла ТАРАХТЕЛЮК	СОЦІАЛЬНО-ДОЗВІЛЛЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ З УЧНЯМИ ЛІЦЕЮ	79
Катерина ТОМАШЕВСЬКА	ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ВПО: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	81
Тетяна ХМУРОВСЬКА	НАРКОЗАЛЕЖНА МОЛОДЬ - ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬСТВА	83

Ірина ШЕВЧЕНКО	КАТЕГОРІЙНИЙ АПАРАТ ДОСЛІДЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМСТВ	86
Людмила ШЕПЕЛЬ	ПРОВІДНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ В УКРАЇНІ	90

Авторка статті:

Мирослава БАРАНОВСЬКА,

здобувачка

ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Інна ЛІТЯГА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціальних технологій

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Люди з інвалідністю потребують підтримки та допомоги соціальних працівників, які виконують роль посередників у взаєминах зі суспільством. Застосування технологічних рішень у сфері соціальної роботи може значно полегшити процес надання послуг та поліпшити якість життя людей з інвалідністю. Однак, також існує ризик зловживання технологією та недотримання етичних принципів.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути етичні аспекти застосування технологій соціальної роботи з людьми з інвалідністю. До цих аспектів можна віднести конфіденційність даних, відносини між соціальним працівником та клієнтом, ризик залежності від технології, дискримінація, оцінка ефективності та інші. Для досягнення мети статті було розглянуто кожен з цих аспектів, а також надані рекомендації щодо етичної поведінки у застосуванні технологій соціальної роботи з людьми з інвалідністю.

Перш за все, застосування технологій соціальної роботи з людьми з інвалідністю має як етичні переваги, так і етичні ризики. Нижче наведено кілька етичних аспектів, які повинні враховуватися при застосуванні технологій соціальної роботи з людьми з інвалідністю, а саме: 1) Повага до приватності. При застосуванні технологій соціальної роботи з людьми з інвалідністю необхідно забезпечити повагу до їхньої приватності. Інформація, що збирається про людей з інвалідністю, повинна бути конфіденційною та захищеною від несанкціонованого доступу[1]. Цей етичний аспект є одним з ключових в застосуванні технологій соціальної роботи з людьми з інвалідністю. Дотримання принципів поваги до приватності в застосуванні технологій соціальної роботи з людьми з інвалідністю забезпечує збереження довіри між спеціалістами соціальної роботи та клієнтами [4].

2) Принцип доступності. Технології соціальної роботи повинні бути доступні для користувачів з різними видами інвалідності, включаючи людей з фізичними обмеженнями, порушеннями зору та слуху і т. д. [2].

3) Відносини між соціальним працівником та клієнтом. Відносини між соціальним працівником та клієнтом з інвалідністю є ключовим аспектом технологій соціальної роботи, і вони можуть мати етичні наслідки. Ось деякі з цих аспектів: соціальні працівники повинні дотримуватися етичних стандартів у взаємодії з клієнтами з інвалідністю; забезпечити залучення клієнтів з інвалідністю до процесу прийняття рішень та роботи над їхніми проблемами; забезпечувати доступність технологій соціальної роботи для клієнтів з інвалідністю, враховуючи їхні потреби та можливості; дотримуватися культурної та етичної чутливості у взаємодії з клієнтами з інвалідністю, враховуючи їхні культурні, етичні та релігійні переконання та потреби.

4) Принцип самовизначення людини з інвалідністю. Принцип самовизначення також є важливим етичним аспектом у роботі з людьми з інвалідністю. Одна з провідних експерток у цій галузі, Карла Рід, зазначає, що "самовизначення є ключовим аспектом етичної роботи з людьми з інвалідністю. Люди з інвалідністю мають право самостійно

вирішувати, які послуги та допомога їм потрібні, і на яких умовах вони мають бути забезпечені" [5]. Цей принцип покладає відповідальність на соціального працівника забезпечити можливість клієнту самостійно приймати рішення та бути активним учасником процесу соціальної роботи, забезпечити необхідну інформацію, підтримку та консультації, щоб він міг зробити обґрунтовані рішення та бути задоволений результатом своєї участі. [3]

5) Дискримінація. Ще одним етичним аспектом застосування технологій соціальної роботи з людьми з інвалідністю є запобігання дискримінації. Соціальні працівники повинні дотримуватися принципу рівності та уникати будь-яких форм дискримінації на підставі інвалідності. Вони повинні забезпечувати, щоб технології соціальної роботи були доступними для всіх, включаючи людей з різними формами інвалідності, та враховувати їхні потреби та можливості.

Підсумовуючи, можна сказати, що технології соціальної роботи можуть виявитись дуже корисним інструментом для покращення якості життя людей з інвалідністю. Проте, на їх застосування необхідно дивитись з етичної точки зору, оскільки вони можуть мати і негативні наслідки. Для того, щоб технології були ефективними та етичними, необхідно дотримуватись таких принципів, як принцип доступності, принцип самовизначення інваліда, принцип нерозголошення та принцип поваги до особистої гідності. Отже, етичне застосування технологій соціальної роботи з людьми з інвалідністю є ключовим аспектом забезпечення якісних та справедливих послуг, що відповідають потребам та інтересам цієї групи людей.

Використана література

1. Гордєєва О. В., Козлова І.М. (2019). Соціальна робота з людьми з особливими потребами [Навчальний посібник]. Київ: ВЦ "Академія".
2. Іваненко О. В. (2009). Соціально-педагогічна допомога дітям з особливими потребами [Методичний посібник]. Київ: КМ Академія.
3. Люлько В. Г. (2006). Основи соціальної роботи з інвалідними [Навчальний посібник]. Київ: Либідь.
4. Миколюк О. І. Технології соціальної роботи з людьми з інвалідністю: навчальний посібник. – Київ: Видавництво Либідь, 2019.
5. Reid, C. (2018). "Ethical Practice in Disability Services." In J. Allan (ed.), *Ethics, Law and Professional Issues* (pp. 125-141). Palgrave Macmillan.

Авторка статті:

Олена БІЛЯЧЕНКО,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка

Наукова керівниця:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій.

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЇ

На тлі масштабної екологічної кризи, яку переживає людство, у сучасних умовах соціально-екологічні проблем набувають дедалі більшої актуальності. Досягнення соціально-екологічного балансу між людською діяльністю та довкіллям є основною метою соціальної екології. У зв'язку з цим вирішення актуальних питань взаємодії природи та суспільства перебуває у площині соціально-екологічних концепцій екологічного туризму через призму його розвитку та становлення.

Термін «соціальна екологія» має численні інтерпретації, до яких були включені різні аспекти, серед яких можна виділити «соціальну екологію міста» та «урбосоціологію», «суспільне та соціальне здоров'я», «адаптацію суспільства до природного та соціального середовища», і навіть «соціальне самопочуття», «якість життя» різних соціальних груп населення. Соціальну екологію як галузь соціологічної науки, умовно можна поділити на два ключові дослідницькі напрями:

1. Вивчення соціальних явищ, соціальних структур та процесів з метою гармонізації суспільних відносин та збереження соціально-екологічної рівноваги. У цьому контексті соціологія запозичила термінологічний і пояснювальний апарат екологічної науки та застосовує його до соціальних явищ та процесів.

2. Вивчення соціальних аспектів екологічних проблем. У даному контексті, під екологічним мається на увазі природне. Виникнення соціальної екології як самостійної соціологічної дисципліни стало етапом формування «соціології екологічних проблем», а в соціокультурному плані - етапом дослідження екологічних проблем як власне соціальних, внаслідок чого екологічне знання набуло соціальної цінності [1].

Соціальна екологія в соціологічній науці виступає одним із цікавих та неоднозначних напрямів досліджень. Це порівняно «молода» наука, стрімкий розвиток та становлення цього вчення був співвіднесений із 1960-70 рр. ХХ століття, оскільки в суспільстві почали замислюватися про результати соціально-економічного розвитку та пов'язані з ним природні ризики, у зв'язку із чим постала необхідність відновлення гармонії в контексті взаємозв'язку «суспільство-природа». Під соціальною екологією почали розглядати проблеми, що стосувалися суто раціонального використання природних ресурсів.

Одним із визначальних феноменів екологічної теорії є зелений туризм. Визначення сутності зеленого туризму в умовах сучасності за Міжнародною Спілкою Охорони природи можна сформулювати таким чином: «Зелений туризму варто визначати як мандрівку у контексті відповідального ставлення до довкілля, за умов мінімального впливу на довкілля за умов не порушення цілісності природних територій задля відпочинку або вивчення природних і культурних цінностей за умов активної соціально-економічної участі місцевих жителів з метою отримання певних переваг» [2].

Сучасний зелений туризм представлений національними та природними парками, територіями, що охороняються. Окрім того, зелений туризм є чинником соціально-економічного розвитку територій регіону. Завдяки екотуризму створюються нові робочі місця, сприяє розвитку соціальної інфраструктури у відповідних центрах, сприяє надходженню коштів у місцевий бюджет. До функцій зеленого туризму також варто відносити соціокультурне відродження регіону, поєднання культурно-просвітницького рівня населення та його відпочинку. Розвиток зеленого туризму у сучасних умовах передбачає такі функції, як: пізнавальна, просвітницька, рекреаційна, здоров'язбережувальна тощо.

Нині зелений туризм має досить цінний потенціал у питанні здоров'язбереження та відновлення різних верств населення, зокрема, незахищених (людей із особливими потребами, сиріт, ветеранів, людей, які постраждали від воєнних дій та ін.

В останні роки відбулися серйозні перетворення концепції соціальної складової зеленого туризму. Зароджується культура відвідування заповідників та інших територій охорони, сформовано новий тип територій, що особливо охороняються, - національні парки. Відповідно до Концепції розвитку зеленого туризму на період до 2020-2023 рр., крім збереження природного капіталу країни, до пріоритетних завдань зеленого туризму відносять: розвиток соціально-економічного розвитку регіонів; залучення кваліфікованих кадрів у розвиток екологічного туризму; розвиток еколого-просвітницької значимості заповідників та національних парків у масштабах країни [3].

На наш погляд, ефективна організація зеленого туризму в сучасних умовах повинна мати чітку політику регіонального і місцевого планування, не мати характеристик стихійного продукту ринку, враховувати підвищення рівня кваліфікації у цій сфері.

Отже, через дослідження генези екологічної теорії в соціальній сфері було з'ясовано, що у XIX столітті в соціологію впроваджуються перші поняття, пов'язані з енвайронменталізмом крізь призму використання екологічних принципів у побудові та поясненні різних соціальних явищ екологічного спрямування, зокрема, в контексті впливу людської діяльності на довкілля.

У 60-70 рр. XX століття соціально-екологічне вчення розвивається і вдосконалюється нові ідеї про раціональне використання природних ресурсів у контексті гармонійного (нерозривного) співіснування людини і довкілля через контекст окреслення цілей екологічного туризму в сталому розвитку регіону через створення робочих місць, в тому числі, у сфері зеленого туризму на сільських територіях

На сучасному етапі найбільш гостро для соціальної екології стоїть питання переходу від антропоцентричного до екоцентричного мислення, формування ціннісних орієнтацій у взаєминах із природою та із соціальним середовищем. Формування екологічної свідомості різних верств населення, їх раціональний та корисний відпочинок, відновлення та збереження здоров'я є основними напрямками зеленого туризму.

Для найбільш ефективної та раціональної організації зеленого туризму як соціокультурного феномену, відповідно до сучасних світових тенденцій стійкості необхідне залучення фахівців різних напрямків та професійного рівня, які будуть мати позитивну мотивацію в контексті удосконалення власних професійних умінь та здібностей.

Оптимізація розвитку зеленого туризму нині потребує модернізації в харчуванні місцевого та державного регулювання, удосконалення нормативно-правової бази, мережі навчальних центрів із метою ефективної підготовки фахівців у галузі зеленого туризму.

На рівні трудових колективів, що виступають значущою соціальною групою, їх безперервного навчання, саморозвиток, сприйняття соціально-екологічних цінностей, удосконалення рівня професійної компетентності працівників у галузі зеленого туризму також виступає позитивним чинником його розвитку.

На наш погляд, за вище окреслені умови сприятимуть планомірному, екологічно відповідальному переходу зеленого туризму на новий рівень інтеграційного розвитку.

Використана література

1. Богуш Л. Г. Екотуризм як вектор інтеграції соціально-економічної та екологічної складових сталого розвитку [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://economics-of-nature.net/uploads/arhiv/2008/Bogush.pdf>
2. Українська асоціація активного та екологічного туризму [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://uaeta.org/ua/tourism/17>
3. Шумлянська Н. В. Екотуризм як форма долучення до природної та культурної спадщини [Електронний ресурс]. Культура України. 2014. Вип. 47. Режим доступу: <http://www.ic.ac.kharkov.ua/RIO/kultura47/15.pdf>

Авторка статті:
Карина БУГЛАК,
здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:
Світлана КОЛЯДЕНКО,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

«ДИТИНА НЕ САМА» ЯК ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Через військовий стан в Україні зросла чисельність дітей, батьки чи опікуни яких загинули або про їх долю та місцеперебування немає жодної інформації. Тому для вдосконалення соціального захисту безпритульних дітей на період воєнного стану спрощено можливість оформити опіку над дітьми, які втратили батьківський контроль. Діти, які залишились без батьків під час воєнного стану, тепер мають можливість бути тимчасово прилаштованими до сімейних форм виховання, а саме у прийомні сім'ї, будинки сімейного типу тощо.

Також, після 24 лютого 2022 р. у чинному законодавстві було прийнято низку документів, які зокрема спрощують процедуру перетину кордону для дітей-сиріт, тобто неповнолітня особа, позбавлена батьківського піклування здатна перетнути кордон держави за наявності документа, що ідентифікує її ж особу та дозволу директора інтернатного закладу. Ясна річ, що дана можливість відокремлює дитину, позбавлену батьківського піклування, від збройної агресії та можливої небезпеки в країні.

Наразі, є досить актуальною технологією соціальної роботи з дітьми-сиротами – «Дитина не сама». Ця технологія означає що сім'я усвідомлено бере до себе на тимчасове утримання дитину, яка з різних причин залишилась без батьківського піклування.

Сім'я, яка вирішила прихистити дитину має враховувати та розуміти такі нюанси як: заборону виїжджати з дитиною за кордон; всі грошові витрати сім'я має брати на себе, тому що держава в такому випадку не надає грошову допомогу на виховання дитини.

На даний момент виділяють такі категорії дітей для прихистку:

- знайдені під час військових дій на території України, якщо інформація про наявність їхніх батьків відсутня;
- позбавлені батьківського піклування, тобто це діти, які мають батьків, але наразі вони не мають змоги займатися їхнім вихованням, наприклад – знаходяться на фронті, тощо.
- Неповнолітні, які не отримали статусу дитини-сироти.

Коли сім'я ознайомлена і погоджується з всіма умовами, вона заповнює заявку, яка передається фахівцям зі Служби у справах дітей у регіонах, і як тільки з'явиться інформація про дитину, що потребує тимчасового прихистку на території, де мешкає родина, з ними зв'яжуться і повідомляють про це. Заявку можна залишити у Telegram чат-боті «Дитина не сама», термін її опрацювання – до 5 днів.

Після того потрібно підготувати певний пакет документів. До такого пакету входить:

- заяву про надання згоди на тимчасове влаштування у свою сім'ю дитини;
- акт обстеження умов проживання сім'ї;
- копія паспорта;
- письмова згода всіх повнолітніх членів сім'ї, що проживають разом із вами;

Коли вже визначено дитину, яку прихистить сім'я, служба у справах дітей видає наказ про влаштування дитини. Отримати результати заявник може особисто або через законного представника, поштовим відправленням на вказану при поданні заяви адресу або електронною поштою.

Після того відбувається зустріч сім'ї з дитиною, що обов'язково проходить у присутності представника служби у справах дітей. Перевезення дитини до сім'ї, яка надає прихисток, організовує служба у справах дітей за місцем знаходження дитини. Впродовж всього часу поки дитина проживає у сім'ї, за нею обов'язково закріплюється соціальний працівник, який здійснює соціальний супровід родини. Завдання соціального працівника у такій сім'ї є: перевіряти умови проживання, дотримання прав дитини, та за необхідності надавати консультації.

Отже, з початком військових дій на території України ще більше зросла кількість дітей які залишилися повністю чи тимчасово без батьківського піклування. Для того аби їм допомогти щодня розвиваються інноваційні технології у соціальній роботі. Однією з таких технологій соціальної роботи з дітьми-сиротами під час війни є соціальний проєкт «Дитина не сама», що дає змогу знайти, для потребуючої прихистку дитини, сім'ю.

Використана література:

1. Белавін С. П., Мітіна С. В., Орловська О. А. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів: навч. Посіб. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 436 с.
2. Мінсоцполітики: Діти, які залишилися без батьків під час воєнного стану, зможуть бути тимчасово влаштовані до сімейних форм виховання. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minsocpolitiki-diti-yaki-zalishilisya-bez-batkiv-pid-chas-voyennogo-stanu-zmozhut-buti-timchasovo-vlashtovani-do-simejnih-form-vihovannya> (дата звернення 25.02.2023).
3. Стартує кампанія «Дитина не сама», щоби допомогти дітям, які залишилися без піклування дорослих. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/leave-no-child-alone-campaign-improve-protection-children-without-parental-care> (дата звернення 23.02.2023).

Авторка статті:

Карина ВАКУЛЕНКО,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій.

Інна ЛІТЯГА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка
кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ В УМОВАХ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ

Під час повномасштабної війни в Україні питання роботи з дітьми стоїть досить гостро, тому вагоме місце займають проблеми збереження та підтримання психічного і фізичного здоров'я особистості. Найбільш актуальним є питання соціально-психологічної допомоги найбільш вразливій категорії населення - дітям.

В Ст. 1 Закону України « Про охорону дитинства» термін «дитина» має таке значення: особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше [1].

Держава гарантує дитині право на охорону здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, сприяє створенню безпечних умов для життя і здорового розвитку дитини, раціонального харчування, формуванню навичок здорового способу життя.

З цією метою держава вживає заходів щодо:

- зниження рівня смертності немовлят і дитячої смертності;
- забезпечення надання необхідної медичної допомоги всім дітям;
- боротьби з хворобами і недоїданням, у тому числі шляхом надання дітям доступу до достатньої кількості якісних харчових продуктів та чистої питної води;
- створення безпечних і здорових умов праці;
- надання матерям належних послуг з охорони здоров'я у допологовий і післяпологовий періоди;
- забезпечення всіх прошарків суспільства, зокрема батьків і дітей, інформацією щодо охорони здоров'я і здорового харчування дітей, переваг грудного вигодовування, гігієни, санітарних умов проживання дітей та запобігання нещасним випадкам;
- розвитку просвітницької роботи, послуг у галузі планування сім'ї та охорони репродуктивного здоров'я;
- пільгового забезпечення дітей ліками та харчуванням у порядку, встановленому законодавством [2].

Сьогодні одним із основних методів соціальної роботи є соціальний супровід . Згідно Закону України „Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю” соціальний супровід - це вид соціальної роботи, спрямованої на забезпечення оптимальних умов життєдіяльності сім'ї, дітей та молоді, шляхом надання необхідних соціальних послуг, допомоги та здійснення відповідних заходів.

Прикладом соціальної роботи в медичному закладі може стати «Центр медико-психологічної, соціально-реабілітаційної роботи» в Національна дитяча спеціалізована лікарня "Охматдит" МОЗ України.

Центр медико-психологічної, соціально-реабілітаційної допомоги далі (Центр) здійснює медико-психологічну, соціально-реабілітаційну допомогу дітям, які перебували на стаціонарному лікуванні в профільних відділеннях лікарні. В своїй роботі фахівці використовують сучасні підходи надання відповідної спеціальної допомоги, психологічної, соціальної реабілітації, адаптації і подальшої інтеграції в суспільство дітей з особливими потребами, ранньої реабілітації дітей з проблем раннього розвитку, комплексної допомоги дітям та їх сім'ям.

Центр надає психологічну, психіатричну, логопедичну та соціальну допомогу дітям. Спеціалісти Центру за напрямками роботи проводять: психодіагностику, логопедичну та психологічну корекцію, психопрофілактику та соціальну допомогу.

В Центрі працюють висококваліфіковані фахівці: психіатр, логопед, лікарі-психологи; практичні психологи, фахівці з соціальної роботи.

Фахівці соціальної сфери здійснюють соціально-реабілітаційну допомогу щодо повноцінного повернення дитини до активного життя та навчання після суїцидальних спроб у дітей та підлітків, які перебувають у відділеннях інтенсивної терапії, гострих інтоксикацій, ортопедії та травматології та інших; організацію святкових та розважальних заходів дітям які тривалий час перебувають на лікуванні у стаціонарних відділеннях; соціальну консультативну допомогу дітям та їх батькам з питань соціального захисту, інвалідності дітей, захисту прав дітей, які зазнали насильства, жорстокого і брутального поводження, нехтування прав та потреб дитини. Фахівці з соціальної роботи взаємодіють з центрами соціальних служб для молоді для надання соціальної допомоги дітям та їх батькам, з оптимізації заходів соціально-реабілітаційної допомоги.

Діти - це майбутнє кожної країни, від їх кількості, їх здоров'я, освіти, значною мірою залежить майбутній стан демографічних процесів, життєвий, відтворювальний і трудовий потенціал населення країни, тому для забезпечення нормального життя спеціалісти різних сфер мають об'єднуватися для кращого результату. Робота фахівців соціальної сфери в медичних закладах може допомогти охопленню більшої кількості дітей та допоможе виявляти дітей груп ризику та дітей і їх сімей в складних життєвих обставинах.

Використана література

1. Закон України « Про охорону дитинства»: від 22 травня 2022 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T012402?an=228>
2. «Інтереси і права дитини у сфері охорони здоров'я: юридичне роз'яснення»: URL: <https://uozkmr.gov.ua/main/1196-nteresi-prava-ditini-u-sfer-ohoroni-zdorovya-yuridichne-rozysnennya.html>

Авторка статті:

Катерина ВОЗНІЧЕНКО,

здобувачка

ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Інна ЛІТЯГА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціальних технологій

МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВІЙНИ

Внутрішньо переміщені особи – це люди, які переїжджають з однієї частини країни в іншу та мають право на постійне проживання в цій країні. Люди, які залишили свої домівки внаслідок збройного конфлікту, окупації чи проявів насильства, або порушення їхніх прав внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб під час війни є важливим, оскільки ці люди часто потребують допомоги та підтримки а також відновлення після конфлікту[1, с. 34].

Надання соціального захисту ВПО починається з моменту виїзду за межі міста, де відбувалася загроза для їхнього життя. Перше, що надається як допомога – це місце тимчасового проживання та тимчасова реєстрація, яка може бути видана відповідними органами за місцем тимчасового проживання.

Одним із головних завдань є сприяння працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб. Адже власних заощаджень не вистачає надовго, а для подолання інших більш важливих проблем, які безпосередньо пов'язані з появою війни та її наслідками, не вистачає матеріального забезпечення [2].

Ще одним видом допомоги, що надається даній категорії, є допомога в облаштуванні або будівництві житла. Місцеві органи влади також мають бути залученні до вирішення цього питання. Також має надаватися допомога щодо:

- реєстрації внутрішньо переміщених осіб;
- оформлення всієї документації для отримання соціальних виплат, пов'язаних із цією категорією;
- забезпечення продуктами харчування, питною водою та засобами гігієни;
- облаштування житла, поліпшенні житлових умов, забезпеченні матрацами та постільною білизною;
- психологічної та юридичної підтримки;
- надання медичних послуг, необхідної медичної допомоги, забезпечення необхідними медикаментами.
- отримання освітніх послуг у навчальних закладах;
- відшкодування витрат на оплату комунальних послуг, використаних у місці тимчасового проживання.

Ще однією важливою категорією є захист прав внутрішньо переміщених осіб під час війни, адже саме це має бути одним із найважливіших пріоритетів для міжнародної спільноти, оскільки ці люди стають найбільш вразливими щодо насильства, експлуатації та злочинів.

Не потрібно забувати і про психологічний стан внутрішньо переміщених осіб, а приділити йому більше уваги, адже під час окупації, чи виїзду з неї можна отримати серйозну психологічну травму, яка матиме значний вплив на подальше життя кожного[1, с. 46].

Варто звернути увагу на те, що під час розробки стратегій соціального захисту внутрішньо переміщених осіб під час війни необхідно враховувати різні потреби та інтереси, такі як: гендерні аспекти, вікові та культурні особливості, щоб забезпечити ефективний соціальний захист даної категорії осіб.

Отже, від того, як побудується стратегія і буде розроблений план роботи та визначені завдання, буде залежати швидкість надання допомоги та її ефективність. Потрібно пам'ятати, що дана категорія відноситься до соціальної вразливої та потребує швидкого реагування.

Використана література:

1. Семигіна Т. В., Гусак Н. Є., Трухан С. О., Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб Український соціум. К. Академвидав, 2015. 53с.
2. Щодо надання послуг службою зайнятості внутрішньо переміщеним особам станом на 29.05.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua>

Автор статті:
Денис ВОРОБІЄНКО,
здобувач
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:
Світлана КОЛЯДЕНКО,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ВІДДІЛЕНІ МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛІКАРНЯНОГО ЗАКЛАДУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ

Актуальність теми дослідження. Питання організації соціальної роботи у відділеннях медичної реабілітації лікарняного закладу з застосуванням технологій соціальної терапії насправді набуває сьогодні великого значення. Людина після поранень, травм та хвороби потребує повної, ефективної та комплексної допомоги. Проте варто розуміти - це не лише процес лікування, але це й психологічна та соціальна адаптація клієнтів.

Тому, соціальні працівники є важливими учасниками реабілітаційної команди, адже вони забезпечують соціальну та психологічну підтримку процесу адаптації особистості до нових умов, а також допомагають вирішити соціальні проблеми та конфлікти, що виникають у реабілітаційному процесі.

Не варто забувати, що використання технологій соціальної терапії є ефективним інструментом для покращення ефективності діяльності соціальних працівників у відділеннях медичної реабілітації. Ці технології допомагають розвинути комунікаційні навички, підвищити мотивацію пацієнтів до реабілітаційного процесу.

Постановка проблеми. Соціальна терапія включає в себе технології, що застосовуються в різних видах професійної діяльності: медицині, практичній психології та соціальній роботі.

Мета статті є: висвітлити поняття "соціальна терапія" в соціальній роботі загалом, а також показати ефективність застосування даного виду терапії у відділенні медичної реабілітації лікарняного закладу під час соціальної реабілітації.

Виклад основного тексту. Соціальна терапія - це комплекс заходів та дій соціального працівника, які спрямовуються на вирішення соціальних проблем людей[3]. У соціальній терапії, як технології соціальної роботи, використовуються методи і прийоми, що впливають на особистість та її оточення з урахуванням специфіки соціальної ситуації, змісту соціальної терапії, завдань, рівня соціальної структури суспільства, в якому воно виконується. Загалом, соціальна терапія - це форма втручання у світ клієнта або його оточення, яка спрямована на допомогу клієнту шляхом впливу на психічні та соматичні функції клієнта[1]. Основною метою соціальної терапії є оптимізація взаємин у системах: «людина-людина», «людина-група» та «людина-світ». Виділяють наступні види соціальної терапії:

- Індивідуальна терапія - доступна для осіб, чії потреби щодо вирішення проблем залишаються конфіденційними;
- Групова терапія - це певний вплив, який спрямовується на надання допомоги людям в подоланні особистісних порушень або соціального безладу з використанням груп;
- Сімейна терапія - це форма групової терапії, яка спрямовується на допомогу родині.
- Мережева терапія є ефективним способом відновлення взаємовідносин між особою та його оточенням (соціумом).

Процес соціальної терапії є надважливим в медичній реабілітації, соціальні працівники проводять методики та технології, які допомагають клієнтам адаптуватись до нових умов життя [2].

У відділеннях медичної реабілітації соціальна терапія включає в себе такі аспекти:

- Індивідуальна терапія. Зазвичай це психотерапія або консультування, що покликана допомогти пацієнтам/клієнтам адаптуватися до нових умов, а також набути нові навички.

- Групова терапія. Це метод психотерапії, метою якого є надання допомоги одразу кільком клієнтам.

- Соціальна підтримка. Це система певних заходів щодо надання допомоги особам, які знаходяться в важкому економічному положенні, шляхом надання цим людям необхідної інформації, фінансових засобів, правозахисту для подальшої їх професійної діяльності.

- Дозвілля та рекреація. Це заходи, які пов'язані з використанням вільного часу осіб для їх культурної, оздоровчої діяльності, що є дуже важливим в процесі соціальної терапії.

Таким чином, соціальна терапія є важливою складовою діяльності соціального працівника у відділеннях медичної реабілітації лікарняного закладу, тому що соціальна терапія дуже ефективний метод для поліпшення якості життя пацієнтів та їх психологічного стану.

Даний метод базується на використанні спеціальних методів та технологій, які спрямовані на зменшення соціальної ізоляції та дезадаптації клієнтів, а також їх постійного забезпечення можливості спілкування та взаємодії з оточуючим середовищем.

Також діяльність соціального працівника у закладах медичної реабілітації із застосуванням технологій соціальної терапії дозволяє знизити ризик виникнення та розвитку депресії, покращити рівень самопочуття і зменшити рівень тривожності.

Тому, можна з впевненістю стверджувати, що соціальна терапія ефективний метод для поліпшення стану та подальшого успішного соціального функціонування пацієнтів у відділеннях медичної реабілітації лікарняного закладу.

Викорстана література:

1. Корпач Н. І. Соціальні терапії в практиці соціально-педагогічної роботи. Актуальні проблеми соціальної педагогіки, початкової та дошкільної освіти: матеріали 7 міжнар. наук.-практ. конф, науковців, аспірантів та студентів. (18-19 трав. 2016 р.) Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016.С.142-148. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/12748>(дата звернення: 26.02.2023).

2. Данко Д. В. Соціальна робота в медичній сфері. Педагогіка. Соціальна робота. 2011. Вип. 23. С.39-41.URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/6267>(дата звернення: 26.02.2023).

3. Шебанова В.І. Практики консультування та терапії в кризових ситуаціях. Навчально-методичні рекомендації. Херсон, 2017. 135 с. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/10661/2_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81..pdf?sequence=2(дата звернення 27.02.2023)

Автор статті:

Яна ГЕРАЙМОВИЧ,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка

Наукова керівниця:

Ольга ІЛЛІНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З БАТЬКАМИ УЧНІВ ЛІЦЕЮ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Інклюзивне навчання є важливим для кожного учня, оскільки воно дозволяє отримувати якісну освіту, незалежно від стану здоров'я, здібностей чи інших особливостей, забезпечує рівні можливості для всіх здобувачів освіти, включаючи тих, хто зазвичай відчуває себе відокремленим від інших. Це сприяє забезпеченню соціальної справедливості, підвищенню соціальної адаптації [4]. Інклюзивне навчання допомагає учням розвивати навички співпраці, терпимості, розуміння та поваги до інших [1] Це важливо для подальшого життя, оскільки співпраця з різними людьми може бути ключовим фактором успіху.

Батьки грають важливу роль в успіху інклюзивного навчання, тому що вони є найважливішими та партнерами у навчальному процесі. Соціальна робота з батьками учнів ліцею в умовах інклюзивного навчання є дуже важливою складовою успішності та благополуччя учнів. У цьому контексті варто звернути увагу на декілька ключових аспектів.

По-перше, співпраця з батьками повинна ґрунтуватися на партнерських відносинах, що базуються на взаємній довірі, відкритості та співпраці. Соціальний працівник використовує різноманітні методи та технології для співпраці з батьками, наприклад, зустрічі, консультації, тренінги, групову роботу [2].

По-друге, необхідно підтримувати розвиток батьківських навичок. Соціальний працівник допомагає батькам усвідомити та розвинути власні навички, що сприяють забезпеченню здорового розвитку та навчання дітей. Наприклад, працівник може проводити тренінги з питань виховання, комунікації, саморегуляції.

Також важливою є підтримка батьків у розв'язанні конфліктних ситуацій. В умовах інклюзивного навчання можуть виникати різноманітні конфліктні ситуації, пов'язані зі сприйняттям різних форм навчання, поведінкою вчителів та інших учнів тощо. Соціальний працівник надає підтримку батькам у розв'язанні цих ситуацій, наприклад, за допомогою консультацій, тренінгів.

Одним з основних аспектів є формування позитивного підходу до навчання та розвитку дітей. Соціальний працівник допомагає батькам встановлювати позитивні стосунки зі своїми дітьми, а також сприяє формуванню в них позитивного ставлення до навчання та розвитку. Наприклад, він може проводити тренінги з питань мотивації, створення сприятливого середовища для навчання та розвитку, допомагати використовувати різноманітні методи та технології, які сприяють розвитку дітей.

Нарешті важливим є забезпечення доступу до інформації. Соціальний працівник забезпечує батьків доступом до різноманітної інформації, що стосується навчання та розвитку дітей. Наприклад, він може допомагати знаходити матеріали з інтернету, забезпечувати інформаційну підтримку в різних соціальних мережах, створювати інформаційні буклети та пам'ятки.

Оцінка сил та напрямків впливу цих факторів на успішність та благополуччя учнів може бути різною залежно від конкретної ситуації та контексту. Проте загалом, соціальна робота з батьками учнів ліцею в умовах інклюзивного навчання може мати дуже значний позитивний вплив на навчання учнів, що дає можливість стверджувати про важливість цієї сфери діяльності для успішної інклюзії та розвитку дітей. За допомогою соціальної роботи можна створити сприятливі умови для співпраці між батьками та вчителями, взаємного розуміння та підтримки, що може допомогти підвищити мотивацію дітей до навчання, поліпшити їхні успіхи та стимулювати розвиток [3].

Один з ключових аспектів соціальної роботи з батьками учнів ліцею в умовах інклюзивного навчання полягає в тому, щоб допомогти батькам зрозуміти права та можливості їх дітей. Соціальний працівник може пояснити батькам про різні типи інклюзивної практики, які використовуються в ліцеї, та допомогти забезпечити доступність цих практик для їх дітей.

Соціальний працівник може допомогти батькам зрозуміти, як впливати на зміни в системі освіти та як брати участь у роботі громадських організацій, які займаються захистом прав дітей з особливими потребами. Також соціальний працівник може забезпечити батькам інформацію про різні програми та ініціативи, які пропонуються урядом та неприбутковими організаціями для підтримки дітей з особливими потребами.

Отже, соціальна робота з батьками учнів ліцею в умовах інклюзивного навчання є дуже важливим елементом успішного навчання та розвитку дітей. Вона може забезпечити підтримку та допомогу батькам у створенні сприятливого середовища для навчання та розвитку дітей, допомогти підвищити мотивацію до навчання, забезпечити фізичну та психологічну безпеку, виявляти та вирішувати різноманітні проблеми та забезпечити успішну інклюзію дітей з особливими потребами.

Використана література:

1. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук-метод. збірник / за ред. Н. Софій, І. Єрмаков. Київ : Контекст, 2000. 336с.
2. Даниленко Л. І. Управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально – методичний посібник / Колупаєва А. А. та ін. ; за заг. ред. Л. І. Даниленко. Київ, 2007. 128с.
3. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ. : «А. С. К.», 2012. 308 с.
4. Величко Д. В. Впровадження інклюзивної освіти в Україні. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Вип. 125. С.46-49. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vchdpu_r_2015_125_14 (дата звернення 18.02.2023).

Авторка статті:

Любов ГЕРАСИМЧУК,

здобувачка

ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ ПЕНСІЙНОГО ВІКУ В ГЕРІАТРИЧНИХ ПАНСІОНАТАХ

Внутрішньо переміщені особи – категорія населення, яка вже багато років хвилює світову громадськість. Одними з найбільш вразливіших осіб з даної категорії є люди похилого віку.

Найгострішими проблемами цієї соціальної групи є: правова незахищеність (юридичні консультації, відновлення втрачених документів, реєстрація, представництво інтересів у суді тощо); медичне обслуговування; відсутність роботи; професійна перепідготовка та працевлаштування; пошук членів сім'ї, розділені збройним конфліктом тощо[2].

Працюючи з ВПО пенсійного віку, слід враховувати певні характеристики – необхідно розуміти конкретні проблеми ВПО пенсійного віку, наприклад: посттравматичний стресовий розлад; психічна нестабільність; особистості, соціальної та професійної дезінтеграції, алкоголю зловживання наркотиками тощо, що є передумовою для ефективної соціальної роботи; важливо починати роботу з прояснення суб'єктивного сприйняття індивіда свого оточення; уникати упередженого ставлення до ВПО пенсійного віку; найближче соціальне оточення, як правило, сім'я, має велике та принципове значення для успішності процесу соціальної роботи ВПО, після повернення до мирного життя особа пенсійного віку має бути залучена до реабілітаційних заходів та прийнята за індивідуальними планами тощо[1].

Функція соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами і характер її різних напрямів полягає в підтримці взаємодоповнюючих соціальних середовищ або змін у соціальних середовищах, роблячи їх більш доповнювальними для тих, хто змінює місце проживання та потрапляє в різні соціальні середовища. середовищ.

Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами пенсійного віку в геріатричних пансіонатах, повинна реалізовуватися в різних напрямках виходячи з проблем, з якими стикаються внутрішньо переміщені пенсіонери у зв'язку зі зміною соціокультурного середовища життєдіяльності. Основними напрямками роботи з внутрішньо переміщеними особами пенсійного віку:

- соціальний
- соціально-психологічний
- соціально-правовий
- медико-соціальний
- соціально-економічний
- матеріальний
- соціально-інформаційний
- соціально-трудоий[2].

Форми роботи внутрішньо переміщених осіб пенсійного віку в геріатричних пансіонатах можна поділити на індивідуальну, групову та громадську. Усі ці форми є

цінними для соціальної роботи з ВПО пенсійного віку, але пріоритетом вважається групова робота.

Компонент соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами пенсійного віку в геріатричних пансіонатах, спрямований на вирішення основних проблем, які виникають внаслідок змін у соціальному та культурному середовищі, а також через соціальні, психологічні, економічні, освітні труднощі, які потребують нагального вирішення.

Використана література:

1. Грига І.М., Семигіна Т.В. та ін. Введення у соціальну роботу // Навчальний посібник. К.: Фенікс, 2001. 288 с.
2. 3. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Відомості Верховної Ради України від 02.01.2015 2015 р.
3. Мельник І. П. Внутрішньо переміщені особи як об'єкт соціальної роботи / І. П. Мельник // Науковий часопис. Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11 : Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2017. Вип. 23. С. 176-182

Авторка статті:

Діана ГОРБАЧ,

здобувачка

ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Інна ЛІТЯГА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціальних технологій

ДИТЯЧА БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Дитяча безпритульність є серйозною соціальною проблемою, яка поширена в більшості країн світу, включаючи Україну. Це становить загрозу здоров'ю, розвитку та майбутньому великої кількості дітей. Причини безпритульності можуть бути різноманітні, від насильства в родині до економічних труднощів, наслідки, можуть призвести до суїцидальних нахилів, залежностей та порушень поведінки. Дитина, яка опинилася без підтримки та догляду, часто стикається з небезпекою та страждає від недоїдання, холоду та інших проблем. Важливо виявляти та допомагати безпритульним дітям, надавати їм ресурси та можливості для нормального життя та забезпечення майбутнього.

Метою даної статті є розгляд дитячої безпритульності як соціальної проблеми в Україні та виявлення причин її появи.

Перш за все, безпритульні діти - це діти, від яких відмовилися батьки або вони самостійно залишили свою сім'ю чи дитячий заклад, в якому вони перебувають постійно не маючи певного місця проживання [3].

Причинами дитячої безпритульності можуть бути: аморальний спосіб життя батьків або осіб, що їх замінюють, сирітство, різноманітні конфлікти в сім'ї, що призвели до безпритульності дитини, алкогольна або наркотична залежність батьків, безробіття батьків тощо.

Існує кілька типів безпритульних дітей у залежності від причин їх перебування в умовах вулиці:

1. Сирітство - діти, які втратили своїх батьків або опікуна.
2. Розлучення з батьками - діти, які залишили свою батьківську сім'ю внаслідок сімейних конфліктів або розлучення батьків.
3. Небажання батьків виховувати дитину належним чином.
4. Діти, які втратили інтерес до життя в сім'ї, де вони народилися.
5. Діти, які змушені залишати свої родини через бідність та відсутність фінансових ресурсів.

Такі безпритульні діти можуть мати різні потреби та вимагати різного роду підтримки. Розуміння цієї типології може допомогти у розробці ефективних програм та послуг для підтримки безпритульних дітей та їхніх родин [4].

Ще виділяють наступні категорії безпритульних: «бездомні діти» – діти, у яких немає батьків і які не спілкуються з власними родинними та живуть у тимчасових притулках (покинутих будівлях, підвалах та ін.), або не мають взагалі постійного прихистку і кожен день ночують деінде; «діти-втікачі» – діти, які підтримують контакт із членами сім'ї, але через бідність, асоціальну поведінку батьків, їхню експлуатацію проводять більшу частину дня, а іноді й ночі, на вулиці; «діти-дослідники» та шукачі пригод, які страждають від дромоманії, але згодом самі повертаються додому [1].

За даними Міністерства соціальної політики України на 1 січня 2021 року в Україні зареєстровано 29 783 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Проте,

за думкою експертів, реальна кількість безпритульних дітей у країні може бути значно вищою через те, що не всі вони проходять офіційну реєстрацію та знаходяться під опікою державних органів. Окрім того, наявність одного з батьків не означає, що дитина має стабільний дім та не потребує допомоги [2].

Визначимо шлях подолання дитячої безпритульності, і потребують комплексного підходу, а саме:

1. Створення соціальних програм та проектів з протидії безпритульності, які сприятимуть створенню нових можливостей для дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах.
2. Розвиток соціальної інфраструктури, яка гарантує безпечні та комфортні умови для дітей, що залишили батьківський дім.
3. Проведення просвітницької роботи серед батьків щодо їх відповідальності за дитину та забезпечення її прав та потреб.
4. Вдосконалення законодавства, що регулює питання опіки та піклування про дітей.
5. Співпраця між державними та громадськими організаціями, які займаються проблемами безпритульних дітей, для розробки та впровадження спільних програм та проектів [5].

У процесі вирішення проблем безпритульних дітей активно беруть участь соціальні педагоги, вчителі, нові батьки/опікуни, соціальні працівники, медики, вихователі тощо.

Отже, безпритульність дітей є серйозною соціальною проблемою в Україні. Вона може мати різні причини такі, як бідність, алкоголізм, наркоманія, насильство в родині, психічні та інші проблеми.

Незважаючи на складність цієї проблеми, необхідно враховувати різні шляхи її подолання. Також важливо враховувати основні причини безпритульності дітей, у процесі професійної діяльності.

Тому подолання безпритульності потребує спільних зусиль держави, громадських організацій та суспільства в цілому.

Використана література

1. Крамаренко, Л. (2013). Дитина безпритульна: проблеми та шляхи їх вирішення [The homeless child: problems and solutions]. Київ: Наш час.
2. Міністерство соціальної політики України. (2020). Профілактика безпритульності дітей та протидія домашньому насильству. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/uk/main/diyalnist/profilaktika/3698.html> (дата звернення: 27 лютого 2023 р.).
3. Мунтян, І. В. (2017). Дитяча безпритульність як субкультура в сучасному українському суспільстві: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук [Homeless children as a subculture in modern Ukrainian society: a dissertation for the degree of candidate of sociological sciences]. Київський університет імені Тараса Шевченка.
4. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка : навч. посіб. /С. С. Пальчевський. – К.: Кондор, 2005. – 560 с.
5. Старовойт, О., Черевко, О. (2016). Безпритульні діти в Україні: сучасний стан та шляхи розвитку соціальних послуг [Homeless children in Ukraine: current situation and ways to develop social services]. Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки, 10, 83-87.

Авторка статті:
Євгенія ГУЗЕНКО,
здобувачка
ОП Соціальна робота. Соціальна
педагогіка

Наукова керівниця:
Ольга ІЛЛІНА,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗСЖ

Здоров'я - найважливіша потреба людини, воно є індивідуальною і суспільною цінністю. Найбільш вагомим чинником, що впливає на здоров'я людини є свідомий вибір кожного власного стилю та способу життя, однак стрімкі зміни, що відбуваються в Україні на соціально-економічному рівні мають негативний вплив на здоров'я її мешканців. Негативно впливає погіршення екологічної ситуації, зниження якості харчування, наявність неблагополучних природних та соціальних умов, пов'язаних з військовими діями. Все це обумовлює те, що на сьогодні проблема збереження здоров'я є однією з найактуальніших.

Питанню визначення сутності здоров'я у своїх працях приділяли увагу багато вчених та науковців, однак на сьогодні не має єдиного загальнопринятого визначення цього поняття. Найбільш поширеним є визначення здоров'я як стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад. В даному випадку здоров'я розглядається як мета життя, а не просто ресурс [1, с. 37].

Здоров'я – поняття багатогранне, яке характеризує результат фізичного та духовного розвитку особистості і залежить від свідомого вибору індивідом свого стилю та способу життя, моральних та духовних цінностей, а також впливу суспільства та держави на нього. За деякими дослідженнями здоров'я людини залежить на 20% від спадковості, на 10% від рівня розвитку медицини, на 20% від стану довкілля, на 50% від способу життя. Отже найважливішим чинником здоров'я є спосіб життя.

Спосіб життя охоплює всі сфери суспільства: працю і побут, суспільне життя і культуру, поведінку (стиль життя) людей та їх духовні цінності. Поведінка або стиль життя, є одним з найважливіших елементів способу життя в цілому, який безпосередньо впливає на здоров'я окремої особи й на здоров'я тих чи інших соціальних груп населення [2].

Спосіб життя, який дає можливість підвищити рівень та якість здоров'я, в науковій літературі визначається як здоровий. Здоровий спосіб життя – це динамічна система поведінки людини, базована на глибоких знаннях різних факторів, що впливають на здоров'я людини та на вибір нею алгоритмів поведінки, які максимально забезпечують збереження, зміцнення здоров'я. Крім того, це постійне коригування своєї поведінки завдяки набутому досвіду і з огляду на вікові особливості [3, с.75].

Тож ЗСЖ – це активна діяльність людини, яка цілеспрямовано формується протягом життя та забезпечує і мотивує до збереження і зміцнення здоров'я на всіх його рівнях: фізичному, психічному, соціальному і духовному. Формування ЗСЖ потребує виділення його соціальних характеристик. Необхідно зазначити, що незважаючи на велику кількість публікацій, які містять аналіз ЗСЖ і описують форми і методи його формування, поняття соціальних характеристик ЗСЖ не має однозначного трактування і чітко визначеного переліку складових. Соціальний означає пов'язаний із життям, той що стосується людей у суспільстві. Отже, до соціальних характеристик ЗСЖ віднесемо саме такі характеристики,

які пов'язані з життєдіяльністю суспільства і суспільними звичками. Такі характеристики на нашу думку можна поділити на: фізичні, комунікативні та духовні.

До фізичних характеристик відносять індивідуальні особливості анатомічної будови тіла, фізіологічні функції організму враховуючи рівень фізичного розвитку генетичні особливості організму. Дотримання даних характеристик дасть змогу підтримувати, або значно покращити фізіологічний резерв організму, допоможуть позбутися наявних захворювань та запобігти появі нових, виробити корисні звички які будуть запорукою загального зміцнення організму. Фізичні соціальні характеристики ЗСЖ – це дотримання правил здорового харчування, приділення уваги особистій гігієні, відсутність шкідливих звичок, зайняття регулярними фізичними навантаженнями, проведення профілактики захворювань, дотримання режиму праці та відпочинку, проведення загартовування організму.

Комунікативні соціальні характеристики включають удосконалення навичок ефективного спілкування, дотримання заходів протидії тиску і дискримінації, пропагандування відсутності шкідливих звичок, ведення ефективної соціальної взаємодії. Саме ці характеристики ЗСЖ створюють відчуття соціальної захищеності чи незахищеності, що суттєво впливає на здоров'я людини. Вони характеризують функціонування особистості через соціальні зв'язки такі як побут, сім'я, навчання, праця, відпочинок, соціальний захист, охорона здоров'я. Також потрібно враховувати міжетнічні стосунки, різницю фінансових можливостей різних соціальних категорій суспільства, прогрес техніки і технологій, їх суперечливий вплив на здоров'я. При наявності цих характеристик можна досягати ефективних результатів у спілкуванні з оточуючими людьми, уникнути конфліктних ситуацій та запобігти проявам агресії. Є змога реалізуватися в суспільстві та налагодити здорові соціальні взаємовідносини у сфері комунікацій, що матиме позитивний вплив на моральний та фізичний стан особистості.

Духовні характеристики полягають у самоповазі і повазі до інших, емоційному благополуччі, інтелектуальному благополуччі. До духовних характеристик належить свідомість людини, її ментальність, самоідентифікація, оцінка власних здібностей та можливостей, бачення власних перспектив та ідеалів, ставлення до сенсу життя. Ці характеристики залежать від духовного світу особистості, його сприйняття складових духовної культури людства – освіти, науки, мистецтва, релігії, моралі, етики. Наявність цих характеристик веде до самовиховання, самовдосконалення та покращення загального стану здоров'я шляхом переосмислення та аналізу свого способу життя, зміною пріоритетів на користь ведення здорового способу життя.

Всі зазначені соціальні характеристики ЗСЖ – фізичні, комунікативні та духовні є важливими і мають вагомий вплив на загальний стан здоров'я людини як цілісний складний показник здорової особистості. Здоровий спосіб життя – це передусім активна діяльність особистості в суспільстві де вона вмотивовано використовує можливості в інтересах здоров'я, гармонійного, фізичного та духовного розвитку людини.

Таким чином соціальні характеристики ЗСЖ – це такі форми та способи повсякденної життєдіяльності людини, які зміцнюють і вдосконалюють загальний стан здоров'я та забезпечують успішне виконання та реалізацію соціальних функцій особистості. Наявність таких характеристик способу життя формує ЗСЖ, сприяє зміцненню здоров'я населення через зміну стилю та укладу життя.

Використана література:

1. Булакова А. В. Вивчення Декларації прав дитини та Конвенції про права дитини в загальноосвітніх навчальних закладах : метод. посіб. для вчителів. – Х. : Факт, 2001. 95 с.
2. Валеологічна освіта та виховання: сучасні підходи, доступність і шляхи їх розвитку в Україні: збірник науково-практичних статей / за заг. ред. В.М. Оржеховського. – К. : Майстер, 1999. 120 с.
3. Комананєва О. О. Валеологія. Школа здоров'я : навч. посіб. для 2 – 3 кл. – К. : Літера, 1999. С. 45 – 68.

Авторка статті:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук,

доцентка, доцентка кафедри

соціальних технологій

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК ПРОФЕСІЙНОЇ ВАЖЛИВОЇ ЯКОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Готовність приймати інших такими як вони є (не висміюючи, не ображаючи, не обговорюючи, не заздрячи) не всім вдається. Тому питання формування толерантності залишається актуальним не тільки для майбутніх фахівців соціальної сфери, а й для кожного, кому потрібно навчитися поводити себе відповідно до прийнятого етикету і етичних норм (мати почуття такту), сформуванню ввічливості, чемності, галантності, вихованості, доброзичливості, дипломатичності.

Звернемо увагу, що науковцями О. Гуренко, К. Максимова, Л. Шайгерової, О. Шлягіної та ін. висвітлено основні підходи до формування толерантності.

І. Проценко у своїх напрацюваннях розглядає умови та етапи формування толерантності у освітньому процесі, характеризує основні види толерантності: вроджену та придбану толерантності [4].

У «Декларації принципів терпимості» (1995), яку підписали 185 держав, членів ЮНЕСКО, зазначено принципи толерантності, які акцентують увагу на праві людини на свободу думки, совісті і релігії [1].

Показово те, що у Житомирському державному університеті імені Івана Франка Освітня програма «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2023) забезпечує формування двадцяти трьох програмних результатів, серед яких «ПР 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень» [5].

Звернемо увагу, що формування цього програмного результату (толрантності) забезпечується декількома освітніми компонентами, серед яких «Етика професійної діяльності», на яку виділяється 4 кредити (120 годин).

У процесі формування викладачами використовуються частково-пошукові методи (вирішення пізнавальних завдань, робота з посібниками і підручниками, дискусія, рольова гра); дослідницькі методи (аналіз і синтез навчального матеріалу, моделювання, формулювання припущень, пошук джерел, вирішення дослідницьких завдань); репродуктивні (виконання вправ, самоконтроль); метод проблемного викладу навчального матеріалу (дискусія, порівняння точок зору, розкриття системи доказів); пояснювально-ілюстративні методи (словесні, наочні) [6].

Для прикладу, на практичних заняттях здобувачі освіти візуалізують поняття «толрантність» за допомогою схем, малюнків, таблиць.

Рис. 1. Візуалізація поняття «толерантність»

Також майбутні фахівці соціальної сфери прописують синонімічний ряд до слова «толерантний», пояснюють його.

Поняття «почуття такту» тлумачиться як уміння поводити себе стримано, відповідно до прийнятого етикету і етичних норм. Тактовність передбачає не лише просте дотримання правил поведінки, але й уміння розуміти співрозмовника і не допускати неприємних для інших ситуацій [6].

Під «ввічливістю» зазвичай розуміють манеру поведінки, ряд правил, яким слідує людина при спілкуванні з іншими людьми [2].

Показово, що «чемність» – це набір якостей, які людина виявляє до інших людей: чуйність, уважність, люб'язність, доброзичливість, щирість. Найчастіше синонімом до чемності називають ввічливість, проте чемність набагато ширше поняття [3].

Науковці зазначають, що «доброзичливість» – це про доброту, про позитивні якості, емоції і почуття. Недоброзичливість – це негативна якість: неприємне, недружнє, непривітне ставлення до кого-небудь. Воно виражається формами вербальної агресії: обзивання, висміювання, зухвалість по відношенню до дорослих або ровесників, настирливі скарги [2].

Термін «галантний» уживається як ввічливий, привітний, чемний.

У свою чергу, «дипломатичний» – це той, який діє вміло і тонко; властивий поведінці такої людини [3].

Формуванню толерантності сприяє виконання таких вправ, як: «Обговорення ситуації», коли здобувачі вищої освіти поділяються на групи, обговорюють ситуацію, наприклад, ситуація «Олег має не типову зачіску для хлопця – занадто довге волосся. Як поводитися тим, кому це не подобається?»); вправа «Групове малювання», яка допомагає прослідкувати почуття, які виникають, коли малюнок здобувача вищої освіти, домальовує інший студент.

З прикладів видно, що процес формування толерантності має напрацьовану систему, яка постійно удосконалюється.

Узагальнюючи сказане, слід зауважити, що сутність поняття «толерантність», розуміється як терпеливе ставлення до інших людей, повага до думки інших, повага до інакшості особистості, повага до змін зовнішності особистості в залежності від певних обставин, уміння прислухатися, розуміти іншу людину. Формування толерантності як професійної важливої якості у майбутніх фахівців соціальної сфери у Житомирському державному університеті імені Івана Франка відбувається відповідно до Освітньої програми «Соціальна робота» на освітній компоненті «Етика професійної діяльності» з використанням різних методів.

Використана література:

1. Декларація принципів терпимості. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU95324> (дата доступу: 05.03.2023)
2. Міріманова М. Толерантність як проблема виховання [Текст] / М. Міріманова // Розвиток особистості. 2002. № 2. С. 104–115.
3. Мижа В. Виховання толерантності URL: <http://osvita.ua/school/technol/1117> (дата доступу: 05.03.2023)
4. Гуренко О. І. Виховання етнічної толерантності та культури міжнаціонального спілкування у студентської молоді. URL: http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/pspo/2007 (дата доступу: 05.03.2023)
5. Освітньо-професійна програма «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступінь вищої освіти: бакалавр. Житомирський державний університет імені Івана Франка. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/op/83/bachelor/2022/> (дата доступу: 05.03.2023)
6. Проценко І. Формування толерантності у студентів закладів вищої освіти як педагогічна проблема. URL: <https://ojs.itup.com.ua/index.php/iiu/article/view/294> (дата доступу: 05.03.2023)

Авторка статті:

Ольга ІПЛІНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНА GERONTOLOGIA ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Військові дії на території країни негативно впливають на всі сфери життя людини. Погіршується емоційно-психологічний стан населення, економічні й побутові умови життєдіяльності, а також відбувається поглиблення демографічної кризи. Останнє обумовлюється високим рівнем смертності, зниженням народжуваності та вимушеним переселенням значної частини населення за кордон України. Фахівці інституту демографії та соціальних досліджень НАН прогнозують значне скорочення чисельності населення України, яке буде характеризуватись стрімким старінням. У зв'язку з цим необхідно на державному рівні вжити заходи спрямовані на запобігання негативним тенденціям, з іншого розробити і впровадити таку систему соціальної роботи яка б забезпечувала гідні рівень і умови життя людям поважного віку [4]. Вирішенню цієї проблеми сприятиме цілеспрямована підготовка здобувачів спеціальності 231 Соціальна робота до роботи з людьми похилого віку.

У більшості освітньо-професійних програм першого бакалаврського рівня за спеціальністю 231 Соціальна робота освітня компонента «Соціальна геронтологія» або «Основи геронтології» присутня і віднесена до основних освітніх компонент. Це стосується освітніх програм Національного університету «Києво-Могилянська академія», Київського університету імені Бориса Грінченка, Житомирського університету імені Івана Франка тощо [2, 3].

У деяких освітніх програмах ця освітня компонента або їй подібні присутні у переліку вибіркового компонент. Наприклад «Соціальна робота з людьми похилого віку» у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника та «Соціальна робота з людьми похилого віку» / «Соціальна геронтологія» в Ужгородському національному університеті.

Аналіз освітніх програм підготовки здобувачів другого магістерського рівня показав, що такої однаковості не спостерігається. Лише у деяких програмах у списку вибіркового компонентів є дисципліни спрямовані на вивчення особливостей соціальної роботи з людьми похилого віку. В більшості програм робота з людьми похилого віку розглядається в межах вивчення роботи з різними категоріями клієнтів, роботи паліативних закладів, роботи за місцем проживання тощо. Однак слід відзначити, що відповідно до правил прийому до магістратури з соціальної роботи, до неї вступають здобувачі, які мають рівень бакалавра з різних спеціальностей і серед яких багато таких, що не вивчали геронтологію. Отже впровадження в освітні програми з соціальної роботи магістерського рівня вибіркової освітньої компоненти «Соціальна геронтологія» сприятиме більш ґрунтовній підготовці майбутніх соціальних працівників до роботи з даною категорією клієнтів.

Об'єктом соціальної роботи, в широкому її розумінні, може бути будь-яка людина, яка потребує підтримки суспільства і не здатна вирішити свої проблеми без сторонньої допомоги.

Об'єктом соціальної геронтології є люди немолодого і старечого віку, що попали в скрутну життєву ситуацію і потребують сторонньої допомоги. Предметом вивчення соціальної геронтології, як науки є соціальне середовище немолодих людей і соціальні відносини, в які вони вступають. Предметом же практичної діяльності соціальної геронтології виступає соціальна ситуація клієнта – немолодої людини [1].

Метою соціальної геронтології як освітньої компоненти є ознайомлення із біосоціальними аспектами старіння та старості; із соціальними наслідками демографічних процесів, зумовлених старінням населення; із особливостями психо-соматичних, матеріально-побутових, законодавчо-правових, соціокультурних та інших проблем людей похилого віку; із дискусійними питаннями та проблемами соціальної політики і пенсійного забезпечення у контексті різних характеристик процесу старіння (вихід на пенсію, розмір пенсій, працевлаштування людей пенсійного віку, житлові питання тощо).

Завданнями соціальної геронтології як освітньої компоненти магістерської програми «Соціальна робота. Соціальна педагогіка» є формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про соціальну геронтологію як науку; вироблення вміння застосовувати знання на практиці при роботі з людьми похилого віку, враховуючи фізіологічні, вікові та психологічні особливості людей цієї категорії; виявлення особливостей старіння; ознайомлення з ознаками здорового старіння; вивчення особливостей соціальної роботи з людьми похилого віку; дослідження впливу роботи з людьми похилого віку, а також старіння на загальну практику соціальної роботи; розкриття етичних та суперечливих питань, які виникають у соціального працівника при роботі з людьми похилого віку.

Змістова складова даної освітньої компоненти включає два модулі: Перший варто присвятити вивченню основ соціальної геронтології, другий – вивченню технологічних аспектів соціальної роботи з людьми похилого віку.

Перший модуль має включати в себе теми: Соціальна геронтологія: поняття і зміст. Основні теорії старіння та їх значення для забезпечення процесу якісної опіки літніх людей. Проблема ейджизму. Адаптація до старості. Старіння населення як соціально-демографічний процес. Основні закономірності процесів старіння. Кризи похилого віку. Проблеми втрат та відчуття самотності серед людей похилого віку.

Другий модуль варто присвятити вивченню таких тем: Проблеми людей похилого віку. Професійне старіння. Розвиток сімейних стосунків у старості. Медичні проблеми похилого та літнього віку та психофізіологічні зміни в старечому віці. Організація надання допомоги людям похилого віку. Форми і методи соціальної роботи з людьми похилого віку. Програми підтримки і заклади для людей похилого віку. Технологія соціальної роботи з літніми людьми: соціальна діагностика, соціальна терапія, соціальне консультування, соціальна адаптація, соціальний контроль, соціальна опіка, соціальний патронаж. Особові якості соціальних працівників, яким вони повинні володіти при роботі з літніми людьми. Етичні проблеми соціальної роботи з населенням старшого віку.

Використана література:

1. Коляда Н. М. Соціальна геронтологія : навч. посібник. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 81 с.
2. Освітня програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Соціальна робота» / затверджено Вченою радою НаУКМА протокол № 22 від 24 грудня 2020 року.

URL:

https://www.ukma.edu.ua/ects/images/ects/docs/op/OP_231_social_work_2020_updated.pdf
(дата звернення 25.02.2022)

3. Освітньо-професійна програма «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / затверджено Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка протокол № 4 від 21.04.2019. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/il/2019/OPP_soc_robota.pdf
(дата звернення 25.02.2022)

4. Осетрова О. О. Соціальні аспекти геронтологічної проблематики в сучасному українському суспільстві. Вісник Дніпропетровського університету. 2015. № 6. С. 11-16. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/788> (дата звернення 25.02.2022).

Авторка статті:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

завідувачка кафедри соціальних технологій

ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ТА ЇХНІМИ СІМ'ЯМИ ПРОЦЕСУ РОЗГОРТАННЯ

«Розгортання» — це термін, який вживають, коли військовослужбовці залишають свої звичайні щоденні місця служби для підготовки до виконання або для виконання місії. Місії різняться тривалістю і варіюють від підготовки щодо гуманітарної допомоги до бойових дій.

Симон Пінкус - доктор медичних наук, військовий психіатр медичної клініки МакКорд (Військово-медичний центр Медіган) в Такомі, штат Вашингтон, досліджуючи з колегами емоційний цикл розгортання після війни у Перській затоці та під час ротації до Боснії і Косова, виділив п'ять етапів цього процесу:

I. Перед розгортанням;

II. Розгортання;

III. Підтримка;

IV. Пізнь розгортання (яке в оригінальній версії статті онлайн називається передислокацією);

V. Після розгортання.

Розгортання впливає на військовослужбовців, службові підрозділи і підрозділи, які залишаються виконувати поточні завдання. Впливає воно і на пов'язану із цим систему підтримки, а також на членів сімей військовослужбовців. Незалежно від того, одружені військовослужбовці чи ні, їхні батьки, брати, сестри та інші родичі часто стають частиною розширеної родинної мережі, яка зазнає впливу розгортання і його наслідків.

I. Період «перед розгортанням» часто провокує виникнення як заперечення, так і очікування розлуки. Для багатьох переважним почуттям є втрата контролю. З наближенням дати відправлення дружини часто запитують, чи дійсно військовослужбовцям потрібно їхати. Зростання кількості польових тренувань, підготовка і довгі години відсутності стають ознаками початку тривалої розлуки. Відбувається зміна в акценті «з сім'ї на підрозділ», що є необхідною частиною процесу розгортання для учасників активних бойових дій, коли вони готуються до місії і розпочинають її. Це може бути особливо важким для професійних військовослужбовців Національної гвардії або військовослужбовців-резервістів, які переходять від цивільного до військового життя. Отже, в ширшому розумінні, дружини військовослужбовців Національної гвардії і резервістів можуть мати значні труднощі звикання під час цього переходу. Ці складнощі здатні збільшити негативні почуття окремого військовослужбовця, пов'язаного з розгортанням.

Очікуючи на розгортання, сім'ї переглядають свої особисті та сімейні справи, щоб змінити порядок життя під час відсутності військовослужбовця. Складаються списки очікуваних потреб: ремонт будинку, безпека, обслуговування автомобіля, фінанси, страхування, догляд за дітьми і заповіт. Занепокоєння щодо фінансової сторони і сплати рахунків часто буває достатньо суттєвим.

Ставлення до статевої близькості може бути двояким: воно варіюється від бажання близькості до небажання бути близькими перед майбутньою розлукою. Крім того, з'являються інші побоювання це: занепокоєння про здатність дітей упоратися з розлукою, страх жити без партнера, страх за міцність шлюбу, тема подружньої вірності та інше. Отже, виконання безлічі завдань і проблемні питання перед розгортанням можуть створити величезне навантаження на подружні пари та сім'ї в цілому. Важливо на цьому етапі членам сім'ї визначати і обговорювати свої взаємні очікування під час підготовки до розгортання або самостійно або за допомогою спеціалістів, тоді їхні шанси успішно адаптуватись до етапів розгортання вищі.

II. Під час консультативних бесід дружини військовослужбовців на другому етапі можуть повідомляти про почуття дезорієнтації або перевантаження, можуть відчувати полегшення, що більше не мусять вдавати себе сміливими й сильними. Також, визнають відчуття залишкового гніву, пов'язане з невіршеними питаннями, які залишилися, коли чоловік поїхав. Від'їзд створює розрив, який може призвести до відчуття оніміння, печалі, самотності або занедбаності. Члени сім'ї мають спільні труднощі зі сном і виконанням щоденних справ. Родина поглинається турботами про безпеку будинку і особисту безпеку. Другий етап розгортання для сімей військовослужбовців характеризується процесом самозабезпечення і триває з кінця першого місяця розгортання до одного місяця перед поверненням додому господаря.

III. Цей етап ускладнюється доступом до зв'язку (телефонні дзвінки, електронна пошта, соціальні мережі), безпосередністю і близькістю до тривожних новин як від сім'ї, так і від військовослужбовця. Практично неможливо сторонам спілкування приховати негативні почуття образи, гніву, розчарування і втрати, особливо по телефону. Неточні чи неприємні новини швидко передаються по особистими стільниковим телефонам. Необґрунтовані чутки можуть безперешкодно циркулювати у соціальних мережах.

Особливо руйнівними для подружжя є новини, що пов'язані зі звинуваченнями в невірності, бойовими пораненнями, нещасними випадками, потрапляння у полон, зміненням дат ротації та повернення. Подібна інформація може бути шкідливою для обох сторін. Від цього може постраждати згуртованість підрозділу або навіть успіх місії.

IV. Етап пізнього розгортання починається за місяць перед поверненням військовослужбовця додому. Пізнє розгортання - це зазвичай період великого очікування. Під час пізнього розгортання і військовослужбовці, і їхні сім'ї мають високі очікування. Як і під час етапу розгортання, тут вирують суперечливі емоції: радість, що солдат повертається додому; побоювання, занепокоєння, що чоловік може не погоджуватись з тим, як все було налагоджено під час його відсутності; хвилювання щодо втрати самостійності або зміни ролей; турбота про те, як дійдуть згоди члени родини.

V. Етап після розгортання починається з повернення військовослужбовця з театру бойових дій і прибуття додому. Повернення може нести розчарування і прикrostі: зміна дати повернення, або підрозділи вертаються додому окремими групами протягом декількох днів; несподівані сімейні обов'язками (хвороба дітей, піклування за родичами похилого віку, трудова зайнятість тощо). Після повернення додому зазвичай триває «медовий місяць», під час якого сім'ї воз'єднуються; однак скоро вони можуть відчувати себе емоційно віддаленими. Важливо зрозуміти, що емоційне поєднання вимагає часу, перш ніж виникне почуття комфорту від спілкування один з одним.

Після повернення військовослужбовці знову намагаються повернути собі роль чоловіка/дружини або батька/матері в сім'ї. Цей важливий процес може вирішуватися природно або призвести до напруженості в сім'ї. Вони хочуть швидко відновити авторитет, який мали раніше. Попри це, деякі речі змінилися за час їхньої відсутності: подружжя зазвичай стають більш автономними протягом розгортання, діти вирости, індивідуальні пріоритети членів родини могли змінитися. Очікувати, що все залишиться таким самим, як перед розгортанням, невиправдано. Тому доведеться відновлювати або будувати нові взаєностосунки в сім'ї. Возз'єднання з дітьми буває як радісним, так і складним одночасно. Почуття дітей здебільшого залежать від їхнього віку і розуміння причин відсутності військовослужбовця.

Діти молодші одного року можуть не впізнати батька/матір, які повернулися, і плакати, коли їх беруть на руки. Малюки (1–3 років) звикають повільно. Дошкільнята (3–6 років) можуть відчувати себе винуватими або наляканими майбутнім розставанням. Діти шкільного віку (6–12 років) можуть потребувати багато уваги. Підлітки (13–18 років) можуть поводитися примхливо або вдавати, що їм байдуже. Діти часто лояльні до батьків, які залишались з ними, та спочатку можуть не реагувати на дисциплінарні заходи військовослужбовця, що повернувся. Діти також можуть побоюватися повернення батька/матері як загрози стабільності.

Соціальні інституції мають бути готовими підтримати військовослужбовців та членів їхніх сімей протягом п'яти етапів розгортання та запобігти ускладненням, які можуть виникнути в результаті участі військовослужбовців у бойових діях. Зусилля громадськості і професіоналів щодо вирішення проблем сімей військовослужбовців, має бути спрямоване на те, щоб вони могли ефективно впоратися з досвідом розгортання і мали можливість отримати кваліфіковану допомогу. Додаткові дослідження щодо усунення впливу розгортання на військовослужбовців і їхні сім'ї допоможуть Збройним силам та суспільству загалом подолати ці виклики.

Авторка статті:

Аліна КРИШТОП,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка

Наукова керівниця:

Інна ЛІТЯГА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ДЕРЖАВНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

На даному етапі розвитку демократії і становлення громадянського суспільства Україна долає чисельні соціальні та економічні проблеми. Тому, разом з розвитком суспільства виникає потреба у розвитку нових підходів, які б дозволили більш ефективно вирішувати конфлікти, які виникають у суспільстві. Одним із таких підходів є посередництво, що вже має визнання та застосування в інших країнах. Соціально-педагогічне посередництво має на меті встановити взаємозв'язок та спільну діяльність багатьох структур для вирішення проблем різних клієнтів соціальної роботи.

Соціальний педагог виконує роль посередника між особистістю та соціумом, таким чином виконує важливу роль у формуванні гуманних, морально і фізично здорових відносин у суспільстві, між дорослими та дітьми, сімейно-сусідському оточенні.

Сучасна школа гостро потребує підтримки і розвитку системи соціально-педагогічного супроводу учнів. Зростання дитячої злочинності, підліткова наркоманія, комп'ютерна залежність і «віртуальна» агресія у дітей, відсутність системи загальнолюдських цінностей: толерантності, вміння спілкуватися, культури, у підростаючого покоління - всі ці проблеми гостро стоять перед школою і всім суспільством в цілому. Їх вирішення неможливе без професійної роботи профільних фахівців - соціальних педагогів та психологів.

Основною метою діяльності соціального педагога є створення сприятливих умов для адаптації та соціалізації учнів, їх особистісного розвитку, попередження негативних явищ серед дітей за допомогою інтерактивних форм і методів роботи.

Соціальний педагог - це одна із головних фігур у школі, яка покликана об'єднати зусилля сім'ї, школи, громадськості для надання допомоги дитині. Соціальний педагог стає тією необхідною ланкою, яка поєднує дитину і соціум, оскільки, в сферу професійних обов'язків спеціаліста входить робота з дітьми, підлітками, молоддю та їх батьками.

В організації своєї роботи шкільний соціальний педагог надає пріоритет створенню здорового мікроклімату в колективі, гуманізації міжособистісних відносин, сприяє реалізації здібностей кожного, захисту інтересів особи, організації дозвілля, включенню в соціальну корисну діяльність, вивчає спеціальні проблеми школярів і вчителів, вживає заходів до їх вирішення.

Враховуючи те, що соціальний педагог як професіонал має здійснювати посередництво між освітніми установами, сім'єю, трудовими колективами, державними та недержавними структурами, доцільно було б розглянути особливості соціально-педагогічної діяльності в сфері державних закладів освіти.

Соціальний педагог закладу освіти у виконанні своїх професійних обов'язків спирається на взаємодію з психологом, заступником директора з виховної роботи, директором школи, вчителями, службою у справах дітей та іншими державними службами й громадськими організаціями.

Процес цілеспрямованого взаємовпливу соціального педагога і педагогічного колективу, батьків учнів відображає категорія «взаємодія». У науковій літературі сформувалась стійка думка, що організована взаємодія у колективі є найкращим виховним і соціалізуючим засобом, найбільш сприятливою умовою для освіти й розвитку дітей.

Педагогічні працівники не можуть змінити внутрішній світ дитини без її власної волі, бажання, але можуть взаємодіяти, пропонуючи різні шляхи вирішення проблем, організовувати співробітництво, спрямоване на самопізнання та самовдосконалення.

Софія Фёдорівна Русова — українська педагогиня, прозова письменниця, літературознавиця та громадська діячка, одна з організаторок жіночого руху в Україні, визначила найважливіші передумови виховання справжньої людини: виховання має бути індивідуальне; національне; відповідати соціально-культурним вимогам часу; бути вільним, не залежати від тих чи інших урядових вимог; ґрунтуватися на громадській організації.

Сучасний загальноосвітній заклад слід вважати соціально-педагогічною системою, у якій діяльність соціального педагога реалізується, як: – функціонально-рольова взаємодія з членами педагогічного колективу; – професійна взаємодія з фахівцями різних соціальних служб;

- гармонізація відносин у педагогічному колективі.

Організуючи взаємодію з педагогічним колективом, батьками учнів, соціальний педагог вирішує три основні завдання:

- створює у школі сприятливі умови для саморозвитку та самореалізації особистості дитини;

- досягає єдності, взаємної спрямованості у розв'язанні соціально-педагогічних завдань;

- формує з ними відносини співпраці, взаємної довіри.

Виходячи з професійної взаємодії соціального педагога з іншими працівниками школи, можна виділити наступні педагогічні умови:

Першою умовою є компетентність соціального педагога, уміння організовувати роботу. У процесі модернізації змісту організаційно-педагогічної діяльності соціального педагога закладу загальної середньої освіти з'являються нові підходи до розвитку професійності фахівця, зокрема – компетентнісний підхід. Компетентність є результатом доброї базової підготовки, творчої діяльності та безперервного підвищення світоглядного, професійного і загального культурного рівня в різних формах і, головним чином, шляхом самоосвіти.

Другою умовою є стимулювання професійної взаємодії. обов'язковим елементом у професійній взаємодії є мотивація, тобто те, що спонукає учасників до спільної діяльності задля досягнення загальної мети.

Забезпечення чітко організованої системної взаємодії є третьою педагогічною умовою. Школа в контексті системного підходу – це складна соціально-педагогічна система, яка включає низку підсистем

Відтак, загальноосвітній навчальний заклад слід розглядати як систему, що здійснює нові соціально-педагогічні функції через діяльність, яка передбачає активність усіх її учасників, підсистем.

Соціально-педагогічна діяльність загальноосвітнього навчального закладу складається із складних систем, які включаються у структуру школи в якості підсистем. В основі досягнення ними оптимального результату лежить планомірна діяльність на рівні взаємодії усіх елементів. Вступаючи у певний контакт один з одним, в учасників навчально-виховного процесу формуються певні відносини.

Серед загальноприйнятих підсистем загальноосвітньої школи – системи навчання, системи виховання, системи позашкільної роботи, системи роботи з сім'ями учнів, системи роботи окремих педагогів, слід виокремити і систему організаційної діяльності соціального педагога, яка базується на уявленні про структуру організаційної взаємодії соціального педагога з педагогами різних спеціальностей і визначається за допомогою розподілу основних і додаткових функцій у процесі їхньої спільної діяльності.

Відносини, які при цьому виникають, об'єктивно відображають процеси розподілу і кооперації праці. Будь-яка діяльність відбувається у певних умовах і часі. Під час побудови системної взаємодії слід врахувати особливості соціально-педагогічного простору, в якому відбувається професійна взаємодія усіх членів педагогічного колективу на основі їхнього професійної спеціалізації, досвіду суб'єктів, індивідуальних можливостей. Запорукою досягнення ними оптимального результату є планомірна діяльність на рівні взаємодії усіх елементів.

Четвертою умовою є розробка системи організаційних форм взаємодії соціального педагога з педагогічним колективом, батьками учнів, та іншими фахівцями. Взаємодія проявляється у формі її організації, тобто спільних дій, спрямованих на загальний предмет праці. Вона забезпечує узгодженість дій та швидкість прийняття рішень. Форма організації співпраці соціального педагога з визначеними фахівцями має бути стійка, системна та цілісна.

Практика показує наявність різних форм організації співпраці. В одному випадку соціальний педагог працює з декількома суб'єктами соціально-педагогічної діяльності, використовуючи їх лише в якості своїх помічників, в іншому – існують відповідні цілком самодостатні служби, проте їхні дії не узгоджені – відсутній керуючий і координуючий центр – соціальний педагог. Однак, оптимальною формою організації діяльності виявляється лише та, у якій керуючим центром є соціальний педагог. Вона забезпечує узгодженість дій, швидкість та ефективність прийняття рішень.

Соціальний педагог організовує роботу класного керівника, психолога, сім'ї, громадськості таким чином, щоб їхні функції не дублювалися, не повторювалися, оскільки на практиці деякі з них дуже наближені або ж перекриваються при вирішенні спільних завдань – формується зона функціональної інтерференції – діяльність, яка входить у сферу обов'язків як соціального педагога, так і психолога, класного керівника, заступника директора з виховної роботи та ін.

У результаті складається ситуація, за якої відбувається перекладання відповідальності за діяльність між членами шкільного колективу, нехтування посадовими обов'язками, навіть конфлікти на ґрунті неузгодженості дій, що може вести до дезорганізації діяльності. Подолання цієї проблеми полягає в усвідомленні існування багатоканального впливу суб'єктів соціально-педагогічної діяльності на процес соціалізації учня, повноцінної самостійної ролі кожного з них у цьому процесі.

У такому разі, результатом ефективної діяльності буде сукупний внесок суб'єктів соціально-педагогічної діяльності у виховання учня/учнів, де соціальному педагогу відведено роль організаційного/координаційного центру. Правильно організована взаємодія забезпечить певну послідовність та сталість етапів соціально-педагогічної діяльності.

Оскільки соціально-педагогічна діяльність – це професійна діяльність соціального педагога, зрозуміло, що соціальний педагог й державні заклади освіти фактично мають єдину мету – створення сприятливих умов у соціумі для успішної соціалізації, самореалізації, саморозвитку, вдосконалення вмінь і навичок, захисту прав та інтересів кожного громадянина.

Тому, дуже важливе значення має їх співпраця, особливо, якщо йдеться про соціальне становлення молодого покоління.

Соціальні педагоги шкіл часто виконують посередницьку роботу. При цьому зустрічаючись із певними проблемами, а саме – відсутність багатьох учнів та деяких батьків йти на контакт; низька обізнаність батьків щодо сутності роботи соціальних педагогів.

На нашу думку, ефективність у посередницькій роботі забезпечує активна взаємодія усіх сторін посередницького процесу, а також рівень професіоналізму спеціаліста. Виконуючи функцію соціально-педагогічного посередництва, соціальний педагог використовує існуючі методи та форми діяльності з певними категоріями, такими як: учень та різні установи і організації, учень та вчителі, дитина та батьки, учень та групи ровесників, молодіжні групи.

Використана література:

1. Соціальна педагогіка: категорії і поняття: Словник / [автори-укладачі Сейко Н.А., Коляденко С.М.] – Житомир, 2005. – 71 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року (з останніми змінами та доповненнями від 12 квітня 2012 року) [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Коваль Л.Г., Зверєва І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка\соціальна робота: Навчальний посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 392с.
4. Русова С. Вибрані педагогічні твори: У 2кн. – Кн1. /За ред. Є.І.Коваленко. – К.: Либідь, 1997. – 272с.
5. Сейко Н.А., Коляденко С.М. Методичні рекомендації до курсу «Методика роботи соціального педагога». – Житомир: Житомир.держ.пед.ун-тет, 2000. – 104с

Авторка статті:

Світлана ЛЕХ,
здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Інна ЛІТЯГА,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

МОЛОДІЖНЕ БЕЗРОБІТТЯ ТА СОЦІАЛЬНА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ МОЛОДОЇ ОСОБИСТОСТІ

Проблема зайнятості населення стала однією з найгостріших соціальних проблем, з якими зіткнулося людство. Безробіття несе з собою не тільки бідність значним верствам населення, а й духовну, моральну, моральну деградацію людей. Тому вирішення проблеми зайнятості населення є найважливішим, першочерговим завданням у будь-якій цивілізованій країні.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути основні причини молодіжного безробіття, соціальної невизначеності молоді особистості та усунення негативних наслідків.

Безробіття зумовлюють різні чинники: науково-технічний прогрес обумовлює скорочення, насамперед, працівників ручної праці; структурні зміни в економіці викликають зменшення числа зайнятих в окремих галузях виробництва; підвищення продуктивності праці також веде до зменшення числа зайнятих; скорочення живого праці сприяє дію закону економії часу. В умовах загострення екологічних проблем закриваються також деякі виробництва, що забруднюють навколишнє середовище. Все це об'єктивні фактори, які мають місце у всіх країнах незалежно від їх соціально-економічної системи.

I. Основними причинами виникнення молодіжного безробіття є:

- відсутність досвіду роботи;
- відірваність знань від практики;
- непідготовленість до роботи в реальному бізнесі;
- нерозуміння того, як цей бізнес працює.

Численні дослідження свідчать, що низька конкурентоспроможність молоді обумовлена дією таких факторів, як:

- брак професійних знань, кваліфікації і навичок. Роботодавці віддають перевагу кваліфікованим працівникам старшого віку, з певним досвідом, що знижує можливість працевлаштування молоді, яка тільки що починає професійну діяльність;
- інфантилізм значної частини молоді, що характеризується низькою діловою активністю, браком підприємливості: молоді люди від дитинства орієнтувалися на отримання життєвих благ від батьків, а ті чекали цього від держави;
- трудова нестабільність молоді, пов'язана зі звільненнями (наприклад, призов до Збройних Сил), тривалими відпустками молодих жінок у зв'язку з народженням і вихованням дітей тощо.

II. Існують певні особливості соціального стану та трудової поведінки, через які й виникають проблеми у молоді на ринку праці. До таких особливостей можна віднести досить високий освітній рівень; наявність професії або кваліфікації; низьку адаптованість і вразливість щодо навколишнього економічного та соціального середовища; підвищені вимоги щодо працевлаштування (престижу, заробітку), змісту, характеру й умов праці.

Дуже важливим моментом життя є працевлаштування. Для молодого випускника пошук роботи за фахом – найголовніша проблема. Багато підприємств беруть на роботу випускників вищих навчальних закладів, оцінюють рівень знань та їх студентські досягнення. Деякі роботодавці бачать перевагу прийому на роботу молодих спеціалістів в економії фінансових коштів на оплату роботи працівників. Підприємці шукають молодих спеціалістів з хорошими теоретичними знаннями, вважаючи, що краще практикуватися вже на тому підприємстві, на якому фахівець буде працювати. Тому виникає проблема підвищення ефективності методів розвитку кар'єри випускників навчальних закладів. Натомість, на ринку праці існує проблема невідповідності знань та умінь, отриманих випускниками у вищих навчальних закладах, запитам роботодавців. Сучасний випускник вищого навчального закладу здебільшого характеризується амбіційністю, ініціативністю, активністю, цілеспрямованістю та невизначеністю. Дуже важливими за останні десятиріччя стали навички міжособистісного спілкування, так і комунікабельність, уміння презентувати, вести переговори, емоційний контроль. Але у сучасних випускників здебільшого такі навички відсутні або вони мають недостатній рівень володіння ними. Також значною проблемою абсолютно всіх випускників, незалежно від рівня їхньої теоретичної підготовки, підприємства вважають невміння застосовувати знання на практиці, невідповідність до роботи в реальному бізнесі та нерозуміння того, як цей бізнес працює. Таким чином, протягом навчання у закладі вищої освіти необхідно орієнтувати студента на вимоги роботодавця.

III. Наслідки молодіжного безробіття чинять неабияку загрозу добробуту держави. Поділимо їх на дві групи: соціальні та економічні.

1. До соціальних можна віднести: формування «втраченого покоління», соціальна невизначеність молоді особистості; загроза соціального неспокою, заворушень, збурень; зростання кількості психічних захворювань серед молоді; ускладнення криміногенної ситуації в країні; нераціональне використання трудового потенціалу; «відтік умів» та ін.

2. До економічних наслідків можна зарахувати такі: зростання витрат на допомогу по безробіттю; марне витрачання коштів державного бюджету на навчання спеціалістів, які потім не знаходять роботи; зростання обсягу витрат на допомогу по безробіттю; зниження рівня ВВП; зниження рівня життя населення даної категорії та ін.

Зростання рівня безробіття відбулося серед громадян усіх вікових груп.

IV. Для усунення негативних наслідків молодіжного безробіття та попередження його розвитку у майбутньому необхідно:

1) створити систему професійної орієнтації, яка б забезпечила можливості максимального розвитку здібностей дитини та з малих років адаптувала б її до умов ринку праці, виховувала б почуття відповідальності за своє майбутнє та майбутнє суспільства в цілому (її можна поділити на 4 стадії, залежно від вікової категорії осіб, які її проходять: дошкільну, ознайомчу, практичну та адаптаційну);

2) налагодити тісні зв'язки співпраці молоді та роботодавців, зокрема участь останніх у плануванні навчального процесу студентів;

3) створити додаткові робочі місця, сприяти організації молоддю власного бізнесу, реалізації власних креативних проєктів (стартапів) тощо;

4) розробити систему планування підготовки трудових ресурсів задля усунення негативних наслідків диспропорції попиту та пропозиції робочої сили.

Підсумовуючи вищесказане, можна зазначити, що явище "молодого" безробіття на сучасному етапі розвитку українського суспільства має негативні наслідки як для самого безробітного, так і для держави. Негативні аспекти проявляються на економічному й соціальному рівнях функціонування суспільства, а також на соціально-психологічному і психологічному рівнях функціонування особистості.

У зв'язку з цим актуалізується потреба в ефективних механізмах і технологіях їх нівелювання, перш за все – на особистісному рівні

Використані джерела:

1. УКРІНФО. Мультимедійна платформа іномовлення України. Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/>
2. О.Б.Столяренко., Психологія особистості. Навчальний посібник 2012р. Режим доступу : <https://filos.lnu.edu.ua/>
3. Безробіття серед молоді ,дрібниця чи вирок? Ринок праці. Джерело доступу : <https://voxukraine.org/bezrobittya-sered-molodi-dribnitsya-chi-virok/>
4. С.А.Харчук . Безробіття як одне з глобальних проблем світу та напрями його подолання. – Вінниця,2016р.

Авторка статті:
Юлія МАКАРЧУК,
здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:
Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ

Постановка проблеми. За останні роки в Україні значно погіршилася економічна ситуація, в нашій країні з'явилася низка певних проблем, серед яких: відбулося зростання кількості безробітних громадян, інфляція, збільшення кількості малозабезпечених сімей. Помітно погіршився матеріальний стан людей похилого віку, багатодітних сімей, а також людей, які мають інвалідність. Отже, особливої уваги потребує питання підвищення добробуту нашої країни. Будь-яка держава прагне створити для свого суспільства умови, які задовольнятимуть усі потреби, громадяни будуть відчувати підтримку з боку держави.

І саме соціальний захист покликаний забезпечити створення умов для гідного життя і вільного розвитку людини, а, значить, бути однією з найважливіших сфер розвитку суспільства в цілому. Особливого значення у процесі надання соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям в Україні займає соціальна робота, яка і направлена на вирішення соціальних проблем сім'ї і відновлення її соціально-економічного благополуччя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми малозабезпеченості в Україні та шляхи її вирішення досліджувалися багатьма вітчизняними науковцями, такими як: І. Андрієнко, О. Давидюк, М. Коломойцев, М. Сокол, В. Стрепко, Л. Потабенко, О. Ярошенко та ін. На сьогодні немає єдиного поняття «малозабезпеченість». Так, соціологи розглядають малозабезпеченість як особливу субкультуру, яка відбиває специфіку взаємодії економічної свідомості та економічного мислення малозабезпечених сімей. Економісти розуміють малозабезпеченість як специфічний стан матеріальної незабезпеченості людей, коли доходи людини чи сім'ї не дозволяють підтримувати суспільно-необхідне для життєдіяльності споживання.

На думку, Л. Потабенко, поняття малозабезпеченість означає такий матеріальний стан, за якого індивідуальний дохід особи чи середньомісячний сукупний дохід сім'ї із незалежних від них причин та з урахуванням коштів від використання майна є нижчим за прожитковий мінімум, встановлений державою [3, с. 102]. М. Сокол, під поняттям «малозабезпеченість» розуміє матеріальний стан, за якого індивідуальний дохід особи чи середньомісячний сукупний дохід сім'ї із незалежних від них причин та з урахуванням коштів від використання майна є нижчим за прожитковий мінімум, установлений державою [4, с. 118]. І. Андрієнко зауважує, що малозабезпеченість є неспроможністю особи, зумовлену об'єктивними обставинами задовольнити основні, а у випадках, передбачених законодавством, й додаткові потреби власного існування на рівні прожиткового мінімуму [1, с. 4].

На мою думку, малозабезпеченість – соціально-економічне та соціокультурне явище, яке відбиває буття окремих індивідів, соціальних груп, і класів. Малозабезпеченість – стан, у якому основні потреби людини або соціально-демографічної групи, необхідні для збереження здоров'я та забезпечення життєдіяльності, перевищують засоби для їх задоволення, тобто знаходяться нижче за прожитковий рівень, за межею малозабезпеченості.

Мета статті – визначення пріоритетних напрямків удосконалення системи соціального захисту малозабезпечених сімей в Україні.

Виклад основного матеріалу. Вперше термін «соціальний захист» був використаний у США у Законі «Про соціальне забезпечення», який встановив систему допомоги по старості для робітників, жертв нещасних випадків на виробництві, страхування від безробіття, допомоги матері та дитині, сліпим та інвалідам. З того часу його часто використовують як синонім терміна «соціальне забезпечення».

Розглядаючи сутність соціального забезпечення в Україні, слід відзначити широкий спектр різних авторських підходів до його трактування. Існуючі розбіжності в тлумаченні поняття соціального захисту, нечіткість у визначенні його мотивів, інструментів та суб'єктів здійснення цього захисту знижують ефективність державної соціальної політики, звужують об'єктну базу та розмивають рамки і межі надання адресної підтримки соціально незахищеним верствам населення.

М. Даніліна стверджує, що соціальний захист – це система заходів правового, соціально-економічного та організаційного характеру, що гарантується і реалізовується державою для забезпечення гідного життя, тобто матеріальної забезпеченості на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства і вільного розвитку людини [2, с. 26].

Високий рівень безробіття, високі тарифи на житлово-комунальні послуги, низька заробітна плата сьогодні негативно впливають на добробут сімей. Малозабезпечені сім'ї практично не в змозі оплачувати дорогу освіту та медичне обслуговування, туристично-оздоровчі послуги та багато інших матеріальних, соціальних і духовних благ. В цих умовах неможлива якісна соціалізація дітей із малозабезпечених сімей, реалізація їх потенціалу, духовний та інтелектуальний розвиток. Соціальна політика держави, спрямована на надання допомоги сім'ї у виконанні своїх найважливіших функцій, передбачає визначення критеріїв, що дозволяють встановити коло сімей, які потребують допомоги. Це означає насамперед реалізацію принципу адресності соціальної підтримки малозабезпечених сімей.

Таким чином, хто ж може входити до складу малозабезпеченої сім'ї та отримувати державні виплати:

- чоловік, дружина, сім'я та усиновлені діти віком до 18 років, а також діти віком до 23 років, які навчаються і не мають власних сімей;
- неodrжені повнолітні діти, визнані особами з інвалідністю з дитинства I та II груп або I групи, які проживають разом з батьками;
- непрацездатні батьки чоловіка та дружини, які проживають разом з ними та перебувають на їх утриманні у зв'язку з відсутністю власних доходів;
- жінка та чоловік, які не перебувають у шлюбі, але проживають однією сім'єю та мають спільних дітей.

Соціальна робота з малозабезпеченими сім'ями в Україні є центральною у соціальній політиці держави. В результаті вивчення теоретичних основ форм і принципів соціальної роботи можна говорити про сформовану розвинену структуру соціального обслуговування у Україні, але водночас слід визнати, що у державі не зменшується кількість громадян, які потребують допомоги.

У соціальній роботі з малозабезпеченими сім'ями застосовуються соціальні технології: соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальна опіка і піклування.

З сім'єю, яка перебуває у складній життєвій ситуації внаслідок індивідуального випадку чи складної психотравмуючої ситуації, проводиться сімейна психотерапія, реалізуються різні технології соціальної роботи, які мають на меті поліпшення соціального і психологічного стану подружжя і членів родини: соціальна корекція, соціальна терапія, психологічне і соціальне консультування, соціально-психологічна адаптація.

Висновки і пропозиції. Визначено декілька напрямків удосконалення системи соціального захисту малозабезпечених сімей в Україні:

1. Забезпечення тісної співпраці та взаємодії між органами державної влади та місцевими органами влади, і навіть іншими органами соціальної політики.

2. Забезпечення ефективного здійснення державних програм та проєктів, регіональної національної програми соціальної та демографічної політики, національних та регіональних проєктів та інших цільових державних програм соціального захисту.

3. Поліпшення кадрової політики у органах соціального захисту, збільшення кількості керівників. З урахуванням великої кількості людей, потребують соціального захисту та державної підтримки, гостро стоїть проблема наявності та підготовки кадрів, необхідних для функціонування органів соціального захисту.

4. Підвищення мінімальної заробітної плати.

5. Підвищити роль недержавних громадських організацій у формуванні системи соціального захисту населення в Україні; створити мережу державних консультаційних служб, залучати громадські організації з метою широкого інформування громадян про їхні права й обов'язки у сфері надання державної соціальної допомоги;

6. Удосконалити нормативно-правову базу соціального захисту в частині запровадження єдиного соціального внеску, розробити нормативно-правові основи благодійності.

Використана література:

1. Андрієнко І. С. Правове регулювання державних соціальних допомог малозабезпеченим особам в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Львів, 2010. 18 с.

2. Даніліна М. Конституція України та соціальний захист населення. Соціальні права та їх захист адміністративним судом: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4 вер. 2020 р.). Київ, 2020. С. 25–29.

3. Потабенко Л. В. Малозабезпеченість як вид соціального ризику. Право та державне управління. № 3 (36) том 1. 2019, С. 98–103.

4. Сокол М. В. Малозабезпеченість як один із юридичних фактів виникнення відносин по соціальній допомозі. Юрист України. 2013. № 2(23). С. 115–118

Авторка статті:

Анастасія МАЛЬОВАНА,

здобувачка

ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. 24 лютого 2022 року життя кожного українця назавжди змінилось. Після того, як російська федерація розпочала повномасштабне вторгнення на територію України - мільйони людей змушені були покинути свої домівки. Від початку повномасштабної війни з РФ, із України вже виїхало більш ніж 14,5 мільйона громадян, із них як мінімум 11,7 млн осіб - до країн Євросоюзу. Наше життя безповоротньо змінилось і тепер ми змушені жити в новій, неприємній нам реальності.

З 24 лютого відбувається повномасштабна війна від якої страждає усе населення України. Це спричиняє збільшення кількості жертв, які потребують усесторонньої допомоги, адже війною охоплена уся територія країни.

Постановка проблеми. Висвітлення проблем соціальної роботи в Україні під час війни

Мета статті - розглянути нові виклики соціальної роботи в умовах війни. В Україні фактично відсутня сучасна психосоціальна допомога як система та узгоджена практика, хоча окремі елементи її створені та працюють. Це стосується не тільки допомоги новим групам, що потребують допомоги, а й будь-яких груп клієнтів, оскільки в країні обмаль професійних соціальних працівників, ліцензованих відповідно до міжнародних стандартів психологів і немає культури звернення по психологічну допомогу. Інституційно психологічна реабілітація є досить медикалізованою, адже вона повинна надаватись лікарями та здебільшого у лікувальних чи санаторних закладах.

Виклад основного тексту. Поява нових груп кидає виклик усталеній вітчизняній практиці психологічної підтримки, яка суперечить сучасним тенденціям міжнародної психологічної підтримки та соціальної роботи. Нагальною є потреба у розробці організаційних моделей, планування та стандартизованих протоколів психосоціальної допомоги та психологічної реабілітації учасників бойових дій з урахуванням світового досвіду ефективності комплексних методів психолого-корекційної роботи.

Невідкладними кроками у розвитку сучасної психосоціальної підтримки в Україні є:

- модернізація нормативно-правової бази України, що дозволить запровадити принципово нові підходи, спрямовані на адаптацію та ресоціалізацію людей, які пережили травмуючі події, з урахуванням комплексної медико-психологічної та соціальної природи втручань;

- забезпечувати профілактику психічних захворювань та інших психічних розладів під час бойових дій: розвивати психологічну та соціальну допомогу, проводити програми підготовки до стресових ситуацій у військових частинах;

- трансформація векторів соціальних програм – від суто учасників бойових дій та членів їхніх сімей, соціального захисту цивільного населення, яке постраждало внаслідок війни, до соціально-психологічної адаптації до нових умов, підтримки реалізації

економічного потенціалу, сприяння економічному зміцненню та розвитку індивідуальних ресурсів;

- інвентаризація усіх наявних в регіоні закладів охорони здоров'я та закладів, які надають соціальні послуги, у тому числі приватних і громадських, для ефективного перерозподілу клієнтів за категоріями;

- створення «єдиного вікна» звернень для демобілізованих та налагоджена система їх обстеження, лікування та реабілітації, а також соціальної підтримки;

- перегляд змісту програм навчання психологів, лікарів та соціальних працівників, підготовки працівників до роботи з новими групами клієнтів, застосування сучасних методик, зокрема, протидії проявам посттравматичного стресового розладу (ПТСР), а також розвитку потенціалу людей із порушеною «соціальною екологією»;

- стимулювання громадськими організаціями ветеранів до активнішої участі у психосоціальній підтримці комбатантів та інших груп населення, заохочення ветеранів (учасників бойових дій) до отримання професійних знань у галузі психологічної реабілітації та соціальної роботи.

Одним із негативних наслідків особистої участі у збройному конфлікті є посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), який особливо підступний тим, що він не вщухає з роками у більшості людей, які пережили наслідки психологічної травми, але посилюється, проявляється як асоціальна поведінка, невротичні реакції, фізичні розлади, а отже, від психологічних проблем до хвороб. Наслідки ПТСР часто проявляються у девіантній поведінці (агресія, конфліктність, токсикоманія, злочинність тощо).

Досвід України та за кордоном свідчить, що після повернення до мирного життя військовослужбовці повинні брати участь у реабілітаційних заходах та проходити комплексну реабілітацію за індивідуальним планом. Військовослужбовці з ПТСР, які пройшли реабілітацію та реадaptaцію, потребують тривалої соціальної підтримки. Водночас однією з важливих складових відновлення є робота з родинами та рідними учасників бойових дій

Слід взяти до уваги, що дієва психологічна реабілітація учасників бойових дій може бути здійснена лише за умови сформованого у суспільстві позитивного ставлення до їх місії як захисників Вітчизни.

У сучасних умовах емоційний початок патріотизму виявляється в мужності, рішучості, готовності громадян України будь-якими засобами захищати незалежність своєї держави.

В умовах війни надання соціальних послуг є одним із основних напрямків системи соціального захисту, поряд із виплатою грошової соціальної допомоги. Ці послуги мають широкий спектр – від послуг догляду вдома, різного роду допомоги у подоланні певних складних життєвих обставин, до комплексних медико-соціальних послуг, які потребують перебування людини в спеціалізованому закладі.

До основних проблем, які потрібно розв'язати під час війни можна віднести наступні:

По-перше, евакуація дітей вразливих категорій.

У перші дні та тижні війни держава зосередилася на евакуації дітей з уразливих груп населення — в тому числі дітей, які перебували в інтернатних закладах, а також дітей із сімейних дитячих будинків та сімей у скрутному становищі.

По-друге, надання соціальних послуг із забезпеченням проживання.

Хоча органи місцевого самоврядування у сфері соціального захисту населення несуть відповідальність за евакуацію громадських закладів, що надають соціальні послуги, житло та підопічні, на практиці вони не завжди мають достатні фінансові та адміністративні ресурси для забезпечення евакуації, особливо необхідної кількості транспортних засобів на місцях. Начальник відділу соціального захисту населення може подати заявку на евакуаційний транспорт до обласної військової адміністрації, але ця заявка не завжди виконується в повному обсязі та оперативно. Зокрема, як і діти, які перебувають в інтернатних закладах, дорослі мешканці закладів, що надають послуги стаціонарного догляду, здебільшого потребують особливих умов транспортування, спеціально обладнаних транспортних засобів та супроводжуючого персоналу.

По-третє, складнощі у забезпеченні гідних умов проживання та належних послуг в евакуації.

Викликом для прийомних закладів стала необхідність забезпечення новоселів необхідними соціальними медико-соціальними послугами, а також гідними умовами проживання та проживання всіх підопічних. Проблема також полягає в необхідності надання психологічної допомоги новоприбулим, які пережили військові дії та/або евакуацію, а також постійним мешканцям, які можуть відчувати психологічний стрес через велику кількість нових сусідів.

Окремої уваги заслуговує розгляд питання щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану.

У напрацьованих Мінсоцполітики пропозиціях щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану визнається, що на таких засадах заклади, які надають послуги догляду вдома не можуть надаватися. Тому Міністерство рекомендує органам місцевого самоврядування та надавачам організувати спільне проживання таких отримувачів послуг за їх згодою з метою концентрації зусиль соціальних працівників. Організація такої форми надання послуг, особливо приміщення з відповідними умовами проживання (згідно з пропозицією «Таким місцем може бути також житловий будинок або квартира одного з мешканців громади чи отримувача послуги, де можуть розміститися 4-5 осіб»), цілковито покладається на самі установи-надавачі. Найімовірніше, від спроможностей конкретної громади залежить, наскільки установи-надавачі дійсно справляються з таким завданням і до яких дій їм доводиться вдаватися, якщо спільне проживання організувати не вдається і частина людей залишаються без догляду.

Під час війни Мінсоцполітики працювало за моделлю надання соціальних послуг в умовах кризи: рішення про надання послуг приймалися протягом 24 годин, минаючи тривалі процедури узгодження. Стандартна процедура прийняття рішення про надання соціальних послуг передбачає проходження кількох обов'язкових етапів із залученням багатьох відомств і може тривати до 10 робочих днів. Послуги надаються за кошти місцевих бюджетів, а також важливо, що Мінсоцполітики радить місцевій владі делегувати у разі потреби прийняття рішень щодо надання соціальних послуг безпосередньо органам, які їх надають.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» одним із чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини, є шкода, завдана бойовими діями, збройним конфліктом чи тимчасовою окупацією. Згідно з Указом Президента України від 24.02.2022 No 64/2022 в Україні введено воєнний стан у відповідь на початок РФ війни. У зв'язку з

бойовими діями, які веде Росія проти України, органи місцевого самоврядування зіткнулись з проблемою, в тому числі, забезпечення надання якісних соціальних послуг громадянам. Тому Міністерство соціальної політики України розробило пропозиції щодо методики організації надання соціальних послуг у період воєнного стану для сприяння земським органам у наданні послуг громадянам.

Тобто земські органи в рамках законодавства України та Конституції України мають право самостійно вирішувати питання щодо особливостей організації та надання соціальних послуг з урахуванням поточного стану справ.

З метою забезпечення необхідної допомоги громадянам України рекомендовано терміново надати соціальні послуги, враховуючи військові дії, що тривають в Україні.

Рішення про надання або відмову в наданні соціальних послуг у надзвичайних ситуаціях (кризі) приймається невідкладно протягом одного дня від часу надходження відповідної заяви, звернення чи повідомлення. Невідкладні соціальні послуги надаються безкоштовно.

Окрім державних послуг в Україні працює чимало альтернативних служб допомоги, чия діяльність забезпечують міжнародні та громадські організації. Як вони працюють та з якими проблемами в соціальній сфері зіштовхуються, свідчить досвід роботи мультидисциплінарних мобільних команд допомоги тим, хто постраждав від війни, створених МБФ «Українська фундація громадського здоров'я» та Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні за підтримки Міністерства соціальної політики України в межах проєкту «Інтегрована підтримка через міждисциплінарні мобільні команди».

Мультидисциплінарна мобільна команда – це команда швидкого реагування, що надає соціально-психологічну допомогу сім'ям з дітьми та іншим людям, постраждалим від війни. До складу команди входять психолог, соціальний працівник, юрист та медик. Мобільні бригади працюють у центрах підтримки переселенців, на власному авто виїжджають до місць, де потрібна допомога, а також консультують постраждалих дистанційно – телефоном або за допомогою відеозв'язку.

До основних послуг мобільних команд належать:

- екстрене реагування та здійснення виїздів до постраждалих
- надання першої психологічної допомоги та психологічної підтримки
- юридичне консультування
- соціальна підтримка та соціальне обслуговування
- медична допомога (консультування, онлайн зв'язок з лікарями, перенаправлення до інших фахівців)
- надання гуманітарних наборів та інформаційних матеріалів.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало викликом для всіх сфер суспільного життя, включаючи і соціальну, яка опікується вразливими, малозахищеними та незахищеними категоріями населення. Соціальні працівники та організації активізувались і почали переналаштовувати свою роботу, адаптувати до нових умов життя. Соціальна допомога була, є і буде потрібною людям. Нові труднощі відкривають нові можливості. Українська нація вже стала символом боротьби за незалежність, сили духу та незламності. Ми продовжуємо зіштовхуватись з випробуваннями і продовжуємо вчитись їх долати. На жаль, реальність така, що багато людей не мають можливості отримати кваліфіковану якісну соціальну допомогу. І наша робота, як соціальних

працівників, продовжувати вирішувати щоденні труднощі, що якнайшвидше могли прийти на допомогу нашим клієнтам.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ПТСР – посттравматичний стресовий розлад

РФ – Російська Федерація

МБФ – міжнародний благодійний фонд

Викорстана література:

1. Погоріла, Ольга Олексіївна. "Сучасні технології соціальної роботи у воєнний час." (2022). URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/57300> (дата зверення 26.02.2023)
2. Поліщук, В. А. Соціальна робота з біженцями [Текст] / В. А. Поліщук // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. – Вип. 1 (38). – С. 215–218. – Бібліогр.: с. 218 (3 назви). URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/14284> (дата зверення 26.02.2023)
3. МИГАШКО, Євгенія Миколаївна. Інтеграція біженців в українське суспільство як соціально-педагогічна проблема. Наукові здобутки студентів Інституту людини, 2014, 2. URL: <http://studscientist.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/8> (дата зверення 26.02.2023)
4. SEDINKIN, V. A., et al. Мультидисциплінарний підхід в інтенсивній терапії масивної акушерської крововтрати: клінічний випадок. EMERGENCY MEDICINE, 2017, 7.86: 101-105 URL: <https://www.unicef.org/ukraine/mobile-teams> (дата зверення 26.02.2023)

Авторка статті:
Анастасія МУЗИКА,
здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:
Інна ЛІТЯГА,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасному світі молодь стикається зі значними соціальними проблемами, які можуть значно ускладнити їх життя та майбутнє. Необхідно зрозуміти, що соціальні проблеми молодіжного середовища не є ізольованими явищами, а є наслідком складної взаємодії суспільства, культури, економіки, політики та інших факторів. Серед найважливіших соціальних проблем молоді можна виокремити такі, як наркоманія, алкоголізм, безробіття, насилля, сексуальна поведінка, депресія, а також низький рівень освіти та культурного розвитку. У світлі таких проблем молодь потребує співпраці з усіма сферами суспільства для забезпечення їхнього належного соціального та культурного розвитку [1].

Метою статті є висвітлення актуальних соціальних проблем, що існують в молодіжному середовищі, а також надання практичних рекомендацій та шляхів їх вирішення.

За загальноприйнятою дефініцією, молодь - це соціально-вікова група людей, яка перебуває у періоді від підліткового віку до дорослості. Вікова межа, яка визначає молодь, може варіюватися в залежності від країни, культурних, соціальних і економічних умов. Відповідно до Закону України «Про сприяння становленню та розвитку української молоді» до молоді належать громадяни віком від 14 до 35 років.

Однією з найбільш актуальних проблем є наркоманія та алкоголізм серед молоді. За офіційними даними, кожен десятий молодий українець пробував наркотики, а кожен третій – вживав алкоголь у недозволених кількостях. Це призводить до психологічних та фізичних проблем, а також до зниження рівня академічних результатів та низької самооцінки. Існує багато причин, які можуть сприяти розвитку наркоманії та алкоголізму серед молоді, включаючи генетичні фактори, психологічний стан, середовище, соціальні та економічні чинники. Наприклад, стрес, депресія та тривожність можуть змушувати молодих людей шукати втечу від своїх проблем, а наркотики та алкоголь можуть здатися легким виходом зі складної ситуації. Важливо надавати допомогу молодим людям, які потребують психологічної підтримки та професійної допомоги. Для цього можуть бути створені спеціальні програми та центри з підтримки молоді, які стикаються з цими проблемами. Також родина та близькі можуть відігравати важливу роль у підтримці та допомозі молодим людям в переживанні складних ситуацій та негативних емоцій [2].

Ще однією зі значущих соціальних проблем є безробіття серед молоді. В умовах ринкових відносин суспільство стикається з проблемою соціальної незахищеності людини. Ця проблема в основному зачіпає інтереси молоді – через її слабку трудову та професійну підготовку. Останнім часом ситуація із зайнятістю молоді в Україні погіршується. Зокрема, слід зазначити, що молодіжне безробіття є закономірним явищем, хоч і вкрай негативним. Молодь є самостійним сегментом ринку праці, який розвивається не так, як ринок в цілому, але залежить від нього. З одного боку, молодий вік сприяє більшій мобільності людини в

пошуках роботи, а з іншого боку, хлопцям і дівчатам бракує трудового та життєвого досвіду [3].

Депресія та інші психічні проблеми також є серйозними соціальними проблемами серед молоді. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, депресія є другим за частотою захворюванням серед молоді віком від 10 до 19 років. Депресія може мати серйозний негативний вплив на фізичне та психічне здоров'я молоді, а також на їхні стосунки та робочу продуктивність. Запобігання депресії серед молоді може включати здоровий спосіб життя, такий як регулярна фізична активність, здорове харчування та належний сон. Також важливо встановлювати міцні стосунки з родиною та друзями, знаходити підтримку в інших людях та звертатися за допомогою до фахівців у випадку потреби.

Отже, молодь в Україні стикається з низкою серйозних проблем, що є підставою для професійного втручання фахівцями соціальної сфери. Важливо визнати, що проблеми молоді - це проблеми суспільства в цілому, і тільки шляхом спільної роботи та зусиль можна забезпечити їх ефективне вирішення. Таким чином, дослідження цих проблем та розробка ефективних стратегій є важливим кроком у напрямку забезпечення благополуччя молоді та суспільства в цілому.

Використана література

1. «Соціальні проблеми молодіжного віку: досвід та перспективи» / О. В. Любченко, І. С. Максименко, О. Ю. Пухова та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2017.
2. «Сучасні проблеми молодіжного середовища» / Н. Г. Ігнат'єва, О. В. Краснікова, О. В. Москаленко та ін. – К.: Вид-во «Логос», 2018.
3. Підлісний, М.М. "Соціологія молоді: навчально-методичний посібник для курсантів денної форми навчання". Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019.

Авторка статті:

Наталія НЕДОШОВЕНКО,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка

Наукова керівниця:

Інна ЛІТЯГА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціальних технологій

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціальних технологій

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СУПЕРВІЗІЇ У ЗДО

У сфері соціальної роботи на сьогоднішній день в Україні відбуваються суттєві зміни. Відомо, що для впровадження будь-яких змін необхідно забезпечити підтримку. У всьому світі таку підтримку надають досвідчені педагоги-ментори, наставники, супервізори тощо. Саме з цих причин процес супервізії набуває особливого значення, адже супервізія це – допомога одного, більш досвідченого, професіонала менш досвідченому колезі в розрізі професійної підтримки, обговорення сильних та слабких сторін, виправлення помилок, що виникають у процесі роботи. Саме тому останнім часом в Україні помітними стають тенденції стосовно поширення та прагнення інституціалізації супервізії для представників багатьох допомагаючих професій: психологів, соціальних працівників, медиків, педагогів та ін.

Супервізія як професійна допомога та підтримка працівників ЗДО (соціальний педагог, психолог, вихователь), може бути спрямована на: надання допомоги працівникам у визначенні цілей та пріоритетів у процесі роботи; надання допомоги у визначенні результативних методів та засобів надання допомоги отримувачу соціальних послуг; здійснення об'єктивної оцінки з розв'язання проблемних ситуацій, пов'язаних із виконанням професійних обов'язків; визначення сильних професійних якостей, навчальних потреб та необхідності підвищення кваліфікації; розподіл професійного навантаження з метою попередження професійного вигорання; формування мотивації до професійного зростання [1; 2].

Також необхідно проаналізувати механізм проведення супервізії, який складається з наступних етапів: підготовчий - забезпечення умов для проведення супервізій; основний - проведення супервізійних зустрічей; кінцевий - використання результатів супервізії [1; 2]. Рекомендовано також визначити організаційно-технічні умови проведення супервізії, визначити супервізора/ів та узгодити його/їх функціональні обов'язки, сформувавши план та графік проведення супервізії. Супервізію у ЗДО може здійснювати: працівник, який пройшов внутрішню супервізію, призначений наказом керівника соціальної служби відповідальним за проведення супервізії; залучений фахівець, який має необхідну кваліфікацію, досвід практичної роботи у сфері соціальної сфері, практичний досвід в установі певного типу у сфері надання соціальних послуг не менше 5 років, зокрема володіння необхідними знаннями й навичками щодо соціально-психологічних характеристик, методів роботи з різними категоріями сімей/осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, досвід консультативної роботи не менше 2 року, а також практичний досвід проведення супервізії (зовнішня супервізія).

У ЗДО рекомендовано на регулярній основі проводити внутрішню супервізію, що є важливою складовою управління якістю надання соціальних послуг й забезпечує

ефективне виконання покладених на заклад завдань. Зовнішню ж супервізію із залученням іншого фахівця з відповідною кваліфікацією й досвідом роботи рекомендується проводити під час вирішення спірних ситуацій, що позначаються на діяльності закладу, а також під час стратегічного планування, розробки нових напрямів діяльності закладу, апробації інноваційних форм та методів роботи. Супервізію проводять згідно з планом, затвердженим наказом керівника ЗДО (планова супервізія), або за усним запитом працівника, який потребує невідкладної супервізії (екстрена супервізія). Для здійснення планової супервізії закладу рекомендовано сформувати план проведення супервізії на 6 місяців. План проведення супервізії може бути складовою частиною плану діяльності закладу та відобразитися у розділі "Навчання та підвищення кваліфікації".

Супервізія як процес може складатися з наступних етапів:

1. Підготовчий етап, під час якого рекомендується визначити особу/осіб, з якими буде проводитися супервізія; попередньо ознайомитися із запитом щодо предмета супервізії; окреслити її мету й завдання; визначити повноваження супервізора; погодити принципи проведення супервізії; обрати вид супервізії згідно з її метою; сформувати графік проведення супервізії та визначити тривалість однієї супервізійної зустрічі; підготувати місце проведення та забезпечити його необхідним обладнанням; погодити обов'язки з боку закладу та супервізора, обговорити оплату праці, укласти угоду.

2. Етап реалізації, під час якого рекомендуємо налагодити контакт із працівником, з'ясувати мету та очікування щодо супервізії, обговорити умови проведення супервізії, зокрема етичні норми, тривалість супервізії; визначити предмет супервізії, окреслити актуальні питання, обговорити варіанти вирішення спірної ситуації.

3. Заключний етап, під час якого рекомендується підсумувати результати супервізії, з'ясувати ступінь досягнення мети й здійснення очікувань; попередньо визначити предмет й час проведення наступної супервізії [3; 4].

Питання, що розглядаються під час супервізії, рекомендується визначати супервізором спільно з працівником/ками або за запитом його/їх безпосереднього керівника ЗДО.

Для оцінки якості супервізії рекомендовано використовувати наступні джерела інформації: документація щодо проведення супервізії; зворотний зв'язок від працівників, які проходять супервізію; усні та письмові відгуки отримувачів соціальних послуг [4].

Таким чином, можемо стверджувати, що у вітчизняному науковому дискурсі тематика усвідомлення й опрацювання отриманого досвіду супервізії поки що не знайшла належного відображення, що пояснюється досить незначним часом практичного використання супервізії в українських інституціях, новизною даної практики для значної частки представників професій групи «людина – людина», а також змістовною й формальною розмитістю, невизначеністю її складових. Саме тому виникла потреба всебічного аналізу методики проведення супервізії в закладах дошкільної освіти. Методика проведення супервізії в ЗДО була розроблена на основі Методичних рекомендацій щодо супервізії працівників, які надають соціальні послуги, затверджених наказом № 414 від 12.06.2020 Міністерства соціальної політики України.

Використана література:

1. Астремська І. В. Прикладні методики та основи супервізії в соціальній роботі : навчальний посібник / І. В. Астремська. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 163 с.
2. Дябел Л. І. Особливості роботи соціального педагога в сучасних умовах дошкільного закладу / Л. І. Дябел, А. С. Полякова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 1. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Випуск 21: збірник наукових праць. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 16-21.
3. Наказ МОН від 18.10.2019 № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://imzo.gov.ua/2019/10/21/nakaz-mon-vid-18-10-2019-1313-deiaki-pytannia-orhanizatsii-ta-provedennia-supervizii/>. - Назва з екрана.
4. Наказ Міністерства соціальної політики України 05.01.2015 № 5 «Методичні рекомендації щодо проведення супервізії у соціальних службах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0005739-15#n9> Наказ №5 від 05.01.2015. - Назва з екрана.

Авторка статті:

Ангеліна ОЛЕКСАНДРОВИЧ,

здобувачка

ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Інна ЛІТЯГА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціальних технологій

СОЦІОКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ БІЖЕНЦІВ У КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Україна та її населення зіткнулися із новим для себе у XXI столітті явищем – переміщенням осіб поза межі країни в результаті активних бойових дій. За даними ООН кількість українських біженців в результаті російської агресії на Україну від 24 лютого 2022 року становить 9 млн осіб.

Наразі українці які опинилися поза межами України у статусі біженців зіткнулися із проблемою соціокультурної адаптації [2].

Успішна соціальна адаптація вимушених мігрантів вносить істотний внесок в розвиток економіки, соціальних відносин, культури, політичну стабільність, знижує соціальне напруження в суспільстві, пом'якшує ефект депопуляції корінного населення. Соціальна адаптація вимушених мігрантів визначається як встановлення оптимальних відносин вимушених мігрантів з соціальними інститутами, групами, органами влади на території мешкання; закріплення тенденції до партнерських відносин з іншими групами, здійснюване на основі вирівнювання показників їх соціального і економічного стану; нормалізація морально-психологічного самопочуття мігрантів на основі почуття приналежності до місцевого співтовариства, усвідомлення і прийняття цінностей, що розділяються ним, переконання, норми [4].

Велике значення для соціокультурної адаптації українських біженців має цілеспрямована політика держави яка їх приймає. Цілий комплекс заходів, як от у Польщі, спрямований на полегшення перебування українців, що втекли від війни на території Польщі, отримання соціальної, правової і психологічної допомоги. Крім того особливістю даного історичного моменту, який впливає на ефективну соціокультурну адаптацію біженців є ставлення держави та її громадян до агресії росії проти України. Безумовне розуміння поляками, литовцями, англійцями та іншими народами агресивних дій росії, всіляка підтримка–моральна та матеріальна біженців та української армії – є запорукою максимально швидкої культурної адаптації українських біженців. В той же час, подвійна чи невизначена позиція деяких урядів чи населення деяких країн стосовно російської агресії щодо України викликають в українських біженців обурення і, як наслідок, не сприяють соціокультурній адаптації [3].

У зв'язку із російською війною проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, певним чином змінилося розуміння культурної адаптації українців які стали біженцями і опинилися поза межами України. До всіх тих особливостей соціокультурної адаптації додалися ще й яскраво виражені політичні чинники–а саме ставлення урядів і населення держав, де опинилися українські біженці до російської агресії проти України. Саме цей чинник на сьогодні є найважливішим у процесі позитивної соціокультурної адаптації українців за кордоном [1].

Використана література

1. Відповідь ЄС на міграційну кризу в Європі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/4XRWFqR> (дата звернення 27.02. 2023 р.).
2. Кількість біженців з України після 24 лютого уже перевищила 9 млн осіб, – ООН [Електронний ресурс]//ЕСПРЕСО.–Режим доступу до ресурсу: <https://espresso.tv/kilkist-bizhentsiv-z-ukraini-pislya-24-lyutogo-uzhe-perevishchila-9-mln-osib-oon> (дата звернення 27.02. 2023 р.).
3. Права громадян України, що прибули в Польщу починаючи від 24 лютого 2022 року [Електронний ресурс]//Migrant. info. Pl <https://cutt.ly/JXRWSYA> (дата звернення 27.02. 2023 р.).
4. Хохолів, А. А. Соціальна робота з мігрантами: Монографія / А. А. Хохлов. - М.: АСТ, 2012. - 396 с.

Авторка статті:

Альона ПАДУН,

здобувачка

ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціальних технологій

ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА З БАТЬКАМИ МАЛОЛІТНІХ ДІТЕЙ (ДО 14 РОКІВ) У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ

Формування відповідального і позитивного виховання є одним з основних напрямків соціальної політики України. Сім'я та школа (Психологічні служби загальноосвітніх шкіл) є важливими інститутами для соціалізації дітей, які проводять просвітницьку діяльність з батьками малолітніх дітей. Своєчасно проведена просвітницька робота сприяє всебічному розвитку особистості дитини, мінімізації проблем здобувача освіти.

Подальший розвиток дитини залежить від спільної роботи батьків і вчителів. Для того щоб бути істинним пропагандистом засобів і методів шкільної освіти, школа в своїй роботі повинна служити зразком такої освіти. Тільки за цієї умови батьки будуть довіряти рекомендаціям вчителя, вони охоче встановлять з ними контакт. Значна роль в процесі виховання підростаючого покоління відводиться співпраці сім'ї і школи [2].

Освітніми установами накопичено значний досвід організації співпраці з батьками з метою підвищення ефективності морального, трудового, розумового, фізичного, художнього виховання та розвитку дітей. Фахівці соціальної сфери, працюючи у Психологічних службах закладів освіти, постійно вдосконалюють зміст і форми цієї роботи, прагнучи домогтися органічного поєднання виховних впливів на дитину в освітньому закладі і в сім'ї, забезпечити всебічний розвиток особистості. Як би серйозно не були продумані форми виховання дітей в освітніх установах, якою б високою не була кваліфікація співробітників освітнього закладу, досягти цієї мети неможливо без постійної підтримки і активної участі батьків в освітньому процесі, оскільки сім'я як перший інститут виховання соціалізація робить вирішальний вплив на розвиток основних рис особистості дитини, на формування його морального і позитивного потенціалу. Тут діти отримують свої перші уроки моралі, формується їх характер, а в сім'ї закладаються початкові, життєві позиції [1].

Підвищення ролі виховної функції школи обумовлює необхідність вдосконалення форм і методів взаємодії вчителів початкових класів з батьками. У школі накопичено величезну кількість форм роботи з сім'єю, що залучають батьків до участі в творчій побудові відносин «учитель - батьки – діти», наприклад, такі колективні форми, як батьківські збори, конференція, дебати, день відкритих дверей; індивідуальні - бесіда, консультація, письмове завдання, відвідування сім'ї, телефонна розмова. Однак важливо не забувати, що будь-яка реформа, в тому числі і відносин «учитель-батьки», проходить ряд етапів. Тому не слід категорично відмовлятися від тих форм роботи з батьками, які стали традиційними. Звичайно, їх потрібно вдосконалити, зробити більш ефективними, привабливими, доцільними, продуктивними.

Також фахівцям соціальної сфери важливо, незалежно від того, яку форму взаємодії з батьками вони вибрали, дотримуватися певних правил її побудови: ґрунтуватися на позитивному стилі спілкування; не створювати «союз сильних» проти дітей; виробляти єдині підходи до організації, оцінки життя дитини, яка повинна бути на

радість дітям і дорослим; виявити і проаналізувати причини деформації виховних сімейних відносин, відхилень у поведінці дитини.

Яку б форму роботи з батьками не вибрав фахівець соціальної сфери, її зміст повинен стимулювати їх прихід в школу, цікавити їх. Це особливо важливо по відношенню до тих батьків, чиї діти погано вчаться, порушують правила поведінки. До таких батьків і матерів слід ставитися дуже тактовно, іноді приділяючи їм більше уваги, ніж іншим. Відомо, що багато батьків обходять школу стороною, тому що бояться опинитися в незручному становищі. Вони, як правило, намагаються впоратися зі своїми проблемами самостійно, і їх рішення затягується надовго - не вистачає знань, досвіду, сил. Діти з таких сімей постійно турбуються про свої соціальні та індивідуальні досягнення, вони не раді тому, що їхні батьки відвідують школу [2].

Звернемо увагу, що брак спілкування, дискомфорт у відносинах «учитель - батьки – діти» є одними з причин, які можуть спричинити усамітнення дітей відповідної категорії. Найбільше від цього страждає дитина, тому що вона залишається безпорадною. У даний час використовуються всілякі форми навчання батьків, які вже зарекомендували себе в цій області, так і інноваційні, нетрадиційні. Наприклад: інформаційні стенди, сімейні візити, батьківські збори, бесіди та консультації, батьківські конференції, усні журнали, анкети, дні відкритих дверей, круглі столи, організація клубів, організація ділових ігор.

Отже, фахівець соціальної сфери, який працює у Психологічній службі загальноосвітньої школи, розглядає сім'ю як соціальне середовище, яке принципово визначає ситуацію розвитку дитини в період навчання.

Значний вплив і самого фахівця соціальної сфери на організацію співпраці між сім'єю і школою за рахунок поліпшення соціально-педагогічної спрямованості педагогічного колективу.

Використана література:

1. Сиса І. О. Взаємодія школи і сім'ї у вихованні та розвитку учнів початкових класів» / І. О. Сиса // Таврійський вісник освіти. - 2016. - № 4(56). - 162–167.
2. Стаднік Н. В. Інформаційно-просвітницька робота з батьками молодших школярів у взаємодії школи і сім'ї. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17%282%29__36 (дата звернення 21.01.2023)

Авторка статті:

Анна САВЕНЕЦЬ,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка

Наукові керівниці:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

МЕТОД КЕЙСІВ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ ВИПАДКУ

Під час повномасштабного вторгнення росії в Україну на проблему домашнього насилля все менше звертається уваги в інформаційному та правовому просторі. Проте, варто відмітити, що вона не тільки не зникла, а й в деяких аспектах - загострилася. Суспільство, органи державної влади, соціальні служби і навіть постраждалі особи схильні применшувати значення проблеми домашнього насилля. Натомість, на нашу думку, зараз всі органи реагування (Національна поліція України, соціальні служби, медичні установи) мають адаптувати механізм реагування на випадки домашнього насильства до нинішніх умов.

Спираючись на Ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» виділяємо наступні поняття :

Домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Домашнє насилля поділяють на декілька видів :

Економічне насильство - форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Психологічне насильство - форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання зв свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Сексуальне насильство - форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.

Фізичне насильство - форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру [1].

Сьогодні однією з основних технологій сучасної соціальної роботи є ведення випадку (case management) тісно пов'язане з таким поняттям, як соціальний випадок, що має на увазі не якусь конкретну ситуацію, пов'язану з несприятливим збігом обставин, а конкретного клієнта – особистість чи групу, - на індивідуальну профілактичну роботу з яким спрямовані зусилля фахівців. Традиційно «фахівці з ведення випадку» (case workers) приділяють увагу як самому клієнту, так і його оточенню; працюють з клієнтами як безпосередньо, так і опосередковано, представляючи і захищаючи їх інтереси перед різними інстанціями. В результаті ведення випадку фахівці соціальної роботи використовують метод кейсів.

Кейс-метод, або метод конкретних ситуацій (від англ. Case -випадок, ситуація), - метод активного проблемно-ситуативного аналізу, заснований на аналізі шляхом вирішення конкретних завдань – ситуацій (вирішення кейсів).

Приклад роботи соціального працівника за методом кейс-ситуації.

Тетяна Б. приїхала у місто Ж. з двома дітьми (хлопчики - 4 та 7 років) з території, на якій відбуваються бойові дії. Звернулася до соціальної служби по допомогу. Під час консультації жінка розповіла, що потерпала від фізичного насилля з боку свого громадянського чоловіка - Володимира Т. Залишаючи власне місто, вона тим самим втікала від насильника. Своє місце перебування йому не повідомила. Наразі звернулася по допомогу для себе і своїх дітей, оскільки побоюється, що Володимир буде її розшукувати. Двоє дітей Тетяни народжені від Володимира Т. та в свідоцтві про народження дітей Володимир Т. зазначений як батько.

Етапи вирішення кейс-ситуації.

Перший етап - знайомство з ситуацією, її особливостями. Консультація з бенефіціаром, опрацювання максимальної інформації з приводу поставленої проблеми та виявлення потреб негайного рішення, розставлення пріоритетів.

Другий етап - виділення основної проблеми (основних проблем), виділення факторів і персоналій, які можуть реально впливати;

Оформлення всіх необхідних документів (довідок), необхідних для подальшої життєдіяльності сім'ї Тетяни Б. Пропозиція про надання прихистку у шелторі.

Третій етап - пропозиція концепцій або тем для «мозкового штурму»;

Кейс-менеджер пропонує клієнту різні технології допомоги на вибір (психологічне консультування, юридичне консультування, підписання декларацій з сімейним лікарем) . В результаті обговорення складається програма індивідуальної роботи.

Четвертий етап - аналіз наслідків прийняття того чи іншого рішення;

Шляхом соціального супроводу постійно аналізуємо результати здійснення пунктів індивідуальної програми.

П'ятий етап - рішення кейса - пропозиція одного або декількох варіантів (послідовності дій), вказівка на можливе виникнення проблем, механізми їх запобігання та вирішення;

Технології соціальної роботи з різними категоріями клієнтів

Проводиться аналіз вирішення кейс-ситуації, якщо рішення негативне або посереднє, то повертаємося з клієнтом до етапу три вирішення кейс-ситуації і переглядаємо варіанти технологій роботи.

Отже, метод кейсів є інноваційним та ефективним методом соціальної роботи у сфері протидії домашньому насиллю. Кейс-менеджмент, крім його практичного застосування у соціальній роботі, виступає інноваційним інструментом підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності, сприяє підвищенню рівня конкуренто-спроможності випускника спеціальності 231 «Соціальна робота» в умовах сучасного ринку праці.

Використана література:

1. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» : від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

Авторка статті:

Світлана САВЧЕНКО,
здобувачка
ОП Соціальна робота. Соціальна
педагогіка

Наукові керівниці:

Світлана КОЛЯДЕНКО,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій
Інна ЛІТЯГА,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ В ГРОМАДСЬКО-АКТИВНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Вступ. Складність сучасного періоду в розвитку нашого суспільства, масштабність та гострота його соціальних, культурних та економічних проблем зумовлюють актуальність пошуку оптимальних шляхів розширення сфер соціальної інклюзії, зниження ризиків соціального виключення, особливо соціально вразливих груп. Освіта є однією з тих сфер життя соціуму, у якій втілення інклюзивних процесів має стратегічне значення, оскільки в освітньому процесі формуються ціннісні установки, моделі поведінки, що дозволяють практично реалізовувати інклюзивні ідеї. Соціальна інклюзія набагато ширше освітньої інклюзії, інклюзивна освіта є її інструментом.

Виклад основного матеріалу. Соціальна інклюзія у загальному значенні може розглядатися як включення людини в суспільство, активну взаємодію, функціонування у певній соціальній ролі. У цьому аспекті інклюзивна освіта виступає як ведучий інструмент реалізації принципів соціальної інклюзії.

С. П. Миронова та Л. Б. Платаш обґрунтовують думку з приводу того, що інклюзія особистості в сучасному суспільстві опирається на соціокультурне розуміння значущості нормативно-правового та організаційно-методичного забезпечення інституційного процесу, а також визначальну роль фахівця у втілення таких завдань:

- соціальної політики щодо захисту та гарантування рівні права у доступі до освіти осіб з різних соціальних прошарків та психофізіологічними можливостями;
- створення оптимальних умов для повноцінної участі у житті громадянського суспільства [4, с. 339].

Важливим інструментом реалізації соціальної інклюзії є інклюзивна освіта. Інклюзивна освіта – це спеціально організований освітній процес, що забезпечує учням з особливими потребами навчання в середовищі однолітків в освітній установі за стандартними програмами з урахуванням особливих освітніх потреб таких осіб [4, с. 142]. Головне в інклюзивній освіті є здобуття освітнього та соціального досвіду разом із однолітками. Дистанційна підтримка навчальних дисциплін дозволяє побудувати ефективну модель інклюзивної освіти на основі інтеграції електронного та традиційного навчання.

Інклюзивна освіта передбачає таку організацію освітнього процесу, коли всі діти, незалежно від своїх фізичних, психічних та інших особливостей включені у загальну систему освіти. У процесі роботи з такими дітьми необхідне встановлення такої взаємодії, при якій відбудеться налаштування емоційно-сміслового та позиційного контакту. Найбільш значущим для учня під час уроку є його взаємодія з учителем. Ця взаємодія становить специфічний освітній простір, що наповнюється особливим психологічним

змістом для кожного здобувача освіти. Ефективним засобом реалізації інклюзивної освіти стає дистанційне навчання.

Традиційне навчання та дистанційне навчання – це дві форми організації навчального процесу. Найкращі результати можна отримати тільки при умові оптимального поєднання переваг кожної з цих систем та врахування негативних їх рис. На початкових етапах впровадження програм роботи з особами з особливими освітніми потребами, є сенс використовувати метод дистанційної освіти. При цьому включати до освітніх програм максимально можливу варіативну частину та поєднуючи функціонал систем дистанційної освіти з традиційним педагогічним супроводом.

Вступивши до школи, учень з особливими освітніми потребами повинен перебувати під постійною увагою з метою його успішної та ефективної соціалізації. Вивчаючи відповідний вітчизняний та зарубіжний досвід, можна з упевненістю стверджувати, що в процесі навчання, ця категорія учнів, має труднощі з доступом до інформації, а також труднощі при комунікації з оточуючими. Сьогодні назріла необхідність використання у процесі роботи з такою категорією учнів електронних засобів для здійснення освітньої діяльності та дистанційного навчання. Можна виділити три складові, що впливають на доступність та якість освіти:

- засоби організації електронного навчання (власне самі системи дистанційного навчання),
- освітній контент (зміст освіти),
- педагогічна взаємодія (супровід кожного учня, що належить до цієї категорії протягом усього періоду навчання від вступу до школи до її закінчення, по можливості, його подальший супровід). [3, с. 42].

Сьогодні дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: педагогів, учнів та батьків. Проведення уроків віддалено, відсутність прямого контакту вчителів та учнів, можливостей пояснити особисто й допомогти в момент виникнення навчальної проблеми дитині з обмеженими потребами – ще певний час тому вчителі не могли й уявити таких ситуацій у своїй практичній роботі. Однак останні випробування (пандемія, повномасштабне вторгнення росії) внесли свої корективи в організацію освіти в Україні, у тому числі інклюзивної.

Під дистанційною освітою розуміють комплекс освітніх послуг, що надаються широким верствам населення в країні та за її межами за допомогою використання спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища. При цьому дистанційна освіта як комплекс освітніх послуг, що надаються учням з особливими потребами, ґрунтуються на засобах обміну корекційно-навчальною інформацією на відстані (комп'ютерний зв'язок, супутникове телебачення, радіо тощо) [2]. Особливо важливим засобом забезпечення ефективного та надійного інклюзивного навчання в умовах дистанційної освіти є інформаційні технології, які дозволяють учням з обмеженими можливостями здоров'я на відстані від педагога здобути якісну освіту та надалі брати участь у житті суспільства.

Система дистанційного навчання, що відповідає вимогам роботи з особами з особливими освітніми потребами зобов'язана відповідати наступним вимогам:

- мати можливість подання інформації як аудіо-, так і відеоформату, тексту, ілюстрацій, анімацій та інших мультимедійних засобів навчання;

– мати відповідний інтерфейс, з метою можливості використання системи категоріями осіб, які мають проблеми зі сприйняттям візуальної інформації, можливість аудіосупроводу, чату тощо;

– має бути технічно реалізована можливість online спілкування за допомогою відео та аудіо комунікацій в мережі Інтернет.

Доступність засобів дистанційної освіти для осіб з інвалідністю+

не викликає сумнівів у порівнянні з традиційним освітнім процесом, участь у якому для деяких категорій цих учнів є утрудненою. У цьому контексті доречно сформулювати три основні завдання громадсько-активної школи, яка практикує інклюзивне навчання, від вирішення яких залежатиме ефективність освітнього процесу учнів означеної категорії:

1. Забезпечити електронне середовище, за допомогою якого забезпечується взаємодія учня та вчителя, а також доступність контенту для широкого кола осіб з урахуванням можливих відхилень психічного чи фізичного здоров'я.

2. Налagodити персоніфікований психолого-педагогічний супровід кожного учня, для того, щоб кожен, хто навчається з цієї особливої категорії осіб, усвідомлював і відчував участь у своїй долі інших людей, учасників освітнього процесу, що надаватиме позитивний вплив на його соціалізацію.

3. Організувати взаємодію між педагогами, батьками та учнями в рамках дистанційного навчання.

Висновки. Таким чином, для дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами доречно використовувати різні асистивні і спеціалізовані програмні засоби залежно від фізичних і психоемоційних можливостей школярів. ІТ-технології дозволяють забезпечити для учнів цієї категорії доступ до отримання ними освіти, яка відрізняється високим рівнем конкурентності, зробити можливим і зручним використання сучасних освітніх платформ, допомогти налаштувати комунікацію з оточуючими і підвищити рівень мотивації таких учнів. Дистанційні технології орієнтовані на використання різних форм самостійного навчання. Розвиток навичок самостійного навчання розширює можливості дитини з особливими освітніми потребами і може в подальшому визначити її професійні інтереси.

Використана література

1. Братишко Т. Організація дистанційного навчання учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищих і загальноосвітніх школах : Зб. наук. пр. 2020. Вип. 1 (70). С. 51–55.

2. Використання інформаційних технологій в умовах спеціального та інклюзивного навчання дітей зі слухомовленнєвими порушеннями / В. В. Засенко, А. А. Колупаєва, Б. С. Мороз, В. П. Овсяник. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/162001387.pdf>

3. Пименова Н. Підтримка батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах дистанційного навчання. Педагогічні обрії. 2021. № 4 (118). С. 42–48.

4. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність, перспективи розвитку: Колективна монографія у 2 частинах. Частина 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні./ за ред. С.П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці: «Технодрук», 2021. 352 с.

5. Якимчук Г. Законодавче регулювання дистанційної форми навчання дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти. II Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат : Всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція (20.10.2022 р.). Тернопіль, 2022. С. 204–207.

Авторка статті:

Наталія СЕРГЕЄВА,
здобувачка
ОП Соціальна робота. Соціальна
педагогіка

Наукові керівниці:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ДЦП В УМОВАХ НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ

На сьогоднішній день, в умовах соціально-економічної кризи, постає питання соціально-психологічної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами. Більшість таких дітей не залучені до спільної громадської діяльності. Суспільство повинно усвідомити, що головною проблемою дитини-інваліда є порушення її зв'язку з навколишнім середовищем, в доступі до культурних цінностей, обмеженні в спілкуванні та навчанні [1].

Для успішного вирішення даної проблеми, а саме соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями, має стати державна політика щодо інвалідів. У зв'язку з цим завданням, держава повинна забезпечити соціальну захищеність інвалідів, створити необхідні умови для індивідуального розвитку, реалізації інтелектуального та творчого потенціалу [1].

Загалом, реабілітація – це комплекс медичних, соціально-економічних, педагогічних, професійних та юридичних заходів, спрямованих на відновлення (чи компенсацію) порушених функцій, дефекту, соціального відхилення [2].

Реабілітація може бути стихійною чи організовано. Стихійна реабілітація передбачає, що особистість інтуїтивно налагоджує відносини з власним організмом і оточуючим середовищем на прийнятному для себе рівні, а організована реабілітація ставить за мету скоротити терміни відновлення соціальної норми та підвищити якість самостійної роботи особистості за рахунок професійної допомоги [2].

Соціальна реабілітація – комплекс заходів, спрямованих на відновлення людини в правах, соціальному статусі, на покращення її здоров'я, дієздатності. Процес соціальної реабілітації також спрямований і на зміну соціального середовища, умов життєдіяльності, обмежений чи порушений з певних причин [2].

Соціальна реабілітація залежить від дотримання основних принципів: етапності, послідовності, диференційованості, спадковості, комплексності, доступності, безперервності у проведенні реабілітаційних заходів [3].

Взагалі, соціальна реабілітація розглядається як в широкому, так і у вузькому тлумаченні.

При широкому тлумаченні соціальної реабілітації мається на увазі створення умов у суспільстві для відновлення та розвитку здібностей і навичок особистості для самостійного соціального функціонування.

При вузькому тлумаченні соціальної реабілітації виділяються система форм, методів і засобів відновлення втрачених особистістю або не набутих в процесі соціалізації функцій, відносин і ролей соціального функціонування [2].

Під час соціальної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами проводиться поетапна робота: організаційний етап, прогностичний етап, етап підтримки та стимуляції, а також активно-реабілітаційний етап [4]. Сам процес соціальної реабілітації

може проходити нерівномірно, мати низку труднощів, що вимагають сумісних зусиль дорослого і дитини навіть при сприятливому збігу обставин [5].

Існує багато причин для виникнення проблем входження дитини в систему соціальних відносин. Вони пов'язані з неадекватним сприйняттям дітьми з особливими освітніми потребами тих вимог, які пред'явлені навколишнім соціумом.

Потрібно зазначити, що соціальна реабілітація та підтримка дітей з обмеженими можливостями може мати кращий ефект, якщо вона проводитиметься в умовах навчально-реабілітаційного центру.

Реабілітація вихованців у навчально-реабілітаційному центрі проводиться в кілька етапів:

I. – компенсацийний. В результаті даного етапу має прийти усвідомлення і відчуття дитиною захищеності, безпеки, відновлення власного статусу. На компенсацийному етапі реабілітації слід проводити психологічну реабілітацію, індивідуальну психотерапію.

II. – діагностично-прогностичний. На даному етапі соціальному педагогу та психологу слід здійснити експрес-діагностування дитини за напрямками: рівень освіти, самоусвідомлення, досвід спілкування, інтереси, здібності, відхилення у розвитку та поведінці.

III. – адаптаційний. На процес адаптації дітей до умов навчально-реабілітаційного центру впливають їхні індивідуальні особливості. Відповідно індивідуальним особливостям, цих дітей можна віднести до адаптивного чи дезадаптивного типів особистості. Адаптивний тип характеризується довірливим ставленням до соціального оточення, екстравертністю, вольовим самоконтролем, вираженою потребою в спілкуванні, готовністю до співпраці, взаємодії, оптимістичністю. Дезадаптивний тип характеризується пригніченістю, з домінуванням захисно-агресивних рис, соціальною тривожністю, недостатнім рівнем вольової поведінки, депресивністю, емоційною нестійкістю, низькою мотивацією, відсутністю готовності до діяльності й віри в її успіх [2].

Однією з педагогічних умов адаптації є прагнення дорослих своєчасно передбачити можливі труднощі та допомогти дітям уникнути їх, провести дитину через успіх. Ефективним засобом успішної адаптації дітей є залучення їх до участі в позаурочній діяльності, яка демонструє та розвиває їхні здібності [2].

IV. – корекційний етап. Цей етап полягає в здійсненні корекційних впливів з метою перевиховання, подолання небажаних проявів у поведінці, усуненні «прогалин» у знаннях, уміннях та навичках. Дуже важливим на даному етапі є здійснення корекції взаємин вихованців, формування в них умінь конструктивної поведінки і нового досвіду спілкування та взаємодії [2].

Проаналізувавши вище зазначене, можна зробити висновки, що основним завданням соціальної реабілітації дітей з ДЦП в навчально-реабілітаційному центрі є позбавлення комплексу неповноцінності, підготовка дітей до життя в нормальному соціальному середовищі, формування пізнавального інтересу дітей до нових інформаційних технологій, творчої активності, самостійності тощо.

Авторка статті:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,
докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних
технологій

Авторка статті:

Інна ЛІТЯГА,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЩОДО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РОЛІ АНІМАТОРА

Професіоналізм конкретного соціального працівника формується у ході тривалої підготовки, для якої характерний безперервний процес розвитку практичної, освітньої й дослідницької діяльності особистості у соціальній сфері, орієнтований на формування професійних знань, умінь, навичок, особистісних якостей та професійних ролей адекватних кваліфікаційним вимогам та етичному стандарту професії. Підготовка соціального працівника в умовах закладу вищої освіти визначається засвоєнням системи знань, формуванням професійних умінь і навичок, що забезпечує усвідомлення в професійній діяльності. Вона базується на кваліфікаційних вимогах, що поєднують у собі сукупність професійних вимог, характеристик, показників, цінностей, ролей, функцій тощо. Від рівня підготовки майбутніх соціальних працівників та від рівня професіоналізму, яким вони володіють, залежить ефективність всієї діяльності.

Виконуючи різні професійні ролі, фахівець виробляє особливий стиль поведінки, систему власної унікальної діяльності з надання соціальної допомоги й підтримки клієнта. Дозвіллева сфера, будучи однією з найважливіших сфер життєдіяльності людини, здійснює великий вплив на розвиток особистості. Соціальний працівник, який працює у дозвіллевій сфері, виконує і професійну роль аніматора. Аніматор, як одна з важливих ролей соціального працівника, спонукає людину до дії, сприяючи відновленню взаємовигідної взаємодії між особистістю і суспільством. В Україні використання професійної ролі аніматора на сьогоднішній день знаходиться на етапі становлення, тому можемо стверджувати, що у більшості закладів вищої освіти України майбутніх соціальних працівників до виконання професійної ролі аніматора не готують, натомість надають перевагу підготовці майбутніх фахівців до виконання інших професійних ролей.

Перед вітчизняною освітою стоїть завдання підготовки фахівців з відповідним рівнем професіоналізму, позитивним ставленням до своєї роботи, стійкою психікою, позитивно мотивованого та люблячого свою професію, компетентнісного фахівця. Вкрай важливу роль у соціальній роботі відіграють соціальні працівники, які покликані пом'якшувати соціальні конфлікти, покращувати міжособистісне взаєморозуміння різних вікових категорій населення та надавати соціальні послуги. Надаючи певну послугу соціальний працівник виконує різні професійні ролі.

Професійна роль – робоча функція, що передбачає застосування певного підходу у роботі.

Аніматор – це фахівець із культурно-дозвіллевої роботи з дітьми, підлітками та молоддю, сім'ями, людьми зрілого та старечого віку, організатор вільного часу засобами культури, мистецтва і спілкування [1].

Через активізацію інформаційних потоків, виникла необхідність озброєння майбутніх соціальних працівників знаннями, уміннями та навичками здійснення анімації.

За допомогою анімації створюються умови для реалізації різноманітних можливостей людини, здійснення соціокультурних програм і проектів. Професійна роль аніматора полягає у створенні умов для прояву активності і творчості клієнта та відноситься до практичної групи. В соціальній роботі анімація, аніматор – явище порівняно нове, тому більшість науковців не виділяють у своїх класифікаціях сучасну назву «професійна роль аніматора». Але практики соціальної роботи відносять професійну роль аніматора до ролей соціальних працівників, оскільки, саме група практичних ролей є стрижнем усього репертуару роботи працівника соціальної сфери.

Необхідно зазначити, що аніматорство є важливим напрямком соціальної роботи, тому що за допомогою нього соціальні працівники можуть виявити проблемну ситуацію, у якій перебуває людина, допомагати в її роз'ясненні через посередницьку діяльність, а насамперед – стимулювати, «надихати» особистість на саморозкриття, саморозвиток і самодопомогу [2].

Аналізуючи освітні програми закладів вищої освіти України, визначено, що у дисциплінах, які спрямовані на професійну діяльність майбутнього соціального працівника, є певні елементи творчої або дозвіллевої спрямованості. Загалом можемо стверджувати, що заклади вищої освіти України забезпечують творче та дозвіллево спрямоване навчання для виконання професійної ролі аніматора в тій чи іншій мірі [6].

Вивчаючи та порівнюючи підготовку соціальних працівників у розвинених країнах світу й Україні, можемо зробити висновки, що аніматорству за кордоном приділяють значно більше уваги. Не зважаючи на значно більший зарубіжний досвід підготовки спеціалістів до виконання професійної ролі аніматора, його використання повинно відбуватись через глибоке осмислення й адаптацію до вітчизняних культурно-історичних традицій та соціально-економічних і політичних умов [3; 4;5].

Виконуючи професійну роль аніматора соціальному працівнику необхідно володіти різноманітними формами та методами практичної роботи з людьми. Проаналізувавши закордонний досвід, визначили, що значна увага приділяється роботі працівників соціальної сфери у напрямку анімаційної діяльності. Нами було виділено форми та методи роботи аніматора, які використовуються закордоном соціальними працівниками для виконання цієї професійної ролі, які доречно використовувати і у вітчизняній практиці роботи фахівця соціальної сфери [3;5]:

- Арт-терапія (art-therapy) – це м'який і безпечний спосіб корекції особистості за допомогою мистецтва.
- Боді-арт (body-art) – це мистецтво прикрашати тіло.
- Брейнстормінг (brainstorming) – мозковий штурм, популярний метод групової взаємодії та висування творчих ідей.
- Вечірки (parties) – метод зустрічі групи людей, зазвичай друзів та знайомих, у неформальній обстановці з метою спілкування, розваг та діагностики.
- Воркшоп (workshop) – форма навчального заходу (нарівні із семінарами, курсами, майстернями), на якому учасники отримують знання самостійно.
- Екібани (ekibans) – традиційне мистецтво аранжування квітів у Японії.
- Йога (yoga) – система психопрактики, духовна, ментальна та фізична практична методика зміни свідомості, тіла, та психіки.

• Ігровий метод (games) передбачає виконання рухових дій в умовах гри в межах характерних для неї правил, арсеналу техніко-тактичних прийомів і ситуацій.

• Карнавал (carnival) – це форма свята, яке супроводжується вуличною ходою і маскарадом та танцями.

• Квест (quest) – форма аматорського спортивно-інтелектуального змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями.

• Кейс-метод (case method) – метод конкретних ситуацій, що активує комунікативні та творчі здібності особистості.

• Килимок ідей (a mat of ideas) – методів розв'язування проблем.

• Китайський живопис (Chinese painting) – одна із форм живопису, з традиційним використанням матеріалів та інструментів. Особливістю є те, що можна малювати на речах.

• Коло Вена (Vena's circle) – метод зіставлення, спрямований на розвиток критичного мислення.

• Коло ідей (circle of ideas) – метод є ефективним щодо вирішення гострих суперечливих питань і корисним для створення списку ідей.

• Конференс (conference) – форма роботи, розмова двох «на людях».

• Лялькова анімація (puppet animation) – метод об'ємної мультиплікації.

• Рольова гра (role play) – це метод, що відноситься до групи активних способів навчання, виховання.

• Рефреймінг (reframing) – метод для опису процедур переосмислення та перелаштування механізмів сприйняття, мислення, поведінки з метою позбутися від невдалих (можливо, навіть патогенних) психічних шаблонів.

• Ритмічна гімнастика (callisthenics) – форма музично-ритмічного виховання.

• Сквош-метод (squash method) – ігровий вид спорту з м'ячем і ракеткою в закритому приміщенні.

• «Світове кафе» (“world café”) - альтернативна форма обговорення питань у групі.

• Сторітелінг (storytelling) – це метод розповіді історії, з використанням імпровізації, театралізації чи перебільшення.

• Танцювально-рухова терапія (dance therapy) – це один із сучасних методів психотерапії, який використовує рух і танець як головні стимулятори психотерапевтичної роботи.

• Акторський метод (acting method) – набір навчальних і репетиційних прийомів, покликаних розвивати щирість, виразність і емоційну насиченість акторської гри.

• Тимбілдинг (teambuilding) – заходи спрямовані на згуртування колективу.

• Флешмоб (flash mob) – сучасна форма організації дозвілля.

• Swot-аналіз анімаційних програм (Swot-analysis of animation programs) – метод стратегічного планування, що полягає в розділенні чинників і явищ на чотири категорії: сильних і слабких сторін проекту, можливостей, що відкриваються при його реалізації, та загроз, пов'язаних з його здійсненням.

Отже, всі перераховані форми та методи роботи, якими послуговуються західні соціальні працівники, виконуючи професійну роль аніматора, є бажаними для вивчення і подальшого використання в умовах підготовки вітчизняних фахівців соціальної сфери до

виконання професійної ролі аніматора. Перевага цих методів є в адаптованості до різних вікових груп, категорій населення та у відповідності до різних проблемних ситуацій.

Використана література:

1. Абрамов Л.К., Азарова Т.В. Анімація громадської діяльності. - Кропивницький: Інститут соціокультурного менеджменту (ІСКМ), 2019. – 172 с.
2. Коляденко, С., Ситняківська, С. Долаємо комунікаційні бар'єри. Неформальна освіта: кращі практики і проекти :журнал / [за ред. Н.П. Павлик]. – Житомир : Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 2020. – Вип. 3. – С. 11-14.
3. Лесіна Т.М. Анімація як інноваційний напрям соціально-педагогічної роботи в Польщі. Соціальна педагогіка: теорія та практика. № 2. 2012. С. 101-106.
4. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота: теорія і практика. Київ: Каравела, 2015. 60, 134 с.
5. Максимовська Н.О. Анімація в сфері дозвілля як напрям соціально-педагогічна діяльність. Соціальна педагогіка: теорія та практика. № 1. 19-27 с.
6. Svitlana Kolyadenko, Svitlana Sytniakivska, 2020. Model of social sphere specialists training at the university. The World Space of Higher Education: Trends in Internationalization and Development: the collective monograph. /Edited by N. Demyanenko. Warsaw: RS Global Sp. zO.O., 2020. pp. 52–69.

Авторка статті:

Діана СОРОКА,

здобувачка

ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО РЕЗУЛЬТАТУ В ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. На сьогодні є безліч чинників, які впливають на поведінку людину, здійснюючи поділ на багатих і бідних, що безумовно не може не впливати на свідомість молодих людей. Відбувається популяризація грошей, слави, яку можна здобути будь-яким шляхом і все це у вільному доступі в мережі інтернет, телебаченні. Всі ці джерела показують насильство у всіх його проявах, злочини за які не несуть відповідальності, бо знаходять шляхи втечі від покарання. Все це спричиняє у молоді усвідомлення того, що всі їхні вчинки сприймаються як норма в суспільстві, навіть якщо це є кримінальним порушенням. Відповідно актуальною є робота служби пробації, що займається питаннями виправлення делінквентної поведінки. [2, с. 103].

Постановка проблеми. Науковий підхід щодо профілактики повторних правопорушень в соціально-психологічному аспекті є досить не розвинений в Україні. Важко з'ясувати закономірності протиправної поведінки осіб, які скоїли злочин, і це сприяє гальмуванню превентивних заходів [3, с. 2].

Раніше індивідуально-профілактичною роботою займалися органи внутрішніх справ, реабілітаційні центри для звільнених з установ виконання покарань та соціальні служби для сім'ї, дітей та молоді, які не мали достатньої кваліфікації для роботи з громадянами, які схильні до правопорушень [2, с. 104].

На сьогодні ситуація покращилась, з прийняттям Закону України «Про пробацію» змінилися підходи роботи з засудженими до покарання не пов'язане з позбавленням волі. Почали використовувати мотиваційно-виховну роботу, індивідуально-профілактичну, терапевтичну, почали звертати увагу на ресоціалізацію громадян в цілому [2, с. 104].

Мета статті. Висвітлити поняття «пробація» в соціальній роботі та розглянути місце соціальної роботи відповідно до різновидів діяльності служби пробації.

Виклад основного тексту. Пробація є відносно новим поняттям в нашому суспільстві, яке має на меті більш гуманне ставлення до осіб, які є засудженими до покарання у вигляді умовного позбавлення волі. Своєрідним відверненням осіб від в'язниці, так званим патронажем, під час якого будуть здійснюватися заходи спрямовані на ресоціалізацію осіб, які є в конфлікті з законом [1, с. 102].

Пробація являє собою лояльну програму, яка більше спрямована на виправлення, соціально-виховну роботу та соціально-психологічну допомогу правопорушникам. Вважається видом звільнення від покарання та покладення на особу певних обмежень щодо прав і свобод за скоєний злочин [1, с. 102].

До переваг пробації можна віднести те, що покарання не пов'язані з позбавленням волі і клієнти пробації мають можливість підтримувати соціальні зв'язки з рідними та друзями; працювати та забезпечити собі умови для нормального життя; відсутня ізоляція, проте наявна каральна функція (має бути дотримання певних умов відбування покарання) [4].

Технологія соціальної пробаційної роботи спрямовує свою діяльність на подолання негативного та упередженого ставлення суспільства до правопорушників, що і провокує рецидивну поведінку у колишніх засуджених [5].

Одним з основних методів боротьби з рецидивною злочинністю є ресоціалізація, яка має на меті підготувати засудженого до повернення в суспільство, сприяє відновленню зв'язків з рідними та суспільством та допомагає здобути необхідні навички для повноцінного життя згідно норм та правил суспільства.

Соціальна робота у службах пробації включає такі функції як: соціально-діагностичну, коли здійснюється вивчення особливостей клієнта, який має конфлікт з законом; науково-дослідницьку, під час якої відбувається аналіз та добір методів та форм роботи; соціально-педагогічну - виявлення інтересів, потреб та проблем клієнта; психотерапевтичну - організовується консультування з питань надання різних видів допомог; контрольно-наглядова - здійснення нагляду за засудженими до покарання у вигляді умовного позбавлення волі; правозахисна - використання законодавства для право-свідомих змін особистості; превентивна, яка включає профілактику, попередження та подолання можливих життєвих проблем; соціально-медична - профілактично-виховна робота щодо формування здорового способу життя; соціально-економічна - сприяння у наданні соціальної допомоги та освіти, що сприяє формуванню мотивації до самовдосконалення [2, с. 105].

Щодо різновидів соціальної діяльності в службах пробації, то можна сказати, що пробація поділяється на досудову, наглядову та пенітенціарну. Залежно від виду пробації, буде здійснюватися відповідна соціальна діяльність.

Досудова пробація характеризується збором всієї необхідної інформації соціальним працівником про засудженого. Сюди відносять: соціально-психологічну характеристику, оцінку ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення та висновок щодо можливості виправлення без обмеження волі. На основі поданої інформації суд виносить рішення про міру відповідальності особи [3, с. 2].

Наглядова пробація має на меті наглядові та соціально-виховні заходи щодо засуджених до покарань позбавлення права займати певні посади, здійснювати певну діяльність, засуджених до громадських чи виправних робіт, до осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також направлення засуджених до обмеження волі для відбування покарання до виправних центрів [3, с. 3].

Пенітенціарна пробація являє собою підготовку осіб, які відбувають покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до звільнення з метою трудового і побутового влаштування таких осіб після звільнення за обраним ними місцем проживання [1, с. 103].

Кожна з видів пробації містить в собі технології соціальної роботи, які застосовуються до клієнтів пробації залежно від їхніх індивідуальних особливостей, криміногенної історії та соціальних проблем. Найтиповішими технологіями є: технологія соціального консультування, технологія соціальної діагностики, технологія соціальної профілактики, технологія соціальної реабілітації та адаптації [5].

Структура технології соціальної роботи складається з кількох етапів [5]:

1. Збір і вивчення інформації про клієнта, визначення рівня потреби в різних видах і формах соціальної підтримки, допомоги, соціального обслуговування та формулювання соціальної проблеми;
2. Вирішення соціальної проблеми за соціальним діагнозом, прогнозування змін, результатів, формулювання завдань діяльності, форми, методи, прийоми соціальної допомоги, що призведе до досягнення мети, отримання очікуваних результатів;
3. Складання плану, алгоритму дій для вирішення проблеми клієнта, продумування варіантів у разі коригування алгоритму дії, можливі ризики, заходи з коригування;
4. Здійснення конкретних дій щодо вирішення проблеми клієнта згідно до розробленого алгоритму дій;
5. Проміжний результат за допомогою діагностичних тестів, аналізу, відгуків самого клієнта;

Отже, соціальну роботу слід розглядати як альтернативний покаранню напрямок впливу на осіб, які скоїли правопорушення, адже ця особа має можливість змінити себе та свої установки без ізоляції від суспільства, при цьому зберігаючи соціальні зв'язки, житло та працевлаштування чи навчання.

Соціально-виховну роботу слід проводити за індивідуальною пробаційною програмою, по закінченню якої клієнт служби пробації має усвідомити протиправність своїх діянь та розставити нові пріоритети.

Використана література

1. Кириченко Н. А. Служба пробації як суб'єкт соціальної роботи. // Студентський науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення: збірник матеріалів Міжнародної студентської науковопрактичної конференції / За заг. ред. О.В. Лісовця. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. С. 102 – 104.
2. Криловець М. Г. Зміст соціально-виховної роботи в органах пробації. // Права і свободи людини та їх забезпечення в умовах несповоди: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / Академія Державної пенітенціарної служби. Чернівці, 2018. С. 103 – 106.
3. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти діяльності служби пробації. Київ. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32307203.pdf>
4. Порядок і умови виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. URL: <https://studfile.net/preview/5536098/page:48/>
5. Технології соціальної роботи. 2018. URL: https://stud.com.ua/126118/sotsiologiya/tehnologiyi_sotsialnoyi_roboti#annot

Авторка статті:
Тамара ТАЛЬКО,
здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:
Світлана СИТНЯКІВСЬКА,
докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ПРОФІЛАКТИКА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВЧИТЕЛІВ ЗЗСО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Емоційне вигорання-це механізм психологічного захисту, вироблений особистістю, який має форму повного чи часткового виключення емоцій у відповідь на окремі психотравмуючі впливи.

Емоційне вигорання є надбаним стереотипом емоційної, частіше професійної поведінки. Вигорання є частково функціональним стереотипом, оскільки дає змогу людині дозувати та економно витратити енергетичні ресурси. Водночас можуть виникнути його дисфункційні наслідки, коли вигорання спричиняє негативний вплив на професійну діяльність та стосунки з партнерами. Емоційне вигорання виникає як професійна деформація особистості [1].

Загальні симптоми емоційного вигорання легко розпізнати. Людина відчуває «дефіцит відпочинку» через обмеження лише професійними контактами, відсутність часу на власні захоплення. Згодом це перетікає в тривалий стрес, пов'язаний із виконанням професійних обов'язків. Спочатку в людини зникає інтерес до роботи, з'являється втома, брак ідей. Потім настає відчуття тривоги, занепокоєння, безвиході у вирішенні проблем. Врешті-решт з'являється байдужість до роботи, апатія, відчуття знесилення, небажання працювати, дратівливість, гнів, вороже ставлення до роботи, негативізм. Людина починає сприймати свою роботу такою, що постійно ускладнюється та стає менш результативною.

Будь-які незвичні умови викликають стрес, і це нормальна реакція організму людини. Головне — зрозуміти, що саме викликає стрес, які внутрішні ресурси при цьому витрачаються та як їх відновлювати. Респонденти зазначають про психологічні труднощі під час дистанційного навчання. Вони виникають у вчителів, коли є спостереження; втрачається зворотний зв'язок з учнями, тому що вони не включають камери під час занять і пасивно відповідають; відчувається відсутність активного спілкування, що зумовлює певну соціальну дистанцію та емоційне виснаження; з'являється тривога, що тривале використання пристроїв та нестача фізичного руху призведе до погіршення стану здоров'я. Все це може спричинити професійне вигорання педагогів, якщо вони не отримують відповідну психологічну підтримку та супервізію. [2]

Окремою проблемою визначено зниження рівня якості надання освітніх послуг. Це пов'язано з багатьма аспектами, як-от: регулярні пропуски занять, бо на онлайн-уроки підключаються не всі учні; вчителі не розуміють, яким чином здійснювати контроль та оцінювання знань учнів під час дистанційного навчання; відсутність співпраці між учителями та батьками; неможливість проведення практичних робіт; неякісне подання тем і засвоєння матеріалу призведе до проблем під час проведення зовнішнього незалежного оцінювання та підсумкової державної атестації тощо. [4]

Експерти попереджають про прийдешню кризу емоційного вигорання серед педагогів, яка може призвести до масових звільнень на фоні пандемії. У США, під час нещодавнього опитування Національної асоціації освіти 28 % вчителів заявили, що через

спричинені коронавірусом проблеми вони з великою вірогідністю підуть з професії. Серед педагогів з досвідом роботи понад 30 років тих, хто думає про звільнення, – 55 %.

В Україні подібні опитування не проводилися, однак тенденції, вочевидь, схожі. Безпрецедентний рівень стресу, викликаний корона кризою, вкрай негативно позначається на емоційному стані вчителів, які й без того знаходяться у групі ризику з точки зору професійного вигорання. [2]

Важливо розуміти, що неможливо вигоріти раптово, за один день або тиждень. Це довготривалий процес, що призводить до психічного, емоційного та фізичного виснаження. Виникає вигорання на фоні хронічного стресу та ігнорування задоволення особистісних потреб людини. Тож варто насторожитися, якщо є такі ознаки:

- зникають бажання, навіть прості та буденні, нічого не хочеться;
- погіршується самопочуття, часто/завжди відчувається слабкість, млявість, і просто виспатися не допомагає;
- мотивація у професійній діяльності стрімко падає, як і якість самої роботи;
- з'являється розчарування через неможливість змінити систему, відчуття безпорадності від того, що не вдається встигнути все, як не старайся;
- робота не приносить задоволення та навіть дратує;
- хочеться побути на самоті, раніше улюблені компанії стають нестерпними;
- рідні та близькі люди дратують;
- втрата або, навпаки, збільшення ваги на фоні стресу.

Професійне вигорання – це значно більше, ніж просто відчуття втоми та пригніченості, воно може призвести до серйозної депресії. Тому не варто ігнорувати ті сигнали про допомогу, які подає ваше тіло. А щоб запобігти емоційному вигоранню та знизити рівень стресу під час дистанційного навчання, постарайтесь забезпечити собі максимально сприятливі умови для роботи й відпочинку. [6]

Мабуть, один з найбільших викликів «дистанційки» – це відчуття нескінченності робочого дня, коли вчитель на зв'язку зі школою, учнями, батьками 24 години на добу 7 днів на тиждень. Численні телефонні дзвінки, повідомлення у месенджері, електронні листи, а також відсутність звичних шкільних дзвоників і гнучкий розклад дезорієнтують і демотивують. Щоб упорядкувати свій час, приділіть особливу увагу плануванню. [3]

Подбайте про свій емоційний стан

- Зручно та затишно обладнайте своє теперішнє робоче місце біля ноутбука чи комп'ютера. Подбайте про те, щоб вам було комфортно сидіти, щоб ніщо не заважало, а все необхідне було під рукою. Вилучивши зайві подразники, ви забезпечите собі довший час продуктивної праці. А якщо навколо буде ще й затишно (улюблені дрібнички, рослина у горщику, фото близьких людей), це поліпшуватиме настрій та робитиме робочий процес більш привабливим.

- Облаштуйте куточок щасливих спогадів з фотографіями або листівками учнів, які у складні часи та періоди зневіри нагадуватимуть вам, що ви гарний вчитель і вам є чим пишатися. Або ж можна завести щоденник вдячності та записувати у нього події, вчинки або слова, за які хочеться сказати «спасибі».

- Делегуйте частину домашніх обов'язків своїм рідним, щоб виділити собі час для відпочинку, час для переключення, для свого хобі.

- Обов'язково займайтеся своїм хобі! Не відкладайте його на період дистанційного навчання, а навпаки, виділіть час для улюбленої справи. В умовах великих навантажень потрібно давати собі позитивні враження, наповнювати себе гарними емоціями. Хоч потрошку, але регулярно радуйте себе!

- Знаходьте час на спілкування з друзями, колегами. Це допоможе зняти напруження, вирішити непрості питання. Однотумці завжди заряджають нас енергією та позитивом.

- Дивіться улюблені комедійні фільми та серіали. Сміх покращує емоційний стан, допомагає зняти напруження та й просто забезпечує приємні враження. Гумор може стати у нагоді у непростих ситуаціях. [5]

Отже, синдром емоційного вигорання із соціальної площини перейшов у дослідницьку, інтерес до цього складного та багатомірного явища передусім обумовлений тим потужним негативним ефектом, який вигорання здійснює на професійну діяльність і особливості поведінки особистості у професійній діяльності та приватному житті.

Синдром емоційного вигорання формується поступово, поетапно (напруга, резистенція, виснаження) і для кожного етапу характерні певні ознаки. Незважаючи на схожість ефектів згорання і професійних стресів, не слід ототожнювати їх. Синдром «емоційного вигорання» швидше є не різновидом стресу, а наслідком впливу комплексу стресових факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх у системі особистих і ділових відносин, однак своєчасне застосування способів і засобів пропрофілактики сприяє значному зниженню патогенного впливу синдрому на когнітивну, емоційну та поведінкову сфери особистості.

Використана література:

1. Дудяк В. Емоційне вигорання. Київ : Главник, 2007. 126 с.
2. Іванюк, І.В., & Овчарук, О.В. (2021). Результати онлайн опитування «Готовність і потреби вчителів щодо використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину» : аналітичний звіт. Київ: ІІТЗН НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/724564/>
3. Овчарук, О.В., & Іванюк, І.В. (2020). Результати онлайн опитування «Потреби учителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину». Вісник Національної академії педагогічних наук України, 2(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-1>
4. Відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України. (2021, 27-28 травня). Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації. http://comparlab.org.ua/?page_id=614
5. Профілактика та подолання професійного та емоційного вигорання : методичні рекомендації для спеціалістів соціальних служб / підготовлені Балакіревою К. О.; Проект програми розвитку ООН «Підтримка реформи соціального сектору в Україні». К., б. р. 45 с
6. Киселиця О. М., Богданюк А. М., Гуліна Л.В., Свекла Р. М. Прогнозування та запобігання синдрому професійного вигорання і хронічної втоми учителів фізичної культури. Молодий вчений. 2018. № 3.3 (55.3). С. 89– 92.

Авторка статті:

Алла ТАРАХТЕЛЮК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна

педагогіка

Наукова керівниця:

Ольга ІЛЛІНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНО-ДОЗВІЛЛЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ З УЧНЯМИ ЛІЦЕЮ

У сучасних умовах реформування національної системи освіти все більшої актуальності набуває пошук шляхів організації дозвілля молоді. Реалізація Національної стратегії розвитку освіти в Україні, Концепції НУШ потребує створення нової цілісної системи навчання, виховання, відпочинку та дозвілля сучасного школяра, стимулювання розвитку самостійності, творчості та активності його особистості.

Соціально-виховна діяльність тісно пов'язана з дозвіллям. Безпосередній вплив на соціалізацію дітей має добровільне або спеціально організоване використання дозвілля. Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля в сучасних умовах являє собою широкую систему, яка включає: позакласну роботу в школі; діяльність Центру дитячої та юнацької творчості; парки, бібліотеки, музеї, виставки, театри, кінотеатри; ігротека, комп'ютерний клуб; культурно-мистецькі та спортивно-оздоровчі заклади (студії мистецтва, танцю, клуби, спортивні секції); альтернативні навчальні заклади; колективи та дитячі колективи самодіяльності; дитячі та молодіжні організації тощо [2].

Соціальний педагог виступає організатором різноманітних форм дозвілля в гуртках і секціях навчальних закладів і поза ними. Тому дослідження соціально-педагогічних аспектів дозвіллевої діяльності є актуальним завданням сучасної теорії та практики.

Результати досліджень українських науковців (Н. Максимовської, І. Гутник, Н. Флегонтової, С. Сергієнко, Т. Корнієнко) говорять про актуальність проблеми соціального виховання особистості під час дозвілля. Також науковці зазначають, що в сучасних умовах трансформаційних змін у суспільстві вона все більше ускладнюється.

Аналізуючи стан проблеми дозвілля, можна стверджувати, що головними соціальними функціями дозвілля є рекреаційна, комунікативна, соціальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна та виховна. Розгляньмо, як ці функції накладаються на дозвілля школярів. Рекреаційна функція спрямована на зняття виробничої, навчальної перевтоми, психологічної перенапруги, відтворення емоційних, інтелектуальних, фізичних сил людини.

Відповідно до психофізіологічного розвитку школярів, новою соціальною роллю, ритмом навчання у школі є вкрай необхідний дітям відпочинок, пов'язаний із відновленням сил. Рекреаційна функція яскраво виявляється в таких формах шкільного та позашкільного дозвілля, як концерти, свята, театральні видовища, спектаклі, спортивні змагання, туристичні заходи.

Комунікативна функція важливо необхідна для людини у спілкуванні, встановленні дружніх стосунків із новими друзями, подоланні самотності, обміні позитивними емоціями, новими враженнями, спільними дозвіллевыми планами тощо. У початковій школі комунікативна функція реалізується в таких формах дозвілля, як позаурочні розповіді, обговорення будь-яких тем, подій, святкові ранки, іменинні свята, урочисті дати, конкурсні та розважальні програми, просвітницькі акції, спільнокласні походи тощо.

Соціальна функція дозвілля відіграє важливу суспільну роль у вихованні дитини і реалізується через такі форми роботи: соціальні проєкти допомоги та милосердя, благодійні ярмарки, виставки, театральні вистави, соціальні акції (збір коштів, одягу, іграшок тощо). Соціальна функція допомагає побачити дитині події, що відбуваються у світі, країні, рідному місті, селищі, сформуванню своєї позиції до подій, явищ, ситуацій, виробити відповідні моральні цінності та норми поведінки.

Важливим складником серед функцій дозвілля є творча функція. Вона спрямована на створення умов для вияву й розвитку творчого потенціалу особистості. Творча функція реалізується через участь школярів у гуртках, клубах за інтересами, об'єднаннях, майстернях переважно художньо-мистецького напрямку (літературних, музичних, театральних, танцювальних, народознавчих, декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва, колекціонування тощо) та науково-технічної творчості (конструювання, моделювання, випилювання тощо) [3].

Формами роботи можуть бути: участь у святах, концертах, спектаклях, художньо-мистецьких композиціях, акціях, виставках, фестивалях, творчих конкурсах тощо. Завдяки участі дитини в роботі різноманітних творчих колективів відбуваються якісні зміни у вподобаннях, здібностях, ставленні до улюбленої справи та навіть у навчанні. Це дає змогу дійти висновку про суспільну цінність та особистісну значущість результатів діяльності дозвіллевих формувань творчого спрямування.

Таким чином, аналіз наукової літератури та повсякденної практики показує, що функція дозвіллевої діяльності спрямована на те, щоб одночасно відтворювати потреби людини і суспільства та максимально залучати особистість до культурного дозвілля, сприяючи її розвитку. Дозвілля є сферою розвитку дитини, розкриття та зміцнення її духовного потенціалу.

На основі проведеного аналізу літератури, враховуючи особливості шкільного віку учнів, ми виділили дозвіллеву діяльність школярів як відпочинок, гедонізм, емоційно-духовне збагачення, когнітивний розвиток (самопізнання та самоактуалізація), ціннісна орієнтація, комунікація. Проведені дослідження відкривають перспективи для подальших досліджень особливостей впливу дозвіллевої діяльності на розвиток особистості здобувачів освіти.

Використана література:

1. Бардашевська Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників : автореф. дис. к.п.н. : 13.00.04. Вінниця, 200. 20 с.
2. Бойчев І. І. Підготовка майбутнього вчителя до організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів : автореф. дис. : 13.00.04. Одеса, 2005. 20с.
3. Бочелюк В. Й. Дозвіллезнавство : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.

Авторка статті:

Катерина ТОМАШЕВСЬКА,
здобувачка
ОП Соціальна робота. Соціальна
педагогіка

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ВПО: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах повномасштабної війни Росії проти України значно зросла кількість громадян, які опинилися у складних життєвих обставинах. При цьому вирішати самостійно соціальні проблеми, що виникли в зв'язку із військовими діями на території нашої країни, ці люди не мають можливості, а отже потребують соціальної допомоги. Зокрема, нагальної соціальної допомоги потребують внутрішньо переміщені особи, які на шляху вимушеної зміни постійного місця проживання заради власної безпеки та безпеки рідних, стикнулися із такими проблемами, як пошук житла, оформлення виплат та документів, працевлаштування, отримання медичних послуг (у тому числі і послуг психолога), влаштування дітей до навчальних закладів тощо. За таких умов ВПО потребують особливої уваги та допомоги з боку держави. Проте обмеженість ресурсів для вирішення соціальних проблем ВПО, що можуть бути використані соціальними службами органів місцевого самоврядування громад, на території яких тимчасово оселилися ВПО, призвело до пошуку та використання інноваційних моделей надання соціальних послуг цій категорії громадян.

Питання впровадження інноваційних моделей надання соціальних послуг є предметом дослідження багатьох науковців, от-як: Ю. Горемикіна, О. Клочко, Ю. Овод та ін., проте проблема використання інноваційних моделей надання соціальних послуг ВПО є малодослідженою.

Аналіз наукової літератури з теми дослідження дав можливість визначити соціальні послуги як комплекс дій щодо надання допомоги людям та окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою вирішення їхніх життєвих проблем [1].

Під інноваційними моделями надання соціальних послуг науковці [3; 4] розуміють технології, методи та прийоми інноваційної діяльності, спрямовані на створення та реалізацію нововведень у соціальній роботі, що сприяють вирішенню соціальних проблем певної цільової групи, спрямовані на досягнення максимально ефективного результату у вирішенні життєвих проблем осіб, що потребують соціальної підтримки та призводять до підвищення якості життя клієнтів соціальних служб.

Вважаємо, що в роботі з ВПО інноваційні моделі надання соціальних послуг на сьогоднішній день є основним напрямком роботи соціальних служб, оскільки соціальна підтримка, соціальна допомога ВПО набуває не тільки масового характеру, а й стає об'єктивною необхідністю та пріоритетними напрямками соціальної політики держави в умовах збройної агресії РФ. Так, враховуючи велику кількість ВПО, виявлено, що матеріальних ресурсів у соціальних служб і можливостей традиційних практик соціальної роботи недостатньо для вирішення соціальних проблем ВПО. Тому, з метою вирішення

життєвих проблем ВПО широко використовуються інноваційні моделі надання соціальних послуг, а саме:

- розширення спектру соціальних послуг із задоволення соціальних потреб ВПО (соціальний сервіс);
- збільшення суб'єктів надання соціальних послуг (громадських, благодійних, волонтерських організацій), залучення їх у процес вирішення соціальних проблем ВПО (соціальне партнерство).

Як зазначає Ю. Горемикіна, впровадження інноваційних моделей надання соціальних послуг ВПО розроблюються та впроваджуються у декілька етапів [2]. Так, на першому етапі роботи з ВПО (етап оцінки потреб цільової групи) вивчаються незадоволені потреби ВПО, аналізується зовнішня ситуація та становище цієї цільової групи у громаді, зміст соціальних послуг, що мають надаватися ВПО.

Другий етап роботи з ВПО (етап аналізу можливостей наявних методів та технологій роботи та ресурсів) передбачає вивчення можливостей соціальної служби у задоволенні потреб ВПО за допомогою наявних традиційних практик роботи, а також оцінка ресурсів у соціальних служб для вирішення життєвих проблем ВПО.

Третій етап роботи соціальних служб з ВПО передбачає пошук можливих шляхів розв'язання проблем: розробка інноваційних моделей роботи з ВПО, пошук ресурсів (фінансових, та людських) для реалізації інноваційної моделі роботи з ВПО (громадських, благодійних чи волонтерських організацій).

Четвертий етап – це безпосередньо впровадження інноваційних моделей роботи з ВПО.

Отже, застосування інноваційних моделей надання соціальних послуг ВПО дозволить досягти максимально ефективного результату у вирішенні життєвих проблем ВПО.

Використана література

1. Агарков О. А., Арабаджієв Д. Ю., Єрохіна Т. В., Кузьмін В. В., Мещан І. В., Попович В. М. Технології соціальної роботи: навч. посіб. Запоріжжя: Просвіта, 2013. 584 с.
2. Горемикіна Ю.В. Інноваційні практики соціальної роботи з вразливими групами населення України. Демографія та соціальна економіка. 2020. № 3. 91-113.
3. Клочко О.О. Інноваційні моделі надання соціальних послуг: навчально-методичний комплекс. Суми: ФОП Цьома С. П. 2017. 150 с.
4. Овод Ю. Інноваційні технології у соціальній роботі. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки. 2016. № 3. С. 175-184.

Авторка статті:
Тетяна ХМУРОВСЬКА,
здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:
Інна ЛІТЯГА,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

ПРИЧИНИ ВЖИВАННЯ НАРКОТИКІВ МОЛОДДЮ

Зловживання наркотиками має глибокі соціальні та історичні корені. Відомо з історичних даних, що наркотичні засоби використовувались ще близько 40 тисяч років до нашої ери. Здебільшого ставлення суспільства до наркоманії сьогодні є негативним і відразливим. Надмірний контроль чи емоційне відторгнення з боку сім'ї призводить до того, що залежний опиняється на дні суспільства, загнаний туди власними батьками, поліцією, лікарями, роботодавцями та соціальними службами. Єдиний контекст, де це може спрацювати і бути певним чином зрозумілим, – це наркомани. Формуються так звані «наркотичні» субкультури зі специфічними способами життя, цінностями, мовами, ставленнями, концепціями та міфами [2, с. 20-23].

Метою статті є проблема розповсюдження наркоманії серед неповнолітніх в Україні.

Етимологічно слово "наркотик" (від німецького *narcoticum* + *sucht* - "знаходити наркотики") відноситься до антисоціального явища, яке проявляється у вживанні заборонених наркотиків. Речовини та дії, пов'язані з їх незаконним добуванням для задоволення потреби.

Поняття «наркоманія» було введено Всесвітньою організацією охорони здоров'я в 1964 році через негативні асоціації, які воно викликає, враховуючи суспільну значимість проблеми від психоактивних речовин. В англійській літературі цей термін частіше називають «*drug addiction*», де слово «*drug*» називають як наркотичні засоби, так і психотропні речовини, включаючи алкоголь та нікотин.

Наркоманія – хронічна прогресивна (повільно прогресуюча) хвороба, що виникає як наслідок систематичного, в наростаючій кількості вживання речовин, що відносяться до затвердженого на офіційному рівні списку наркотиків. Проявами наркоманії є психічна та фізична залежність від цих речовин, а також розвиток абстинентного синдрому [3, с. 328].

Під час наркотичної залежності виникають проблеми, які важко вирішити. Найсуттєвішими є: складний, іноді неможливий, процес лікування; деградація особистості; «омолодження» наркоманії; злочинність. Актуальна проблема наркоманії серед неповнолітніх викликає серйозне занепокоєння держави та суспільства і потребує пильної уваги. Для боротьби з цим негативним явищем необхідно вживати дієві заходи [5, с. 108].

Однією з причин поширення наркоманії у нашій державі, були серйозні кризи в різних сферах життя суспільства, які негативно вплинули на соціально-економічний і психологічний стан багатьох груп людей. Що стосується наркотизації підлітків, то тут задіяні такі чинники: незбалансований психоемоційний фон у сім'ях, дегуманізоване ставлення до найбільш вразливих соціальних груп, соціалізація в умовах війни. Серед негативних тенденцій до наркозалежності можна віднести зниження віку першого контакту з наркотиками. Раніше вікова категорія була 13-15 років, а зараз зустрічаються наркомани віком 9 років. Незважаючи на просту доступність наркотиків, питання коштів залишається. Це призводить до вчинення протиправних дій (крадіжка, підпал, незаконний обіг наркотиків), або вживання неякісних, погано очищених наркотичних речовин «кустарним»

способом. Наслідок цього є отруєння або смертельні випадки, а також загрожує швидкою деградацією, як фізичною, так і соціальною. [6, с.90-94]

Не менш важлива причина наркозалежності молоді є недостатня, а іноді й неналежна робота навчальних закладів у цій сфері. Розвиток духовності, виховання моральної свідомості, формування прагнення до навчання та саморозвитку – завдання закладів освіти. У школах необхідно сформулювати загальну концепцію виховної роботи, однією з яких має стати профілактика наркоманії. Успішна робота із запобігання поширенню наркотиків потребує об'єднання зусиль освітніх, медичних та соціальних установ. Важливу роль у профілактиці та боротьбі з наркозалежністю неповнолітніх відіграє сім'я. Це як інститут первинної соціалізації, який відіграє провідну роль у формуванні особистості молоді. Проте в умовах негативних змін суспільного життя, методах і формах організації, що відбуваються в українському суспільстві, вплив сім'ї на виховання підростаючого покоління послаблюється. В сучасних умовах цю роль відіграють телебачення, Інтернет і вулиця. Вплив цих факторів більш негативно і шкідливо впливає на молодь, адже з огляду на вікові особливості підліток здатний повніше оцінити те, що пропонує йому «блакитний екран». Втрачаючи своє місце, сім'я все більше перетворювалася на групу, яка підбурює і навіть вчиняє злочини, стає джерелом формування злочинної свідомості та поведінки, нерідко спонукає молодь до вживання наркотиків, що є результатом бажання самоствердитися [4, с. 7].

Як зазначив А. В. Градецький, важливим засобом боротьби з наркоманією є особиста профілактика, тобто система заходів впливу на особи з метою попередження зловживання наркотичними засобами і психотропними речовинами з використанням правових, соціальних, психологічних, медичних та інших методів впливу [1, с. 243].

Висновки. Соціальний статус підлітків є одним із основних показників рівня всіх сфер розвитку. Для вирішення проблем, пов'язаних із становищем неповнолітніх у сучасних умовах, насамперед, необхідно підтримувати і розвивати усталені традиції, духовні надбання соціальних програм, не допускати їх ведення до світогляду, ціннісних орієнтацій і соціального благополуччя. .

По-друге, необхідно сформувати сучасну національну молодіжну політику, удосконалити систему навчання та виховання молоді, задовольнити соціально-економічні та духовні потреби.

По-третє, розвивати об'єкти, спрямовані на організацію дозвілля: відновлення та будівництво об'єктів культури, спорту тощо для дітей та підлітків.

Четвертий – розробити заходи, спрямовані на формування здорового способу життя молоді, посилити захист від ігор, тютюнової та алкогольної продукції.

Використана література

1. Безпалько В. В. Психологічні та соціальні проблеми дитячої та підліткової наркоманії. Практична психологія та соціальна робота. 2003. № 2.57с.
2. Доповідь VI спеціальної сесії Комісії з наркотиків Економічної та соціальної Ради ООН. Нью-Йорк, 1980. 20-23 с .
3. Западнюк Б. В., Стрільців О. М., Галан Н. В Наркологія: навч. посіб. Київ: КНТ, 2012. 328с.
4. Михайлов Б.М. Профілактика наркоманії і незаконного обігу наркотиків. 2003. 7с.

5. Піщенко Г. Віктимологічні аспекти негативних соціальних явищ, пов'язаних зі злочинністю Право України. 2006. № 5. 108с.

6. Ринда Ф. П. Впровадження політики ВООЗ "Здоров'я для всіх у 21-му столітті" в державні програми з охорони здоров'я населення України. Здоров'я нації. 2012. № 1. 90–94с.

Авторка статті:

Ірина ШЕВЧЕНКО,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка

Наукова керівниця:

ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціальних технологій

КАТЕГОРІЙНИЙ АПАРАТ ДОСЛІДЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах на функціонування та розвиток приватних підприємств впливає ефективна системи управління персоналом. Науковці та практики у цій сфері переконанні, що на якість управління впливають не тільки методи та форми управління, а й соціальна складова управління, оскільки управління здійснюється у людському суспільстві стосовно людей.

Питання управління завжди були в епіцентрі уваги науковців Н. Аврамчика, В. Довженко, І. Дзюби, І. Литвинчук, К. Колесникової, Є. Ходаківського, Н. Філіпової, В. Якобчук, та ін. [4;5;6].

Для детального вивчення зазначеної проблеми варто акцентувати увагу на основних поняттях «соціальна складова», «управління», «управління персоналом», «приватне підприємство».

У статті 113 Господарського кодексу України подано визначення «приватне підприємство», яке розуміється як «підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи» [7].

Зазначимо, що суб'єкти господарювання на сьогодні зосереджуються на кількох широких категоріях корпоративної соціальної відповідальності: 1) екологічні зусилля (відповідальність за довкілля, навколишнє середовище. Будь-які заходи для зменшення негативних екологічних наслідків вважаються корисними як для приватного підприємства, так і для суспільства; 2) філантропія (надання коштів та різноманітних соціальних послуг некомерційним організаціям). Соціальна відповідальність бізнесу може проявлятися в наданні безоплатної матеріальної допомоги чи послуг місцевим громадам і некомерційним організаціям. Більші компанії, як правило, мають чималі ресурси, тож можуть принести велику користь суспільству; 3) етичні трудові практики (впровадження правил етичної поведінки на своїх підприємствах). Соціальна відповідальність також виражається у справедливому ставленні керівництва до працівників; 4) волонтерство (участь у заходах, ініційованих добровольцями). Причетність компанії до волонтерських заходів свідчить про щедрість її керівників. Роблячи добрі справи, не очікуючи нічого натомість, вони показують свою занепокоєність конкретними проблемами та відданість певним організаціям [6].

У міжнародній практиці корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) трактується як саморегулююча модель бізнесу, що допомагає підприємству бути соціально відповідальним перед собою, зацікавленими сторонами та громадськістю (інколи її називають «корпоративне громадянство»). Невід'ємними складовими КСВ є економічна, соціальна та екологічна, кожна з яких на рівні суб'єкта й на макрорівні (суспільно-економічному) набуває різних форм, залежно від компанії та галузі [4].

З описаного можна прослідкувати соціальний напрям діяльності приватних підприємств, який пов'язаний з соціальною складовою управлінням, зокрема управлінням персоналом приватних підприємств.

Соціальний аспект діяльності приватного підприємства (бізнесу) не має обмежуватись діяльністю в рамках моделі Корпоративної соціальної відповідальності, вона має бути доповнена соціальною цінністю через реалізацію ключових інструментів маркетингу в процесі управління комунікацією [6].

Управління має місце практично у кожному суспільстві і у будь-якому людському колективі. Управління само по собі не створює ніяких духовних і матеріальних цінностей, але воно сприяє оптимізації відповідних зусиль окремих виконавців. Управління необхідне тоді, коли виникає потреба в об'єднанні дій певної кількості людей заради досягнення спільної мети. Кожна людина сама керує своїми вчинками, але для того, щоб група людей здійснила певні узгоджені дії, необхідно визначити спільні цілі, шляхи їх реалізації і спрямувати на їх досягнення поведінку кожного члена спільноти. У цьому полягає організуюча спрямованість управління. [4].

Сутність управління виявляється у діяльності, яка за своїм змістом є впливом на волю і поведінку людей, їх взаємовідносини і спільні дії. Такий вплив не виникає сам по собі. Рушійною силою управління виступають інтелект і воля людини. Завдяки цьому управлінський вплив є цілеспрямованим, тобто визначає напрямки спільної діяльності, її проміжні і кінцеві результати. Під час оцінки ефективності управління персоналом підприємства необхідно акцентувати увагу на наступних важливих критеріях: 1) уточнення цілей і завдань досліджуваної області; 2) визначення сукупності заходів і засобів, необхідних для їх досягнення; 3) встановлення реальних термінів досягнення намічених цілей і завдань, виходячи з наявних коштів і можливостей; 4) знаходження коштів і методів для дієвого контролю за термінами реалізації намічених цілей і завдань на всіх рівнях; 5) формування цілей і принципів кадрової політики, відповідної цілям, принципам і завданням стратегії організації [1].

Зазначимо, що складовими кадрового господарства приватних підприємств є кадрова політика, управління (керівництво) персоналом і адміністративно-кадрове регулювання (кадрова робота).

Управління персоналом – це сукупність впливів на організаційну поведінку людей, спрямованих на активізацію ще невикористаних професійних і духовних можливостей для розв'язання поставлених завдань. На основі принципу розподілу праці виникає ієрархічна система субординації. Таким чином, одна людина може бути водночас і керівником, і підлеглим [1].

Застосування терміну «персонал» означає зміщення акцентів в управлінні на індивіда-особистість, персоніфікувавши особливості кожного окремого працівника [8].

Персонал – найбільш складний об'єкт управління в організації, оскільки, на відміну від речових факторів виробництва, є живим, має можливість самостійно ухвалювати рішення, діяти, критично висунути пред'явлені до нього вимоги, має суб'єктивні інтереси тощо. Персонал є мотором будь-якої організації. В умовах сучасного етапу науково-технічної революції суттєво змінилася роль людини у виробничому процесі. Якщо раніше персонал розглядався лише як один із факторів виробництва, то тепер він перетворився

на головний стратегічний ресурс не лише підприємства, але й цілого регіону в конкурентній боротьбі [8].

Особливо цінуються працівники, які легко і без опору адаптуються до змін, швидко освоюють нові технології, помічають корисні тренди раніше за інших та пропонують застосовувати їх в роботі[1]. Управління персоналом здійснюється в процесі виконання певних цілеспрямованих дій і передбачає такі основні етапи і функції: визначення цілей і основних напрямків роботи з персоналом; визначення засобів, форм і методів досягнення цілей; організація роботи щодо виконання ухвалення рішень; контроль виконання запланованих заходів; координація розроблених заходів. Аспектами управління персоналом є: техніко-технологічний (відображає рівень розвитку конкретного виробництва, особливості використовуваних у ньому техніки і технології, виробничі умови та ін.); організаційно-економічний (містить питання, пов'язані з плануванням чисельності і складу персоналу, їх матеріальним стимулюванням, використанням робочого часу, організацією діловодства); правовий (включає питання дотримання трудового законодавства у кадровій роботі); соціально-психологічний (відображає питання соціально-психологічного забезпечення управління персоналом, упровадження різних соціологічних і психологічних процедур у практику кадрової роботи) та ін. [9].

Однією із основних характеристик персоналу підприємства є його структура – сукупність окремих груп працівників, об'єднаних за певною ознакою.

Виділення структури персоналу здійснюється за різними ознаками, зокрема: організаційна структура персоналу відображає участь персоналу в

процесі виробництва; функціональна структура персоналу відображає розподіл управлінських функцій між керівництвом та окремими підрозділами; штатна структура персоналу відображає кількісно-професійний склад персоналу, розміри оплати праці та фонд заробітної плати працівників; соціальна структура персоналу характеризує його як сукупність груп, що

класифікують за змістом роботи, рівнем освіти і класифікації, професійним складом, стажем роботи, статтю, віком, національністю, сімейним станом, напрямком мотивації, рівнем життя і статусом зайнятості тощо; рольова структура персоналу підприємства визначає склад і розподіл творчих, комунікативних та поведінкових ролей між окремими працівниками підприємства [8]

Отже, вивчення категорійного апарату дослідження соціальної складової управління персоналом приватних підприємств допомагає нам краще зрозуміти проблему в повному обсязі. Систематизований матеріал буде внагоді кожному, хто цікавиться зазначеною проблемою.

Використана література:

1. Господарський кодекс України . № 436-IV dsl 16січня 2003 року. URL: <https://leschishin.org/laws/ec/ec11.php#gsc.tab=0>
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. — 1440 с.

3. Довженко В. А., Дзюба І.С. Реалізація інструментів публічного управління в умовах реформи децентралізації. Актуальні проблеми соціального управління в країні за умов глобалізації: [збірник наукових робіт / за ред. Т. В. Семенюк, С. М. Коляденко, Н. П. Павлик]. Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2017. С.29-31.
4. Енциклопедія державного управління. У 8 т. .Т. 8 : Публічне врядування / наук.-ред. кол. : В. С. Загорський [та ін.] Львів : ЛРІДУ, НАДУ, 2011. 712 с.
5. Кукса В.М. Управління персоналом : нові тенденції та загрози. URL: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/view/201606>
6. Колесникова К. Співвідношення державного управління та публічного адміністрування у процесі суспільної трансформації / К. Колесникова // Публічне управління URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2013-3/doc/1/06.pdf>
7. Левицька С.О. Соціальна складова інтегрованої звітності вітчизняних підприємств. URL: file:///C:/Users/User/Desktop/Fu_2019_12_10.pdf
8. Сорока О. В. Підвищення якості управління персоналом в сучасних умовах. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.ph>
9. Управління персоналом : підручник / О. М. Шубалий, Н. Т. Рудь, А. І. Гордійчук, І. В. Шубала, М. І. Дзямучич, О. В. Потьомкіна, О. В. Середа; за заг. ред. О. М. Шубалого. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2018. – 404 с. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021->

Авторка статті:

Людмила ШЕПЕЛЬ,
здобувачка
ОП Соціальна робота.
Соціальна педагогіка

Наталія СЕЙКО,
докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ПРОВІДНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ В УКРАЇНІ

В умовах стрімкого розвитку й становлення інклюзії в Україні, основною її концепцією є забезпечення відкритості й неперервності навчання для всіх дітей, незалежно від наявності чи відсутності особливих потреб. Важливим аспектом реалізації змісту інклюзивної освіти варто вважати командний підхід, який реалізується через впливи на учнів із особливими потребами не лише із боку вчителів, а також і їх асистентів.

Відповідно до Типових нормативів Міністерства і науки 06.12.2010 р. № 1205, згідно із Концепцією «Нова українська школа», програм «Освіта XXI ст.», важлива роль у питанні повноцінної реалізації змісту й завдань інклюзивної освіти відводиться проблемі професійної та якісної підготовки фахівців, а також їх асистентів.

Підвищення кваліфікації асистентом вчителя – це результат професійно-технічного навчання працівників, що спрямоване на розширення й поглиблення набутих раніше знань, умінь і навичок та професійного рівня персоналу [2].

Листом Міністерства освіти і науки України «Щодо тривалості уроків в інклюзивних класах, функціональних обов'язків асистента вчителя» від № 2.5-281 (05.02.2018) окреслено основні обов'язки асистента вчителя та детально окреслено їх зміст та зазначено, що «асистент вчителя» – не просто помічник, який виконує «другорядні» функції, він так само, як і педагог виконує функції педагогічного супроводу; розробляє програму розвитку дитини та адаптує її відповідно до її потреб, здібностей, можливостей, показників здоров'я; веде облік (спостереження) індивідуального розвитку дитини із особливими потребами; налагоджує ефективну взаємодію із учасниками освітньо-виховного процесу; виконує функції, пов'язані із посередницькою, виховною та соціальною допомогою, організовує освітні заходи на засадах індивідуалізації змісту інклюзивної освіти» [3, с. 41]. Окрім професійних здібностей, асистент вчителя повинен бути високоморальною та інтелектуально розвиненою особистістю із відповідними ціннісними (моральними та духовними орієнтирами), мати організаторський хист, любов і повагу до дітей із вадами розвитку.

Процес підвищення кваліфікації асистента вчителя також передбачає підвищення рівня професійної компетентності та майстерності спеціаліста, спрямовується на самовдосконалення особистісних та професійних якостей (умінь та здібностей) фахівця, на підвищення мотивації асистента у контексті діяльності у сфері інклюзії, виступає умовою повноцінного навчання, виховання та розвитку, адаптації та соціалізації особистості із особливими освітніми потребами до умов колективу та соціуму. Відповідно до Типового положення «Про атестацію асистентів педагогічних працівників», відповідно до здобутої ним освіти, асистентові присвоюється відповідний розряд [2].

До напрямків підвищення кваліфікації асистентів вчителя інклюзивного класу відносяться: ознайомлення фахівців із сучасними ефективними методиками (техніками)

реалізації змісту й мети інклюзивного навчання, які сприяють інтелектуальному розвитку, успішній інтеграції та соціалізації дітей із особливими потребами у інклюзивному середовищі (арт-терапія, казкотерапія, музикотерапія); стимулювання позитивної мотивації фахівців у пошуку ефективних інструментів взаємодії із дітьми із особливими потребами.

Відповідно до складних та мінливих сучасних умов (війни та пандемії), найбільш поширеною та зручною формою підвищення кваліфікації асистента вчителя інклюзивного класу належить дистанційна. Ця форма передбачає участь спеціалістів у освітніх вебінарах, де асистент отримує відповідне свідоцтво про кваліфікацію: <https://drive.google.com/drive/folders/14mpxVeLUL3SFfAq0oiJmd1e9jaBXg1xb> [1]. Також варто додати, що процес підвищення кваліфікації асистента вчителя може реалізуватися у формі очно-заочного та очного навчання.

Отже, з'ясовано, що метою підвищення кваліфікації асистента вчителя є підвищення рівня професійної компетентності фахівця із метою забезпечення якості на нормативно-правових засадах відповідно до особливостей розвитку дітей із особливими освітніми потребами.

До завдань підвищення кваліфікації асистента вчителя відносять: реалізацію неперервності навчання дітей із особливими потребами, якісного надання освітніх, розвивальних, навчально-виховних та корекційних функцій інклюзивної освіти відповідно до інтересів, потреб «особливих» дітей із метою їх гармонійного та повноцінного розвитку на засадах рівності, гуманізму.

Відповідно до здобутої кваліфікації, асистентів вчителя присвоюється відповідний розряд, що визначається рівнем професійної компетентності (знаннями, уміннями й навичками спеціаліста), його професійними та особистісними якостями, навичками самовдосконалення та самореалізації, готовності до інновацій у професійній діяльності.

До найбільш поширених форм реалізації підвищення кваліфікації вчителя в умовах карантину та війни відносять дистанційну, очно-дистанційну, після чого спеціаліст отримує відповідний сертифікат із розрядом.

Підвищення кваліфікації асистента вчителя є умовою гармонійного та повноцінного розвитку дитини із особливими потребами, що сприяє успішній адаптації та соціалізації, стимулює розкриттю їх здібностей і талантів особистості.

Використана література:

1. Асистент вчителя. Підвищення кваліфікації. Режим доступу: <https://conf.nppu.org/training/asistent-vcitela-pidvisenna-kvalifikacii-3690>
2. Інклюзивний клас : асистенти вчителя допомагають учням з особливими освітніми потребами. URL: <https://studway.com.ua/inklyuzivniyklas/> (дата звернення: 15.08.2019)
3. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі: метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.